

«Jeg må ikke ha barn i livet mitt for at livet skal gi mening»

En kvalitativ undersøkelse om barnfrihet blant menn
og kvinner i Norge

Melissa Geelmuyden Andersen

Masteroppgave

Våren 2020

Sosiologisk institutt, Universitetet i Bergen

Førord

Denne masteroppgaven hadde ikke vært mulig å gjennomføre uten dere som har gitt meg informasjon og innsikt i deres privatliv. Jeg vil derfor først og fremst takke dere, informanter, som har tatt dere tid til å stille til intervju i dette prosjektet. Deres bidrag er med å videreformidle viktig kunnskap til offentligheten og jeg håper deres lesing av oppgaven blir en riktig fornøyelse.

Jeg vil også takke min veileder, Liv Johanne Syltevik, for at hun har gitt meg fritt spillerom, tett oppfølging, gode tilbakemeldinger og støtte. Jeg setter veldig stor pris på det arbeidet og den tiden du har lagt inn for å hjelpe meg å realisere og utvikle dette prosjektet.

Å skrive masteroppgave i 1 år har begitt seg ut på en rekke utfordringer, men skrivingen har først og fremst vært spennende. Det er ingen tvil om at pandemien COVID-19 førte i en periode til en vanskeligere studiehverdag. Etter noen uker med hjemmekontor fikk jeg virkelig føle på et savn etter sosial tilhørighet. Jeg vil derfor rette en stor takk til masterloftet på Sofie Lindstrøm - det sosiale miljøet vi skapte sammen på studiet har bidratt til å føle seg litt mindre ensom under masterskrivingen og det er synd vi ikke fikk tilbragt de siste månedene sammen. Dere er en fantastisk gjeng og jeg er så glad for at vi kan uteksaminere oss sammen med glans.

Jeg ønsker også å takke mamma og pappa. Dere har støttet meg under hele studietiden og gjort studiehverdagen min enklere. Takk for økonomisk og emosjonell støtte, det er noe jeg setter utrolig stor pris på. Sist, men ikke minst – takk til deg, Sebastian. Din støtte og kjærlighet har skapt masse glede og motivasjon i en utfordrende hverdag.

God lesing!

Melissa Geelmuyden Andersen

Bergen, 18. mai 2020

Sammendrag

Formålet i denne masteroppgaven har vært å utføre en sosiologisk analyse av hva som gjør at noen menn og kvinner ønsker å være barnfrie og hvordan dette oppleves av de barnfrie. Betegnelsen «barnfri» er ment å beskrive personer som ikke har fått barn og som heller ikke ønsker å få barn. For å få tilgang på de barnfrie sine erfaringer og opplevelser er det utført 8 kvalitative intervjuer av 3 menn og 5 kvinner (alder 38-54 år). Det har vært ønskelig å sammenlikne menn og kvinner for å se om det er kjønnsforskjeller som kommer til uttrykk i datamaterialet. Hovedspørsmålet i oppgaven er «hva er det som gjør at noen kvinner og menn ikke ønsker barn?». For å besvare oppgavens hovedspørsmål er det blitt utformet 3 ulike forskningsspørsmål: Hvordan har ønsket om å være barnfri utviklet seg gjennom informantenes livsløp? Hva motiverer og påvirker et ønske om å leve uten barn? Hvordan opplever informantene barnfrihet i dagens samfunn og er det forskjeller på bakgrunn av kjønn?

Denne undersøkelsen finner at barnfrihet har utviklet seg gjennom ulike livsløpsprosesser blant informantene. Her har livssituasjonen (forhold knyttet til partnersituasjon og livsstil) en viktig betydning for utviklingen. Halvparten av informantene kunne vært åpen for å få barn dersom livssituasjonen hadde vært annerledes. Her har partnersituasjon en viktig betydning. Dersom samlivspartner hadde ønsket barn, eller hvis det hadde dukket opp riktig partner på riktig tidspunkt, kunne disse informantene vært åpen for å få barn. For de andre informantene kunne en annerledes livssituasjon i liten grad endret ønsket om å leve uten barn. Informantene har ulike motivasjoner for det barnfrie ønsket, men felles for alle er ønsket om å prioritere en «fri livsstil». Et ønske om et «fritt og fleksibelt» liv fylt med fritidsaktiviteter, reising og yrkesarbeid, blir betraktet som en viktig motivasjon for det barnfrie ønsket blant informantene.

Betydningen av kjønn i denne undersøkelsen kommer til uttrykk i informantenes møte med sosiale omgivelser. Alle informantene opplever barnfrihet som et normbrudd, men opplevelsen av normbruddet kommer sterkere til uttrykk blant kvinnene enn mennene. Kvinnene opplever spørsmål og negative reaksjoner, er kritisk til egen kjønnsidentitet og opplever et press til å få barn i større grad enn mennene. Selv om informantene opplever barnfrihet som et normbrudd, er ikke dette nødvendigvis en negativ opplevelse. Informantene *liker* å bryte med normen å få barn og har formet sin egen mening i livet.

Antall ord i hovedteksten: 34 571

Innholdsfortegnelse

KAPITTEL 1: INNLEDNING	6
HVA ER BARNFRIHET?	7
FERTILITETSENDRINGER OG UTVIKLINGEN AV BARNLØSHET	8
SENTRALE TEMAER I FORSKNINGEN OM FRUKTBARHETSATFERD	10
PROBLEMSTILLINGER	13
METODISK OG TEORETISK TILNÆRMING	13
OPPGAVENS OPPBYGNING	14
KAPITTEL 2: TIDLIGERE FORSKNING PÅ BARNFRIHET	16
FORSKNING PÅ BARNFRIHET I NORGE	16
SKANDINAVISK FORSKNING	18
FORSKNING OM MENN OG BARNFRIHET	19
OPPSUMMERING	20
KAPITTEL 3: FORSKNINGSDESIGN OG METODE	22
DET KVALITATIVE FORSKNINGSINTERVJUET	23
UTVALG	24
GJENNOMFØRING AV INTERVJUENE	25
TRANSKRIPSJON	27
ANALYSE AV DATAMATERIALET	28
GENERALISERING I KVALITATIV FORSKNING	29
ETISKE VURDERINGER	30
PRESENTASJON AV INFORMANTENE	33
KAPITTEL 4: TEORETISK RAMMEVERK	36
INDIVIDUALISERINGSTEORI	36
<i>Barnfrihet – et selvrealiserende prosjekt?</i>	37
<i>Diskusjon av individualiseringsteorien</i>	39
KJØNNSTEORI	40
<i>Foreldreskapet: En heteronormativ forventning?</i>	41
OPPSUMMERENDE DISKUSJON	43
KAPITTEL 5: BARNFRIHET SOM EN PROSESS	45
«DET BARE BLE SÅNN»	45
«PÅ ET TIDSPUNKT TOK JEG EN AVGJØRELSE»	47
«IKKE NATURLIG FOR MEG»	49
DISKUSJON OG AVSLUTNING	52
KAPITTEL 6: HVORFOR ØNSKER NOEN Å LEVE UTEN BARN?	55
«EN FRI LIVSSTIL»	55
<i>Fritidsaktiviteter og interesser</i>	55
<i>Selvrealisering</i>	56
<i>Frihet og fleksibilitet</i>	57
<i>Diskusjon - en fri arbeidstilværelse?</i>	58
«VIL IKKE HA JOBBEN»	59
«SAMFUNNMESSIGE UTFORDRINGER – KLIMAUTFORDRINGER OG PRESS»	60
«SOSIALE RELASJONER»	61
<i>Betydning av partnersituasjon</i>	61
<i>Omsorg for andre</i>	62
«SÆREGNE FORHOLD – KROPP OG SYKDOM»	63
DISKUSJON OG AVSLUTNING	64
KAPITTEL 7: BARNFRIHET – ET NORMBRUDD? KJØNN OG REAKSJONER FRA SOSIALE OMGIVELSER	69
BARNFRIHET – ET NORMBRUDD?	69

KVINNER OG BARNFRIHET	71
<i>Omgivelsene reagerer</i>	71
<i>Identitetsopplevelse</i>	74
<i>Opplevelse av press</i>	75
MENN OG BARNFRIHET	77
<i>Omgivelsenes reaksjoner</i>	77
DISKUSJON OG AVSLUTNING	81
KAPITTEL 8: AVSLUTNING	85
OPPSUMMERING AV EMPIRISKE FUNN	85
BARNFRIHET – ET ØNSKE OM EGEN VEI I LIVET?	86
SAMMENHENGEN MELLOM UTDANNING, ARBEID OG BARNFRIHET	87
HVA KAN DENNE UNDERSØKELSEN BIDRA MED?	88
LITTERATURLISTE	91
VEDLEGG 1: INFORMASJONSSKRIV	95
VEDLEGG 2: INTERVJUGUIDE	97

Kapittel 1: Innledning

Denne studien undersøker barnfrihet blant kvinner og menn i Norge. Formålet er å utføre en sosiologisk analyse av hva som gjør at noen kvinner og menn ikke ønsker å få barn. I løpet av de siste årene har det vært en generell nedgang i den totale fertilitetsraten i Europa (Ellingsæter, Jensen og Lie 2013, Miettinen, Rotkirch og Szalma m.fl. 2015). En slik utvikling, hvor det blir færre unge og flere eldre, kan by på utfordringer for samfunnet. Norge er et av de landene i Europa der det blir født flest barn, sammen med de andre nordiske landene (Ellingsæter, Jensen og Lie 2013). Tidligere ble dette ofte knyttet til de nordiske landenes sjenerøse familiepolitiske ordninger, hvor f.eks. ulike permisjonsordninger, barnehagedekning og skolefritidsordninger har gjort det enklere for foreldre å kombinere yrkesarbeid og barn (Noack 2004, Ellingsæter, Jensen og Lie 2013). Barnefamilier er en høyt prioritert gruppe innenfor den norske familiepolitikken og det eksisterer konsensus om det å få barn som normalt og et offentlig gode (Ellingsæter 2012).¹ Den norske familiepolitikken har vært en sentral forklaringsfaktor for høye fruktbarhetstall i Norge, men likevel har det i løpet av de siste tiårene vært en generell nedgang av antall barnefødsler (Lappegård og Dommermuth 2015). I 2017 ble det født i gjennomsnitt 1.62 barn per kvinne, den laveste fertilitetsraten målt noensinne i Norge (Falnes-Dalheim 2018). Denne rekordnedgangen medbragte stort engasjement i den offentlige debatten, og på nyttårsaftnen 2018 holdte statsminister Erna Solberg en tale på norsk rikskastningskanal hvor hun blant annet oppfordret folket til å føde flere barn (NRK 2019). Spørsmål rundt det å få barn og hvor mange barn en skal få, preget medieoppslagene våren 2019. Flere barnfrie stod frem i mediene som et svar på Solberg sin oppfordring og argumenterte for hvorfor barn ikke passer inn i deres liv.²

Det kan være flere årsaker til fertilitetsnedgangen i det norske samfunnet. Det at mennesker ikke får barn kan skyldes at de ikke kan eller ønsker. I denne undersøkelsen er jeg derfor opptatt av de som ikke ønsker barn, nemlig de *barnfrie*. Å ønske eller å få barn kan betraktes som normalen i samfunnet, og det er derfor interessant å undersøke hva som gjør at noen ønsker å bryte med denne normalen når velferdsstaten legger så godt til rette for barnefamilier. Innenfor fertilitetsforskningen fremstår barnfrihet som et relativt nytt fenomen og det eksisterer lite

---

¹ Det blir argumentert for at den norske politikføringen skaper og gjenskaper pronatalistiske normer, dvs. et normaliserende syn på det å få og ønske seg barn, noe som er naturlig og noe som alle vil gjøre i livet (Ellingsæter 2012, Engwall og Peterson 2010, Fjell 2008).

² Et eksempel kan leses på <https://www.dnbnyheter.no/bedrift/glad-for-at-jeg-valgte-bort-a-fa-barn/>

forskning rundt temaet i Norge (Fjell 2008, Noack og Østby 1983). Denne oppgaven vil derfor undersøke hvorfor noen menn og kvinner ønsker å være barnfrie og hvordan dette oppleves blant de barnfrie. For å få tilgang på slike erfaringer og opplevelser er det benyttet kvalitative intervjuer. Kunnskapen som produseres i denne oppgaven kan være et viktig bidrag til den offentlige debatten og forskning på fertilitetsatferd. Begrepet *barnfrihet* kan forveksles med betegnelsen *barnløshet* eller *ufrivillig barnløshet* og dette innledningskapittelet vil starte med en definisjon av begrepet *barnfrihet*. Deretter vil det bli vist til sentrale temaer innenfor forskning på fertilitet og barnløshet. Avslutningsvis skal jeg presentere min problemstilling og mine metodiske og teoretiske tilnærminger.

Hva er barnfrihet?

Det er vanlig å forstå *barnløshet* som et fravær fra biologiske eller adopterte barn i en persons liv. Årsaker til barnløshet kan være medisinske, psykologiske, strukturelle eller sosiale faktorer. *Ufrivillig barnløshet* sikter mot personer som er barnløs og som har et ønske om å få barn, men ikke har fått mulighet til dette av ulike årsaker. Dette relateres ofte til infertilitet, altså manglende graviditet etter regelmessig og ubeskyttede samleier over tid. Men ofte blir ufrivillig barnløshet også knyttet til sosiale faktorer, som for eksempel mangel på partner eller det å befinne seg i en livssituasjon som ikke har gjort det mulig å få barn (Miettinen, Rotkirch og Szalma m.fl. 2015: 7).

Frivillig barnløshet sikter derimot til personer som er barnløs fordi de ønsker, eller har valgt, å leve et liv uten barn (Miettinen, Rotkirch og Szalma m.fl. 2015: 7). Frivillig barnløshet kan fremstå som et uheldig begrep ettersom det impliserer at barn er noe som *mangler* i livet. Det er derfor ikke uvanlig i forskningsmiljøet å bruke betegnelsen *barnfrihet* fremfor frivillig barnløshet (Fjell 2008, Lindblom 2018, Cools og Strøm 2020). Betegnelsen «barnfrihet» er ment å beskrive personer som ikke har fått barn og som heller ikke ønsker å få barn.³ Betegnelsen kan være problematisk og gi negative assosiasjoner ved å betrakte barn som et hinder fra frihet. I tillegg kan begrepet gi assosiasjoner til «barnefri», som sikter mot en pause fra barna sine i hverdagen eller i helgene. Hvorvidt barnfrihet er et fruktbart begrep å bruke om de som ønsker å leve et liv uten barn, blir diskutert i forskningsmiljøet (Fjell 2008: 21). I denne

---

³ Betegnelsen er opprinnelig en norsk oversettelse av *childfree*, som ble for første gang introdusert i en artikkel i *Time* i 1972. Artikkelen presenterte den nyopprettede organisasjonen National Organization for Non-Parents som ville jobbe for det barnfrie ekteskapet og øke bevisstheten rundt ikke-foreldreskap, slik at det ikke skulle være et ord, men et reelt valg (Fjell 2008: 22).

undersøkelsen velger jeg likevel å bruke betegnelsen «barnfri» ettersom det kan fremstå som mer positivt enn «frivillig barnløs». Et problem med begrepet er at det ofte blir forstått som et valg. Barnfrihet blir ikke definert som et valg i denne undersøkelsen, fordi barnfrihet er ikke nødvendigvis et rasjonelt valg som har blitt foretatt på et bestemt tidspunkt i livet. Jeg bruker derfor betegnelsen «barnfri» om personer som ikke har barn og som ønsker å leve et liv uten barn.

Fertilitetsendringer og utviklingen av barnløshet

Som nevnt innledningsvis har det vært en generell nedgang i antall fødsler per kvinne i Norge og det ble målt rekordlav fertilitetsrate (1.62 barn per kvinne) i 2017. Fruktbarhetstallet har holdt seg rekordlav i 2019 og det ble det født 1.53 barn per kvinne (SSB 2020). Det er flere faktorer som bidrar til nedgang i fruktbarheten. Det har vært en særlig nedgang av tredje- og fjerdefødsler, noe som tyder på at det er blitt mindre vanlig å få store barneflokker (Lappegård og Dommermuth 2016: 37). Gjennomsnittsalder for førstegangsfødsler blant kvinner har økt fra 25.5 år i 1990 til 29.8 år i 2019 (Lappegård og Dommermuth 2015, SSB 2020). Denne økningen relateres ofte til kvinners økte deltakelse innenfor høyere utdanning, som betyr at kvinner venter med å få barn etter endt utdanning. En slik fødselsforskyvning blir blant annet sett i sammenheng med nedgangen av tredje- og fjerdefødsler (Lappegård og Dommermuth 2015: 37-38).

En annen faktor som knyttes til fertilitetsendringene er den økende andelen av barnløse kvinner og menn (Jalovaara, Neyer og Andersson m.fl. 2018). Norge er det nordiske landet med lavest andel barnløse, men det er likevel observert en økning blant både menn og kvinner i løpet av de siste tiårene (Ibid.). I løpet av 60 år har det vært en økning i andelen barnløse kvinner i aldersgruppene 40 og 45 år (SSB 2020). Andelen barnløse kvinner i aldersgruppen 40 år har økt med 6.6 % og blant 45 år gamle kvinner har andelen økt med 4.2 %. Blant menn er det observert en høyere økning i løpet av de siste 60 årene, og andelen barnløse menn i aldersgruppen 40 år har økt med 15.4% og blant 45 år gamle menn har andelen økt med 10.7 %. I tillegg er aldersgruppen 50 år inkludert i statistikken av menn og her har andelen barnløse økt med 7,9 % i løpet av de siste 60 årene (Ibid.). Økningen av barnløshet er dermed større blant menn enn kvinner, og denne kjønnsforskjellen blir ofte forklart med at menn med lav utdanning og lav inntekt har lavest sannsynlighet til å bli fedre og få flere barn med ulike partnere, sammenliknet med kvinner (Lappegård og Rønsen 2012). Slike teorier kan peke mot en gruppe

av ufrivillig barnløse, de som i utgangspunktet ønsker barn – men på grunn av ulike forhold har de ikke fått det til.

Det er vanskelig å si hvor mange av de barnløse mennene og kvinnene som kan kategoriseres som barnfrie. Det eksisterer få kvantitative undersøkelser som kartlegger barnfrihet i Norge, men Sara Cools og Marte Strøm (2020) undersøker hvilke forhold som betyr eller betød noe for valget å få eller ikke få (flere) barn. Her består utvalget av respondenter som har barn eller er barnløse. I gruppen av barnløse skiller Cools og Strøm mellom ufrivillig barnløse og barnfrie, men undersøkelsen fokuserer hovedsakelig på de som allerede har barn. Gruppen av barnløse respondenter over 40 år, delt inn etter kjønn og hvorvidt de ønsker barn eller ikke, består av 258 menn og 229 kvinner. Cools og Strøm oppgir at 50 % av denne barnløse andelen, blant både menn og kvinner, er barnfrie og ønsker ikke barn (Cools og Strøm 2020: 77). Miettinen, Rotkirch og Szalma m.fl. (2015) undersøker hvor mange av de barnløse som er barnfrie eller ufrivillig barnløs i Europa.⁴ Undersøkelsen tar for seg et utvalg av europeiske land (f.eks. Sverige, Nederland, Italia, Østerrike og Bulgaria) og finner i gjennomsnitt at 3.2 % av de barnløse mennene og kvinnene (18-40 år) er barnfrie. Undersøkelsen konkluderer med at det er betraktelig flere ufrivillige barnløse enn barnfrie i hvert av landene og det er generelt flere barnfrie menn enn kvinner (Miettinen, Rotkirch og Szalma m.fl. 2015: 38).

Det kan dermed være vanskelig å slå fast hvor mange av de barnløse i Norge som kan kategoriseres som barnfrie. Operasjonalisering av frivillig barnløshet og barnfrihet blir beskrevet som utfordrende i kvantitative kartlegginger fordi det kan eksistere en uklarhet knyttet til de ulike definisjonene og kategoriene som brukes om temaet barnløshet (Miettinen, Rotkirch og Szalma m.fl. 2015: 7). En som er barnløs på grunn av infertilitet kan for eksempel erklære seg selv som barnfri (personen har tidligere ønsket barn, men har i senere tid ombestemt seg), selv om utgangspunktet kan tyde på at vedkommende er ufrivillig barnløs. Basert på resultatene av Cools og Strøm (2020) kan det tyde på det eksisterer like mange barnfrie som ufrivillig barnløse i Norge, men dette er vanskelig å slå fast ettersom det eksisterer lite forskning rundt temaet.

---

⁴ Miettinen, Rotkirch og Szalma m.fl. (2015) sin undersøkelse inkluderer ikke Norge i utvalget av de europeiske landene. Resultatene kan likevel gi et bilde på hvordan andelen barnfrie kan se ut.

Sentrale temaer i forskningen om fruktbarhetsatferd

Det eksisterer ulike teoretiske tilnærminger som forsøker å forklare variasjoner og endringer ved menneskers fruktbarhetsatferd og fertilitetsønsker. Her har jeg valgt å presentere noen relevante teorier i forskning på fruktbarhetsatferd som senere blir brukt i diskusjonen av analysens resultater. Disse er som følger: rasjonell handlingsteori, betydningen av sosiale relasjoner og utdanning.

Rasjonell handlingsteori blir ofte brukt til å forklare og forstå fruktbarhetsatferd (McDonald 2002, Becker 1991). Teorien fremhever det å få barn som et rasjonelt valg, hvor mennesker vurderer økonomiske kostnader opp mot den glede og nytte barna gir. Økonomisk usikkerhet kan dermed forsinke eller redusere tilbøyeligheten for mennesker til å inngå langsiktige forbindelser ved å få barn, ifølge teorien (Ibid.). Ellingsæter og Pedersen (2013) argumenterer for at en velutviklet velferdsstat, slik som Norge, kan dempe den økonomiske risikoen ved å få barn. Ellingsæter og Pedersen undersøker unge voksne i Norge sine oppfatninger av økonomiske forutsetninger og arbeidsmarkedsrisiko knyttet til det å bli foreldre og finner at valget om å få barn er gjort uten å tenke på økonomiske vurderinger. Informantene i undersøkelsen vektlegger heller kjærlighet og lykke, individuell utvikling og kvaliteten av partnere som hovedgrunnlaget for foreldreskap. Valget om å få barn vil være bestemt ut fra en vurdering om hvorvidt det å få barn kan veie opp for tapte psykologiske fordeler, fremfor økonomiske kostnader (Ellingsæter og Pedersen 2013: 33).

Sosiale relasjoner har også en betydning for menneskers fruktbarhetsatferd, og i denne sammenheng har spesielt kjønn en betydning. Forskning viser at samlivspartner har en innflytelse for menneskers fruktbarhetsintensjoner, og Stein, Willen og Pavetic (2014) finner at den mannlige partneren har større innflytelse i heteroseksuelle par sine forhandlinger av fertilitetsønsker, men den kvinnelige partneren har til slutt en vetokraft i parets endelige beslutning. En nylig undersøkelse av Cools og Strøm (2020) viser at den viktigste årsaken til at foreldre ikke får flere barn handler først og fremst om egne og partnerens ønsker. Her er det også et skille mellom kjønnene. Et flertall av kvinner oppgir at partneren deres ikke ønsker flere barn, mens et flertall av menn oppgir at det er de selv som ikke ønsker flere barn (Cools og Strøm 2020: 91). De barnfrie, oppgir også i større grad at partneren, gitt at de har snakket sammen om å få barn, heller ikke ønsker barn. Dette gjelder for både menn og kvinner som ikke ønsker barn (over 40 år) (Cools og Strøm 2020: 79).

Andre sosiale relasjoner, som sosiale nettverk (familie, venner, bekjente etc.), har også en innflytelse på menneskers fruktbarhetsintensjoner. Lois og Becker (2014) undersøker årsaksmekanismer for sosiale smitteprosesser ved førstegangsfødsler blant gifte og samboende par. Resultatene bekrefter en antatt betydning av nettverksmedlemmer (søsken, venner, bekjente) med små barn på parene sin overgang til foreldreskap, særlig blant yngre par. Parene innhentet informasjon om gleder og utfordringer ved foreldreskap fra nettverksmedlemmer med barn. De barnløse i studien hadde også en tendens til å føle seg presset fra par med barn i nettverket for å stifte familie, og dette presset blir i størst grad opplevd blant kvinner (Lois og Becker 2014). Cools og Strøm (2020) finner at flertallet av foreldre ikke føler seg presset til å få flere barn fra partner, sosiale nettverk eller fra samfunnet for øvrig. Men blant respondentene som føler seg presset er det omtrent like mange menn og kvinner som opplever et slikt press fra familie og venner. De fleste tilfeller av opplevd press blant respondentene er fra «samfunnet for øvrig» og dette oppleves i større grad blant kvinner enn for menn (Cools og Strøm 2020: 32).

Sammenhengen mellom fruktbarhet og utdanning er også et sentralt tema i forskningen om fruktbarhetsatferd. Utdanning og utdanningsretning har vist seg å ha betydning både for menn og kvinner om hvorvidt de får barn eller ikke, hvor mange barn de får og når de får barn (Dommermuth, Hart og Lappegård m.fl. 2015: 17). Blant kvinner var det tidligere lavest utdannede som fikk flest barn og hadde lavest andel barnløse. De høyt utdannende kvinnene fikk færrest barn og hadde høyest andel barnløse (Jalovaara, Neyer og Andersson m.fl. 2018). I dag får både lavt, middels og høyt utdannede kvinner like mange barn, og andelen barnløse har utviklet seg til å bli høyest blant lavt utdannede kvinner (Ibid.). Dersom vi retter blikket mot utdanningsretning viser det seg at kvinner med utdanning rettet mot kvinnedominerte yrker (lærerutdanning, utdanning innenfor helse, omsorg og sosialfag), i offentlig sektor, føder flest barn og har lavest andel barnløse (10%) i forhold til andre utdanningsretninger (Rønsen og Skrede 2010, Lappegård og Dommermuth 2015). Kvinner med utdanning innenfor jobber med liten yrkesspesifisitet (eks. humaniora, generell samfunnsvitenskap, kunst og musikk) har derimot lave fødselsrater og høyest andel barnløse (20%) (Lappegård og Rønsen 2005, Rønsen og Skrede 2010). Andre utdanningstyper med lave fødselsrater er innenfor ingeniør, administrasjon og økonomi (Lappegård og Rønsen 2005: 43).

Som vist tidligere i denne innledningen, er det flere barnløse menn enn kvinner og her er det også en sammenheng med utdanning. Barnløshet blant menn i Norge er mest utbredt blant de

med lav utdanning og minst utbredt blant de med høy utdanning (Jalovaara, Neyer og Andersson m.fl. 2018). Men her er det også forskjeller mellom de ulike utdanningsretningene. Menn med utdanning innenfor jobber med liten yrkesspesifisitet (f.eks. humaniora og kunst) har høyest grad av barnløshet sammenliknet med andre utdanningsretninger, hvor ca 25 % av dem født etter 1950 ikke har barn (Lappegård, Rønsen og Skrede 2011: 115). De med utdanning innenfor jordbruk, sport, lærer, helse og velferd har lavest andel av barnløse (10.5 – 13%) (Ibid.). Forskning viser dermed at andelen barnløse blant både menn og kvinner er høyest innenfor jobber med liten yrkesspesifisitet. Trude Lappegård (2006: 61-62) argumenterer for at jobber med liten yrkesspesifisitet har oftere en løsere tilknytning til arbeidslivet, hvor det i større grad kan oppstå konsekvenser ved økonomisk usikkerhet som kan gjøre det vanskelig å prioritere barn. Det vil derfor gi mening at det fødes færrest barn og andelen barnløse er høyest i disse yrkesgruppene (Ibid.).

Det eksisterer lite forskning på sammenhengen mellom barnfrihet og betydning av utdanning. Miettinen, Rotkirch og Szlama m.fl. (2015) finner at barnfrihet i de europeiske landene blant menn er høyest blant dem med lav utdanning. Blant kvinner er det ingen markante forskjeller mellom utdanningsgruppene (lav, middels og høy utdanning). Cools og Strøm (2020: 79) finner at de barnfrie mennene har i mindre grad høyere utdanning enn de ufrivillig barnløse. De barnfrie kvinnene under 35 år har også lavere utdanning enn kvinner som ønsker barn (Ibid.). Disse funnene kan tyde på at lavere utdanning kan være mest utbredt blant de barnfrie, men her mangler det informasjon om utdanningsretning.

Selv om mye av teorien og forskningen fokuserer på en gruppe som har barn eller ønsker barn, er det likevel mulig å betrakte disse forholdene som relevante for de barnfrie. Teoriene kan forklare fruktbarhetsatferd på ulike analysenivå og representerer ulike sosiologiske tilnærminger som er relevant for denne undersøkelsen. I analysen vil det bli diskutert hvordan rasjonelle begrunnelser kommer til uttrykk i ønsket om å leve uten barn. Betydningen av sosiale relasjoner, utdanning og yrkestilknytning er forhold som vil være relevant i diskusjonen om det barnfrie ønsket. Teoriene som jeg har presentert i denne delen viser også at kjønn har en viktig betydning, og ettersom denne undersøkelsen skal se til både menn og kvinner, vil diskusjonen av kjønn vil være sentralt i denne oppgaven.

Problemstillinger

Hovedproblemstillingen jeg stiller i denne oppgaven er «hva er det som gjør at noen kvinner og menn ikke ønsker barn?». Her ønsker jeg å se på betydningen av strukturelle, sosiale og individuelle faktorer. Det er interessant å vurdere hvorvidt ytre faktorer er med å påvirke ønsket om å være barnfri, slik som betydningen av normer, yrkesarbeid og sosiale relasjoner. På et individnivå er det interessant å undersøke hvordan ønsket om å være barnfri forstås og oppleves blant informantene. For å besvare oppgavens hovedproblemstilling er det utformet 3 forskningsspørsmål, som vil bli diskutert i hvert sitt analysekapittel:

- (1) Hvordan har ønsket om å være barnfri utviklet seg gjennom informantenes livsløp?
- (2) Hva motiverer og påvirker et ønske om å leve uten barn?
- (3) Hvordan opplever informantene barnfrihet i dagens samfunn og er det forskjeller på bakgrunn av kjønn?

Metodisk og teoretisk tilnærming

Forskningsfeltet rundt fertilitet er i stor grad konsentrert om det å få barn og det eksisterer relativt lite forskning på barnfrihet. I Norge har forskningen på barnfrihet kun fokusert på kvinner, og det mangler et nyansert bilde på hvordan barnfrihet oppfattes på bakgrunn av kjønn (Fjell 2008, Noack og Østby 1983). Kulturforskeren Tove Fjell sin kvalitative undersøkelse *Å si nei til meningen med livet* (2008) har fått stor betydning i forskningen på barnfrihet i Norge, men er over 10 år gammel. Det er mulig det har skjedd noen endringer i løpet av det siste tiåret og det er derfor aktuelt å bidra med nyere forskning for å følge opp bildet av de barnfrie og inkludere menn. Jeg ønsker derfor å undersøke barnfrie kvinner og menn, og hva det betyr å være barnfri i et samfunn hvor normalen er å få barn. For å få innsikt i denne situasjonen har jeg valgt en kvalitativ tilnærming og intervjuet 3 menn og 5 kvinner mellom 38 og 54 år. Med et slikt komparativt design er det mulig å sammenligne kjønnene og se om det er forskjeller som kommer til uttrykk i datamaterialet.

Ettersom det eksisterer lite forskning på barnfrihet har jeg valgt å bruke kjønnsteori og individualiseringsteori som teoretisk ramme i denne undersøkelsen. Det teoretiske rammeverket er i stor grad utformet i etterkant av analysen, men teori om individualisering og kjønn har vært med siden startfasen av prosjektet som mulige sentrale diskusjoner av barnfrihet. Disse teoriene vil bli presentert og diskutert nærmere i kapittel 4.

Kjønnteori fikk betydning for denne oppgaven nettopp fordi jeg ønsket å sammenligne menn og kvinner. Kjønnteori kritiserer de dominerende oppfatningene om kjønn som en naturlig gitt kategori og argumenterer for at kjønn er sosialt konstruert gjennom sosiale og kulturelle forhold (Connell 1987, Butler 1990). Forestillingen om at en kvinne er lik en mor og at det dermed medfølger bestemte egenskaper og omsorgsoppgaver kritiseres fra et feministisk perspektiv (Connell, 1987, Butler 1990, Beauvior 1996). På den ene siden blir det argumentert for at foreldreskapet er en forestilling som kommer til uttrykk ved heteronormativitet, der det følger en forventning om at både menn og kvinner skal ønske barn (Butler 1990, Annfelt 2007). På den andre siden blir det argumentert for at rollen som mor vil være tettere tilknyttet kvinneidentiteten sammenlignet med rollen som far ved den maskuline identiteten (Connell 1987). Fra et slikt teoretisk perspektiv er det interessant å se om kvinnene har en annen opplevelse av det å være barnfri, sammenlignet med mennene i denne undersøkelsen.

I forhold til fertilitetsatferd kan individualiseringsteori brukes til å diskutere fertilitetsendringer i en kontekst hvor individet befinner seg i et stadig mindre tradisjonelt samfunn, med økende ansvar for egne handlinger (Giddens 1991, Beck og Beck-Gernsheim 2002). Ifølge teorien står ikke normer og tradisjoner like sterkt i dag som tidligere, og individene har mulighet til å forme sitt eget livsløp (Ibid.). Individualiseringsteorien kan derfor brukes til å forstå barnfrihet i dagens samfunn – de barnfrie har fått mulighet til å bryte med normalen om å få barn og kan forme sin egen biografi. På den andre siden er det mulig å kritisere individualiseringsteorien fordi den legger for stor vekt på individets handlingsfrihet. Som presentert tidligere i innledningen, viser forskning at det er flere ulike forhold som er med å påvirke individets fertilitetsbeslutninger og analysen vil derfor også legge stor vekt på betydningen av slike ytre forhold.

Oppgavens oppbygning

Kapittel 2: En redegjørelse av tidligere forskning om barnfrihet. Kapitlet presenterer en litteraturgjennomgang av norsk, skandinavisk og internasjonal forskning som er relevant for denne oppgavens problemstillinger. Til slutt følger en oppsummering av de tidligere forskningsfunnene.

Kapittel 3: En presentasjon og diskusjon av undersøkelsens forskningsdesign og metode. I dette kapitlet blir det vist til de kvalitative metodiske valgene som er gjort i denne undersøkelsen. Her blir temaer knyttet til kvalitativ intervjuing som metode (utvalg, transkripsjon, generalisering, analyse og etikk) redegjort for og diskutert. Til slutt følger en presentasjon av informantene.

Kapittel 4: Redegjørelse og diskusjon av oppgavens teoretiske rammeverk. Det teoretiske rammeverket blir brukt til å diskutere og forstå barnfrihet. Her blir individualiseringsteori og kjønnsteori presentert og diskutert. Til slutt følger en oppsummerende diskusjon av de teoretiske perspektivene.

Kapittel 5: Det første analysekapitlet og fokuserer på hvordan barnfrihet har utviklet seg som en prosess gjennom et livsløp. Her blir partnersituasjon og livsstil lagt frem som viktige betydninger for utvikling av barnfrihet og det blir skilt mellom 3 ulike prosesser: «det bare ble sånn», «på et tidspunkt tok jeg en avgjørelse» og «ikke naturlig for meg». Til slutt følger en avsluttende diskusjon.

Kapittel 6: Det andre analysekapitlet og fokuserer på hvorfor informantene ønsker å være barnfri. Kapitlet diskuterer ulike motivasjoner og påvirkninger for det barnfrie ønsket. Her blir betydningen av livsstil og partnersituasjon diskutert nærmere, samt blir det presentert og diskutert andre motivasjoner og påvirkninger for ønsket om å leve uten barn. Til slutt følger en avsluttende diskusjon.

Kapittel 7: Det tredje analysekapitlet og fokuserer på hvordan barnfrihet oppleves i møtet med sosiale omgivelser. Informantene opplever barnfrihet som et normbrudd og dette kommer sterkere til uttrykk blant kvinnene enn mennene. Kapitlet sammenlikner kvinnene og mennene sine opplevelser. Til slutt følger en avsluttende diskusjon.

Kapittel 8: Avslutningskapittel som oppsummerer og diskuterer undersøkelsens funn. Her skal det først presenteres en oppsummering av de empiriske funnene. Deretter følger en oppsummerende diskusjon av de individuelle, sosiale og strukturelle forholdene. Til slutt skal denne undersøkelsens bidrag til forskningsfeltet diskuteres.

Kapittel 2: Tidligere forskning på barnfrihet

Denne delen skal presentere tidligere forskning på barnfrihet. Det eksisterer lite forskning på barnfrihet i Norge og det er derfor aktuelt å presentere skandinavisk og annen internasjonal forskning som er relevant for dette prosjektets problemstilling. Litteraturgjennomgangen vil først og fremst legge vekt på skandinavisk forskning, ettersom de skandinaviske velferdssamfunnene blir betraktet i stor grad som like i forhold til resten av verden. Den skandinaviske forskningen fokuserer i stor grad på kvinner og jeg må derfor bruke internasjonal forskning for å finne mer om barnfrie menn. I analysen skal tidligere forskning på barnfrihet diskuteres opp mot denne undersøkelsens resultater. Her vil Tove Fjell sin studie *Å si nei til meningen med livet* (2008) av barnfrie kvinner i stor grad bli vektlagt, ettersom dette er en kvalitativ analyse og den seneste studien som er gjennomført i Norge.

Forskning på barnfrihet i Norge

I Norge er det gjennomført svært få studier om barnfrihet. Den tidligste studien om temaet kan spores til Turid Noack og Lars Østby (1983). Noack og Østby utfører en kvantitativ analyse som kartlegger et skille mellom frivillig og ufrivillig barnløshet blant kvinner basert på data fra Frukbarhetsundersøkelsen 1977. Blant de 4 137 kvinnene som ble intervjuet i fruktbarhetsundersøkelsen er det 72 av kvinnene som blir kategorisert som ufrivillig barnløs og 65 som blir kategorisert som frivillig barnløs (Noack og Østby 1983: 35). Noack og Østby finner at de frivillig barnløse er langt oftere ugifte enn gifte. I tillegg har de frivillige barnløse vesentlig lengre utdanning enn kvinner med barn, og de bor langt oftere i tettbygde strøk enn de ufrivillige barnløse (Noack og Østby 1983: 36-38). Studien til Noack og Østby undersøker ikke hvilken meningsdannelse som ligger til grunn for at de er barnfrie og er over 30 år gammel.

Tove Fjell (2008) gjennomfører en kvalitativ analyse av 9 kvinner fra to ulike generasjoner, mellom 30 og 40 år og mellom 50 og 70 år. Undersøkelsen belyser problemstillingen om hvorfor noen kvinner velger å ikke få barn og hva barnfrihet betyr for dem. I undersøkelsen er Fjell opptatt av hvordan barnfrihet oppfattes generelt, hvordan de barnfrie selv forstår sine egne valg, og om barnfrihet har potensial til å utfordre en tradisjonell tenkning om kjønn. Fjell (2008) bygger videre på Jean Veevers (1980) sin typologisering av «utsettere» og «avvisere» i gruppen av barnfrie. Utsettere forstås som en gruppe som foretar gradvise utsettelse av graviditet hvor samlivspartner ikke er interessert i barn og graviditet ville gjerne blitt akseptert dersom livssituasjonen (arbeid, partner og bosituasjon) hadde vært annerledes. Avvisere forstås som

en gruppe som allerede før et samliv avviser et liv med barn. Bestemmelsen er gjort uavhengig av nåværende arbeidssituasjon og samliv, og samlivspartneren er enig i bestemmelsen (Veevers 1980: 158). Fjell finner at de fleste kvinnene befinner seg generelt i gruppen av «utsetterne», de som stadig utsetter tanken på barn. Om en hadde hatt den rette jobben, en bedre inntekt eller aller helst, om en hadde møtt en mann som en kunne se for seg som far til ens barn, ville det muligens blitt barn (Fjell 2008: 72). Noen av kvinnene befant seg i gruppen av «avvisere», de som visste veldig tidlig at de ikke ville ha barn og har stått ved avgjørelsen sin siden da (Fjell 2008: 48). De fleste informantene fremstår som fornøyde sin livssituasjon som barnfri og de angrer ikke (Fjell 2008: 74).

Kvinnene har ulike motivasjoner for hvorfor de vil leve et liv uten barn. Blant de eldre kvinnene viser en til at hun ikke hadde det særlig godt som barn, og hun har vært redd for å sette egne barn i en tilsvarende situasjon. En annen innrømmer at hun ikke liker barn, andre regner opp at de vil reise og oppleve verden, er bekymret for overbefolkningsproblemer og heller vil satse på karrieren. Her er det idealistiske grunner og følelsesmessige grunner, og her er det ingen anger, ifølge Fjell (Fjell 2008: 60-63). Motivasjonene for barnfrihet varierer også for de barnfrie yngre kvinnene. Frihet til å disponere tiden, overbefolkningsproblemer og karriereambisjoner er blant motivasjonene til de yngre kvinnene (Fjell 2008: 72-76).

Fjell argumenterer for at barnfrihet kan utfordre sentrale kjernefamiliemodeller og gjeldende heteronormer. En slik utfordring kan føre til at de sosiale omgivelsene rundt de barnfrie reagerer (Fjell 2008: 77). Kvinnene som tilhører den eldre generasjonen har ikke møtt reaksjoner eller spørsmål fra venner, familie og kolleger om hvorfor de ikke har barn (Fjell 2008: 83). Fjell argumenterer for at familie, venner og kolleger beveget seg ikke inn på det området fordi det i større grad ble oppfattet som privat (Ibid.). De yngre kvinnene rapporterer derimot om ulike reaksjoner fra omgivelsene. Ikke alle forteller om reaksjoner fra nærmeste familie, men nesten alle kan fortelle om reaksjoner fra kolleger og fremmede. Det største problemet er at de ikke opplever å bli trodd på, flere får spørsmål om de vet hva de gjør og at de vil komme til å angre seg (Fjell 2008: 83). Fjell knytter kvinnenens opplevelse med omgivelsene til et heteronormativt press. Det heteronormative presset varierer i noen grad blant kvinnene, men kommentarer om barna som ikke er der, bidrar til å reprodusere den riktige heteroseksualiteten, den som er heteronormal nok (dvs. å leve i en heteroseksuell relasjon og med barn) som noe privilegert og naturskapt (Fjell 2008: 70). Det heteronormative presset er mer synlig blant de yngre kvinnene enn de eldre kvinnene, ettersom de møter flere spørsmål og reaksjoner (Fjell 2008: 100).

De barnfrie kvinnene i Fjells underseøkelse ser på barn og svangerskap som et normalt og naturlig valg, noe som de fleste foretar. På den ene siden fremstiller informantene seg selv positivt annerledes, de befinner seg utenfor kjernefamilieidealet og trives der (Fjell 2008: 101). De barnfrie foretar et «bevisst valg», i motsetning til dem som følger strømmen og lever gjennom sine barn. Å leve selv og være reflektert, bevisst og til stede i sitt liv verdsettes av de barnfrie (Ibid.). På den andre siden føler noen av kvinnene på en annerledeshet ved at de kan føle seg på utsiden i spesielle situasjoner hvor f.eks. familien samles, men de føler seg ikke stigmatisert (Fjell 2008: 77). I Fjell sin undersøkelse er det kun kvinner som blir intervjuet, men kvinnene har likevel tanker om hvordan kjønn oppfattes i samfunnet. De fleste kvinnene har et syn om at menn og kvinner er forskjellige og at kjønnene har ulike egenskaper, hvor kvinner har mer kompetanse på omsorg enn menn (Fjell 2008: 87). Fjell finner at kvinnene veksler mellom to ulike kvinneligheter hvor de på den ene siden anser svangerskap som naturlig for kvinner, og på den andre siden lever et lykkelig liv uten barn som slår sprekker i forestillingen om at kvinner skal få barn (Fjell 2008: 98).

Skandinavisk forskning

Flere svenske studier tar opp temaet barnfrihet i ulike undersøkelser. I svensk forskning på barnfrihet er oppmerksomheten i stor grad rettet mot kvinner, men det er også gjennomført noen komparative studier av menn og kvinner. De studiene som deler likhetstrekk med denne oppgavens problemstilling skal presenteres i denne delen.

Helen Peterson (2011) gjennomfører 21 semistrukturerte intervjuer med svenske barnfrie kvinner og undersøker hvorvidt barnfrihet kan fremstå som stigmatiserende for kvinner. Peterson finner at barnfrihet kan betraktes som en stigmatiserende posisjon basert på hvordan kvinnene selv oppfatter seg som avvikende og stereotypiserende. Intervjuene fokuserte på informantenes beslutning om å ikke få barn og holdninger de møter på grunn av deres avvisning av morsrollen. De har alle møtt press om å tilpasse seg en pronatalistisk norm og anser foreldreskap som normalt i et voksent liv. Å forstå barnfrihet som en stigmatisert posisjon vil være med å gi ny innsikt i det sosiale forholdet mellom barnfrie og de som vil ha og får barn, ifølge Peterson (Peterson 2011: 21-23).

Helen Peterson og Kristina Engwall (2010) utfører en sekundæranalyse av to tidligere studier om barnfrihet i Sverige og undersøker betydningen av kjønn. Datamaterialet består av 30

kvinner og 6 menn. Analysen fokuserer på kroppens betydning og hvordan mennene og kvinnene kopler sin barnfrihet til et fravær av en biologisk og kroppslig barnelengsel (Peterson og Engwall 2010: 11). I noen grad var de barnfrie kvinnene og mennene enige i pronatalistiske normer om det å ønske barn er naturlig og at en kvinne som mor også har oppnådd sin biologiske skjebne (Peterson og Engwall 2010: 14-16). Betydningen av kjønn i analysen kommer til uttrykk rundt hvordan de barnfrie mennene og kvinnene opplever sin egen kjønnsidentitet. De barnfrie kvinnene risikerer også å oppleve identitetsspørsmål om å være «ekte» kvinne, fordi barnfrihet er i konflikt med ideen om den feminine identiteten og kvinnens sosiale rolle ved svangerskap og morsrollen. Mennene i studien opplever derimot ikke at barnfrihet er i konflikt med den maskuline identiteten (Peterson og Engwall 2010: 23).

Cecilia Lindblom (2018) undersøker også betydningen av kjønn som barnfri og ser til hva som motiverer den barnfrie beslutningen blant barnfrie menn og kvinner. Lindblom gjennomførte 6 kvalitative intervjuer med 3 menn og 3 kvinner og finner at de som velger et barnfritt liv er ikke interessert i å få barn og har en sterk vilje om å gå sin egen vei i livet uten barn. Denne viljen blir relatert til en frihetsfølelse, der informantene verdsetter fleksibilitet, spontanitet og prioritering av andre interesser som ikke hadde latt seg gjøre med barn i bildet (Lindblom 2018: 18). Lindblom gjør et funn på en eksistens av motstand og bevissthet av de normene som finnes i samfunnet om at det å få barn er en tydelig og forventet vei i livet. Dette relaterer Lindblom til en «barnenorm» i samfunnet, en allmenn aksept om at alle skal ha og ønske seg barn. Å være utenfor denne normen har resultert i et spørrende miljø, som har gjort informantene enda mer sikker i sitt valg om å være barnfri (Lindblom 2018: 26). Som Peterson og Engwall (2010), finner også Lindblom en kjønnsforskjell. Hvordan informantene opplever sin egen kjønnsidentitet blir ikke diskutert i Lindblom sin undersøkelse, men Lindblom viser at betydningen av kjønn kommer til uttrykk rundt hvordan informantene blir møtt av sosiale omgivelser. De barnfrie kvinnene opplever å få flere spørsmål og reaksjoner rundt valget enn hva barnfrie menn gjør. Kvinnene føler seg også mer presset til morskapet enn hva menn gjør til farskapet (Lindblom 2018: 21).

Forskning om menn og barnfrihet

Det eksisterer lite forskning om barnfrie menn, men i Norge er det gjennomført noen studier som kan si noe om menn og fertilitetsatferd. Cools og Strøm (2020: 92) finner at de viktigste årsakene til at menn ikke får *flere* barn handler først og fremst om eget ønske og dernest om økonomiske og fysiske kostnader: kostnader ved å forsørge barn, ha stor nok bolig og lite søvn.

Blant de ufrivillig barnløse mennene er det at barn koster for mye en viktig grunn til å ikke få barn (Cools og Strøm 2020: 82). Selv om disse resultatene gjelder for menn som allerede har barn eller ønsker barn, er det en mulighet for at det kan eksistere liknende begrunnelser blant barnfrie menn i Norge.

I denne oppgaven er jeg likevel interessert i å finne relevant litteratur om barnfrie menn og det er derfor aktuelt å bruke internasjonal forskning. Patricia Lunneborg har gjennomført en kvalitativ undersøkelse av barnfrie amerikanske og britiske menn i 1999 (Lunneborg referert i Jacobson 2001). Lunneborg utførte 30 kvalitative intervjuer og fokuserer på hvordan barnfrihet har utviklet seg og hva det betyr for mennene å være barnfri. Lunneborg tar også utgangspunkt i Veevers (1980) sin typologi og finner at en tredjedel kan kategoriseres som avvisere som visste tidlig at de ikke ville ha barn, mens to tredjedeler var utsettere som tok en endelig beslutning om å være barnfri etter å ha giftet seg (Lunneborg referert i Jacobson 2001: 31-32). De barnfrie mennene ga uttrykk for flere ulike motivasjoner for å være barnfri, men særlig ble frihet gitt en stor betydning. Friheten til å bytte jobb, være spontan og opprettholdelse av en flytende livsstil var viktig for informantene. Noen av informantene forble også barnfri etter å ha gått med på partnerens beslutning om å ikke få barn. Et annet sentralt poeng som kommer frem i intervjuene er at ingen av informantene ble barnfri på grunn av økonomiske bekymringer, men på grunn av at de var barnfri hadde de mer penger. Ingen uttrykte direkte bekymringer for moralske årsaker knyttet til befolkningsvekst, men når de ble spurt om problemet ga mange uttrykk for støtte til befolkningskontroll og bekymring for befolkningsproblemer styrket deres beslutning om å forbli barnfri (Ibid.). Siden denne undersøkelsen er gjort for over 20 år siden og tar for seg amerikanske og britiske menn er det begrenset hvorvidt resultatene kan overføres til norske forhold.

Oppsummering

Resultatene fra tidligere forskning på barnfrihet viser at flere har prøvd å skille de barnfrie ut fra utsettere og avvisere, de som stadig har utsatt tanken på å få barn og de som visste tidlig at de ikke ville ha barn. Motivasjonene varierer mellom de barnfrie, men forskningen viser at et ønske om et fritt og fleksibelt liv er vanlig. De barnfrie gjør et brudd med normalen og kan føle seg annerledes, møter spørsmål og reaksjoner og kan føle på et press til å få barn. Betydningen av kjønn kommer til uttrykk i hvordan de opplever egen kjønnsidentitet og blir møtt i sine sosiale omgivelser, hvor kvinnene kan møte spørsmål og reaksjoner og føle på et press i større grad enn mennene. Det er derfor interessant å se hvorvidt noen av disse funnene i forskning om

barnfrihet kan relateres til denne undersøkelsen, eller om det er noe som har endret seg. Dette vil bli diskutert i analysen.

Kapittel 3: Forskningsdesign og metode

Som nevnt i innledningen, er skillet mellom ufrivillig og frivillig barnløshet ikke alltid tydelig når det handler om barnløshet. Hvordan en opplever sin egen barnfrihet kan være svært variert og komplekst og jeg mener derfor det vil være hensiktsmessig å bruke kvalitativ intervjuing for å få tilgang på individenes egne erfaringer, meninger og opplevelser. Ved en slik tilgang får jeg mulighet til å besvare prosjektets hovedproblemstilling «hva er det som gjør at noen kvinner og menn ikke ønsker barn?» og undersøke hvordan barnfrihet erfares og oppleves blant informantene.

Forskningsdesignet i denne undersøkelsen har i stor grad basert seg på en «empirinær» tilnærming, som betyr at det i liten grad ble tatt utgangspunkt i et teoretisk grunnlag ved utformingen av prosjektets tema og analyse. Dette er i tråd med Karen Christensen (1998) sin oppfordring om å være teoriåpen og la empirien styre de teoretiske tilnærmingene som skal benyttes i det kvalitative forskningsprosjektet. Selv om det teoretiske rammeverket i dette prosjektet har i stor grad har latt seg styre av empirien, har tanker om individualiseringsteori og kjønnsteori vært med fra starten av. Bestemmelsen av det teoretiske hovedinnholdet og perspektivene ble likevel utformet gjennom arbeidet med og etter analysen. Det teoretiske rammeverket blir presentert og diskutert i neste kapittel.

Herbert Blumer (1969) beskriver at sosiale situasjoner skapes gjennom at de deltagende aktørene handler på bakgrunn av egen og andres forståelse og forventning. Blumer påpeker derfor at det er viktig å skille mellom definitive og sensitiverende begreper i sosiologisk forskning. Definitive begreper refererer nøyaktig til det som er vanlig for en klasse objekter ved hjelp av en klar definisjon med faste attributter. Definitive begreper presiserer og gir klare retningslinjer for hva forskeren skal se etter i sin forskning (Blumer 1969: 146). I sensitiverende begreper er ikke innholdet gitt på forhånd og mangler spesifisering av attributter. For eksempel kan begreper som kultur og klasse være sensitiverende fordi de mangler en presis referanse. Sensitiverende begreper gir forskeren en retning å se i og veiledning for tilnærming av datamaterialet (Blumer 1969: 150-151). I denne undersøkelsen kan barnfrihet oppfattes som et slikt sensitiverende begrep. Det eksisterer ikke klare spesifikasjoner for hvordan barnfrihet skal oppleves og erfares for individene. Datamaterialet viser at informantene har ulik forståelse av hvordan de oppfatter barnfrihet. Noen av informantene kjente ikke til betegnelsen og var usikker på om deres historie var relevant for prosjektets problemstilling. Disse informantene betraktet barnfrihet som et «bevisst valg» og følte seg utenfor denne tilnærmingen av barnfrie.

En av informantene kjente ikke til betegnelsen og beskrev seg selv som «frivillig barnløs». De andre informantene kjente til betegnelsen og definerte seg selv som barnfri, på bakgrunn av barnfrihet som et «bevisst valg». Selv om informantene har ulik forståelse av betegnelsen har alle informantene til felles at de ønsker å leve et liv uten barn.

Det kvalitative forskningsintervjuet

Ved å benytte kvalitativt forskningsintervju er hensikten å få frem menneskers erfaringer og hvordan de opplever verden. Når en bruker kvalitativ intervjuing som forskningsmetode får forskeren generert den sosiale verden ved at informantene snakker om sine egne opplevelser og erfaringer (Kvale og Brinkmann 2015: 20). Forskningsintervjuet bygger på dagliglivets samtaler og er en profesjonell samtale. Det er et intervju der det konstrueres kunnskap i samspill eller interaksjon mellom den som intervjuer og den som blir intervjuet (Kvale og Brinkmann 2015: 22). Intervjuet utføres i overensstemmelse med en intervjuguide som sirkler inn bestemte temaer, og som kan inneholde forslag til bestemte spørsmål. Det er vanlig å transkribere intervjuene, hvor transkripsjonen og lydopptakene utgjør tilsammen materialet for den etterfølgende analysen av den produserte kunnskapen (Kvale og Brinkmann 2015: 46). I denne undersøkelsen ønsket jeg å få en forståelse av hvorfor noen menn og kvinner ønsker å leve et liv uten barn når majoriteten av samfunnet får barn. For å undersøke denne forståelsen ble det nødvendig å få tilgang på individenes meninger, opplevelser, erfaringer og tanker. Å benytte seg av kvalitative intervjuer ble derfor en forutsetning for denne tilgangen.

Målet med intervjuer er i hovedsak å skape en situasjon for en relativt fri samtale som kretser rundt noen spesifikke temaer som forskeren har bestemt på forhånd (Tjora 2012: 104). I kvalitative intervjuer er det vanlig å benytte åpne spørsmål som gir informanten muligheter til å gå i dybden av det som snakkes om (Tjora 2012: 105). Kvaliteten av intervjuet bygger på opparbeidet tillit mellom den som intervjuer og informanten, noe som er særlig viktig der vi forsker på sensitive temaer. Det er derfor viktig å ta seg god tid til å bli kjent med informanten før intervjuet og la informanten snakke «litt rundt grøten» for å bli fortrolig med situasjonen (Tjora 2012: 107).

Kvale og Brinkmann (2015) beskriver at det ofte foreligger et klart asymmetrisk maktforhold mellom forskeren og den som blir intervjuet, selv når intervjuet forekommer som en samtale. Det er forskeren som sitter med makten i intervjuet fordi han eller hun er den som definerer

intervjusituasjonen, sitter med den vitenskapelige kompetansen, stiller spørsmål og beslutter hvilke svar som skal følges opp, og er også den som avslutter samtalen (Kvale og Brinkmann 2015: 52). For at den asymmetriske maktrelasjonen skal ha minst mulig påvirkning på den kunnskapen som produseres er det viktig at forskeren anerkjenner og reflekterer over dette i intervjusituasjonen (Kvale og Brinkmann 2015: 53).

Det asymmetriske maktforholdet mellom intervjuer og informant var jeg allerede kjent med før datainnsamlingen startet. For å jevne ut maktforholdet og skape i størst mulig grad en naturlig tilværelse, lot jeg informantene i stor grad styre hvilket tema som ble snakket om. Her fikk jeg da muligheten til å stille oppfølgingsspørsmål og intervjuene fikk en naturlig flyt uten at jeg ofte måtte skifte temaet selv. I tillegg tok jeg meg tid til å la intervjuene spore av fra spørsmålenes relevans. Det å ta seg tid til å prate om andre ting i intervjuene kan skape et personlig forhold og dermed lette mulighetene for at informanten kan åpne seg. Likevel opplevde jeg noen situasjoner der jeg så vidt ledet informanten til å høre det jeg ville høre, ved å stille ledende spørsmål eller der hvor jeg rapporterte min fortolkning av hva som ble sagt. Dette er noe som tas i betraktning ved analyse av datamaterialet.

På den andre siden er det mulig å betrakte informantene i en maktposisjon overfor meg som intervjuer. Som en ung student i møte med høyt utdannede personer over 38 år følte jeg meg svært ydmyk i intervjusituasjonen. De intervjuede er de som vet noe om å være barnfri og jeg som en ung student kan oppfattes som uerfaren av de intervjuede. Et eksempel på dette kan knyttes til informantenes responser og reaksjoner av spørsmål som ble stilt. Jeg fikk et inntrykk av at et par av spørsmålene jeg stilte ble oppfattet som kritiske spørsmål av noen av informantene, ettersom svaret fremstod som svært åpenbar for informanten. Denne opplevelsen var likevel ikke noe som etablerte den generelle stemningen i intervjuene. Jeg opplevde alle intervjuene i stor grad som hyggelige samtaler uten tydelige asymmetriske maktforhold. Likevel kan jeg ikke svare for hva informantene følte gjennom intervjuene, ettersom jeg kun kan tolke og rapportere min opplevelse av den sosiale samhandlingen i intervjusituasjonen.

Utvalg

Utvelging av informanter i denne i denne undersøkelsen baserer seg på et teoretisk utvalg, hvor utgangspunktet for rekruttering av informanter baserer seg på problemstillingens tema (Silverman 2014: 62). Ettersom undersøkelsens tema handler om menn og kvinner som ikke ønsker barn og vil leve et liv uten barn (barnfrie), var jeg interessert i å komme i kontakt med

personer som identifiserer seg som barnfrie. Ettersom barnfrihet kan anses som en mer eller mindre varig beslutning, valgte jeg å basere utvelgingen på voksne som har mindre sjanse for å ombestemme seg enn hva kvinner og menn i 20-årene har. Som nevnt i innledningen, er gjennomsnittsalderen for førstefødsler 29.8 år blant kvinner. Målet ble derfor å finne informanter som statistisk sett har mindre sannsynlighet for å få barn. Alle informantene befinner seg derfor i aldersgruppen mellom 38 og 54 år. Jeg valgte også å se til heteroseksuelle barnfrie fordi barnfrihet kan i større grad betraktes som et normbrudd for heteroseksuelle enn for homofile.

Datainnsamling har foregått i perioden 27. August 2019 – 2. Desember 2019. Det ble samlet inn totalt åtte individuelle intervjuer med 3 menn og 5 kvinner. Informantene er hentet fra tre ulike storbyer i Norge. Målet for undersøkelsen var i utgangspunktet å finne fire menn og fire kvinner. På grunn av utfordringer knyttet til det å finne barnfrie menn som ville la seg intervjuer ble det en skjev kjønnsfordeling i utvalget. Det kunne vært nyttig med en lik kjønnsfordeling da det ville gitt et sterkere sammenlikningsgrunnlag for å se hvorvidt menn og kvinner deler ulike erfaringer og opplevelser av å være barnfri. Den skjeve kjønnsfordelingen anser jeg ikke som problematisk, ettersom alle intervjuene ga meg tilstrekkelig med informasjon for å besvare undersøkelsens problemstilling.

Det eksisterer ingen organisasjoner eller register for barnfrie kvinner og menn i Norge som jeg kunne be om hjelp fra. For å få tilgang på potensielle informanter har det derfor vært nødvendig å benytte meg sosialt nettverk. Fem av informantene fikk invitasjon til å være med på undersøkelsen på grunnlag av felles bekjente. Én informant ble kontaktet direkte etter å ha skrevet et leserinnlegg om barnfrihet for noen år siden. De to siste informantene var bekjente av to av de andre informantene jeg hadde intervjuet. Alle informantene ble kontaktet på mail hvor de først fikk informasjon om undersøkelsens tema og invitasjon om deltakelse. Etter at informantene meldte interesse fikk de tilsendt et informasjonsskriv og informantene avga sitt samtykke om deltakelse på mail.⁵

Gjennomføring av intervjuene

Et viktig mål i dette prosjektet var å få intervjusituasjonen til å likne en samtale fremfor strukturert utspørring. Ved å føre intervjusituasjonen som en samtale er det mulig å få en bedre

---

⁵ Se informasjonsskriv, vedlegg 1.

tilgang på informantenes tanker på temaet. Den kvalitative forskningsmetoden er et fleksibelt opplegg, men før datainnsamlingen bør forskeren utforme en intervjuguide. Intervjuguiden skal avdekke de ulike temaene forskeren ønsker å få informasjon om (Tjora 2012: 129). I denne undersøkelsen inneholdte intervjuguiden temaer knyttet til familie, sosialt nettverk, velferd, normer, sosial bakgrunn og generelle spørsmål knyttet til hvordan informanten opplevde barnfrihet selv og i samfunnet. Det ble utformet åpne spørsmål i intervjuguiden som ga muligheter for å stille oppfølgingsspørsmål. Informantene ble ikke tilsendt intervjuguiden før intervjuene, men de som ønsket fikk en oversikt over temaene som skulle snakkes om.⁶

I etterkant av intervjuene kunne jeg ønske at jeg hadde stilt flere oppfølgingsspørsmål, slik at kvaliteten av innholdet i utformingen av analysen kunne vært forbedret. I analysen kommer det f.eks. frem at det sosiale miljøet har en viktig betydning for informantenes møte med spørsmål og reaksjoner som barnfri og jeg kunne ønske jeg stilte spesifikke spørsmål om *hvem* informantene opplevde spørsmål og reaksjoner fra. Slik informasjon ville skapt et tydeligere skille av betydningen mellom nære og mindre nære relasjoner i analysen. Dette blir påpekt i det tredje analysekapittelet, hvor informantenes møte med de sosiale omgivelsene diskuteres. I tillegg kunne jeg ønske jeg stilte flere spørsmål om informantenes forhandlinger og samtaler med sine partnere om det barnfrie ønsket. I arbeidet med analysen kommer det frem at partnersituasjon har en viktig betydning for det barnfrie ønsket blant informantene, og ettersom dette blir vektlagt kunne det vært hensiktsmessig med flere spesifikke spørsmål knyttet til partnersituasjon for å styrke innholdet i analysen. Dette blir påpekt i det andre analysekapitlet. På den andre siden fikk informantene i stor grad styre samtalen selv og snakke om det de betraktet som viktig. Jeg betrakter heller ikke mangelen av disse detaljene som avgjørende for kvaliteten på analysens innhold, ettersom dette blir diskutert i et bredere perspektiv og andre viktige funn blir vektlagt.

I intervjuene tok jeg meg god tid til å høre på informantenes historier og intervjuene varte i gjennomsnitt ca. 1 time og 40 minutter. Ofte gikk samtalen utenfor temaet, noe som gjenspeiler intervjuenes varighet. Dette blir ikke ansett som et problem ettersom jeg anså tillit som en viktig forutsetning for å få tilgang på den informasjonen jeg ønsket. Det å ta seg tid til å snakke om andre temaer ble derfor også en naturlig del av samtalen.

---

⁶ Se intervjuguide, vedlegg 2.

Siden utvelgning av informanter baserte seg på sosialt nettverk, ble det nødvendig å reise utenbys for å treffe informantene. Intervjuene ble derfor gjennomført i tre ulike byer: Oslo, Bergen og Trondheim. Valg av intervjusted ble ikke så fleksibelt som jeg i utgangspunktet hadde ønsket. Ettersom barnfrihet kan fremstå som et privat og sensitivt tema, ønsket jeg i utgangspunktet å holde alle intervjuene i private rom. Å holde intervjuene privat kan føre til at informantene har lettere for å åpne seg uten å være redd for at andre lytter til hva som blir sagt. Intervjuene i Bergen ble gjennomført i private rom som jeg fikk tilgang på via Universitetet i Bergen. I Trondheim og Oslo hadde jeg derimot ikke tilgang på private rom og intervjuene ble derfor gjennomført på kafeer. Det er derfor viktig å reflektere over sjansen for inntryksstyring og at noe informasjon kan ha blitt holdt tilbake. Inntryksstyring går ut på at informantene kan kontrollere de inntrykkene han eller hun gir for å fremstå i et moralsk gunstig lys overfor forskeren eller omgivelsene (Silverman 2014: 240). Likevel opplevde jeg informantene som åpne og redelige. I tillegg ble intervjuene gjennomført på kaféer etter informantenes eget ønske og det var mulig å finne private områder på kaféene hvor samtalene kunne gå for seg uten en fare for å bli avlyttet. Jeg anser dermed ikke kaféene som intervjusted som problematisk for innholdet i intervjuene som ble gjennomført.

Transkripsjon

Intervjuet er en samtale som utvikler seg mellom to mennesker ansikt til ansikt. I en transkripsjon blir samtalen mellom to mennesker fysisk til stede i skriftlig form (Kvale og Brinkmann 2015: 204). Transkripsjon er en prosedyre som skal gjøre intervjusamtalen tilgjengelig for analyse (Ibid.). Det er flere måter å registrere intervjuer på med hensyn til senere transkripsjon og analyse, men det vanligste er å bruke lydopptaker. Ved bruk av lydopptaker kan informanten konsentrere seg om intervjuets emne og dynamikk (Kvale og Brinkmann 2015: 205). I dette prosjektet ble alle intervjuene tatt opp på lydopptak som senere ble transkribert i separate dokumenter.

Et mål med transkribering er å gjøre teksten i størst mulig grad lik den muntlige samtalen. Kvale og Brinkmann (2015) beskriver transkripsjoner som svekkede, dekontekstualiserte gjengivelser av direkte intervjusamtaler. For eksempel kan det være en utfordring å forstå ironi i de transkriberte dokumentene. For å gjøre den transkriberte teksten i størst mulig grad lik den muntlige samtalen har jeg transkribert uttalelsene ordrett, ord for ord med alle gjentakelser og med registrering av alle «eh»-er og liknende. En utfordring med dette er at det kan være vanskelig å lese og orientere seg om tekstens innhold. Likevel er jeg som intervjuer kjent med

intervjuenes innhold og kontekst, og siden det er kun jeg som skal behandle datamaterialet vil ikke den muntlige skriftformen utgi en stor betydning for annet enn forsterkning av transkripsjonens kvalitet.

Et annet tiltak for å forsterke kvaliteten på teksten er å inkludere diverse markeringer. Markeringer blir brukt på de lydene og stemmeleiene som ikke tar seg ut i skriftlig form, for eksempel «sukk», «pause» eller «ironi». Et problem med transkribering kan relateres til lyttefeil eller misforståelse av ord. Dette ble særlig et problem blant de intervjuene som var gjennomført på kafeer. Likevel anser jeg ikke dette som et problem for analysen, ettersom samtalen skaper en kontekst og oversikt for hva som blir sagt. I transpirasjonen blir de uklare ordene markert som «uklart (tidspunkt)» slik at jeg får en oversikt over hva som er uklart. Jeg har også valgt å transkribere alle intervjuene på bokmål. Noen av informantene er fra tettbygde strøk og er åpen om sin barnfrihet i sine sosiale omgivelser. Jeg anser oversettelsen som en nødvendig sikkerhet for å bevare deltakernes anonymitet. En ulempe med dette er at samsvaret mellom den muntlige talen og skriften blir svekket. Likevel blir konfidensialitetsprinsippet vektlagt i større grad enn hvilken skriftform teksten skal inneholde.

Analyse av datamaterialet

I grove trekk har den kvalitative analysen som mål å kunne gjøre det mulig for en leser av forskningen å få økt kunnskap om området det forskes på, uten å selv måtte gå gjennom de data som er generert i løpet av prosjektet (Tjora 2012: 174). Analyse har foregått trinnvis gjennom hele prosjektet, men det sentrale analysearbeidet startet ved utforming av koder og kategorier av det endelige datamaterialet.

Før analysen kan det være hensiktsmessig å orientere seg rundt datamaterialets innhold. Ofte er det enkelte ord eller begreper som går igjen, som kan danne et utgangspunkt for koding (Tjora 2012: 176). Ved koding er det vanlig å jobbe nært opp til empirien og bruke begreper som allerede finnes i datamaterialet. Her bør en tenke detaljert og ha som mål å representere de empiriske dataene godt. Opprettelse av koder vil si ord eller uttrykk som beskriver et avsnitt eller enda mindre utsnitt av datamaterialet (Tjora 2012: 179). I analysearbeidet i dette prosjektet ble det utviklet 49 koder. Kodene er ord eller uttrykk, som hovedsakelig er utviklet fra datamaterialet. Tre av kodene ble utviklet fra tidligere studier om barnfrihet: *avviser*, *barnfrihet som valg* og *det ble sånn*. Her har jeg plassert aktuelle sitater innenfor de kodene som passer

informantenes beskrivelser. Det å kode datamaterialet har hjulpet meg å skape en bred og detaljert oversikt over intervjuenes innhold.

Koding fører ofte til kategorisering, som innebærer at meningen i intervjuuttalelser reduseres til noen få enkle kategorier (Kvale og Brinkmann 2015: 228). Ved kategorisering er det ikke uvanlig å utelate et antall av kodene fordi nå er det problemstillingen, og ikke empiri, som bestemmer hva som er relevant. Som regel vil kategoriene danne utgangspunkt for hva forskeren vil ha som hovedtemaer i analysen. Med andre ord vil kategorisering strukturere undersøkelsens resultatdel (Tjora 2012: 185). Med hensyn til oppgavens problemstilling har jeg sortert ut de kodene jeg anser som viktig og relevant for utvikling av kategorier. For eksempel, kodene *avviser*, *barnfrihet som et valg* og *det ble sånn* har dannet et grunnlag for de tre hovedkategoriene i det første analysekapittelet: «det bare ble sånn», «på et tidspunkt tok jeg en avgjørelse» og «ikke naturlig for meg». De andre kodene som er utviklet fra datamaterialet har vært med å danne kategoriene og innholdet i de to siste analysekapitelene.

Analysen i dette prosjektet er i stor grad utformet fra empiriens innhold og de teoretiske perspektivene som redegjøres og diskuteres er i stor grad valgt ut i arbeidet med og etter analysen. Teori har dermed i liten grad formet analysen av datamaterialet og blir brukt til å kontekstualisere og diskutere resultatene i et bredere perspektiv. Gjennom arbeidet med analysen oppdaget jeg bl.a. at sosiale relasjoner, yrkesarbeid og et rasjonelt tankemønster hadde en betydning for det barnfrie ønsket. Jeg har derfor valgt ut relevant litteratur om disse temaene for å diskutere empirien.⁷ Som beskrevet tidligere, har tanker om individualiseringsteori og kjønnteori vært med fra starten av, innholdet og perspektivene i redegjørelsen av disse teoriene er i stor grad utformet i etterkant av analysen. Individualiseringsteori og kjønnteori blir presentert og diskutert nærmere i neste kapittel.

Generalisering i kvalitativ forskning

En eller annen form for generalisering er et implisitt eller eksplisitt mål innenfor det meste av samfunnsforskningen. Generalisering i kvantitativ forskning handler om hvorvidt et utvalg kan si noe om populasjonen den trekkes fra (Tjora 2012: 207). Generalisering i kvalitativ forskning er omdiskutert i forskningsmiljøet og debatten er i stor grad preget av den kvantitative forståelsen av generalisering (Nadim 2015). Nadim (2015) skisserer tre ulike posisjoner i

---

⁷ Teorien ble presentert i innledningskapitlet og blir diskutert i analysen.

generaliseringsdebatten: (1) generalisering er ikke ønskelig eller mulig (2) det må anvendes en annen form for generalisering i kvalitativ forskning enn i kvantitativ forskning (3) kvalitativ forskning kan produsere samme type generalisering som i kvantitativ forskning (Nadim 2015, 132).

Et sentralt argument for de som hevder at generalisering ikke er mulig, er at kvalitativ forskning kan betraktes som en ideografisk redegjørelse som handler om det som er individuelt, konkret, partikulært eller unikt. Spørsmål om generalisering blir derfor irrelevant fordi funnene anses som unike for hver case og kvalitativ forskning bør dermed ikke si noe mer ut over det som faktisk er studert (Denzin referert i Nadim 2015: 131). De som argumenterer for at det må anvendes en annen form for generalisering i kvalitativ forskning mener en annen type generalisering må anvendes fordi kvalitativ forskning ikke bygger på sannsynlighetsutvalg. Det blir derfor vist til kvalitative generaliseringer som kan være kjennetegnet ved mekanismer eller prosesser. Dette er en type analytisk eller teoretisk generalisering, som forbinder et sett av teoretisk signifikante elementer (Nadim 2015: 133). I argumentasjonen for generalisering på lik linje som i kvantitativ forskning påpeker Gobo (2008) at kvalitative metoder kan representere en gruppe av en populasjon eller et fenomen. Ifølge Gobo må ideen om at representativitet krever sannsynlighetsutvalg avvises. Det blir argumentert for at utvalgets opplevelser og erfaringer *kan* overføres til andre liknende caser eller situasjoner.

I denne oppgaven vil det på grunn av utvalgets størrelse og variasjon være vanskelig å trekke store slutninger utover utvalget. Likevel er det mulig å argumentere for at det ikke bare er disse 8 barnfrie i utvalget som deler de samme opplevelsene og erfaringene. Utvalget representerer barnfrie i Norge i den forstand at det er mulig å anta at noen av funnene kan si noe om barnfrie som befinner seg i liknende situasjon som informantene. Siden det eksisterer lite forskning på området er det også mulig å argumentere for at konklusjonene som trekkes i denne oppgaven kan være fruktbar for videre forskning på området.

Etiske vurderinger

Kvalitativ forskning reguleres av en rekke normer som til sammen utgjør en samlet forskningsetikk. Etiske problemstillinger preger hele forløpet i en intervjuundersøkelse, og man bør ta hensyn til mulige etiske problemer helt fra begynnelsen av undersøkelsen og frem til den endelige rapporten foreligger (Kvale og Brinkmann 2015: 97). Masteroppgave er en rapport som publiseres offentlig. Prosjektet ble derfor meldt inn til NSD sommeren 2019 og ble

godkjent i August 2019. Behandling av personopplysninger i prosjektet er i samsvar med personregelverket, og intervjuene er gjort i tråd med NSD sine retningslinjer.

Kvale og Brinkmann (2015) trekker frem 7 ulike etiske problemstillinger gjennom hele intervjuundersøkelsen: *tematisering, planlegging, intervjusituasjonen, transkribering, analysering, verifisering og rapportering*. De etiske sidene knyttet til *tematisering* relateres til hensynet til forbedring av den menneskelige situasjonen som utforskes. Formålet med en intervjuundersøkelse bør altså ikke bare diskuteres med hensyn til den vitenskapelige verdien av kunnskapen som søkes (Kvale og Brinkmann 2015: 97). I dette prosjektet var det ingen tvil om at jeg ønsket å søke mer kunnskap om barnfrihet, ettersom det eksisterer lite forskning på området og fenomenet er ofte omtalt i mediene. Hensikten med kunnskapen var likevel å kartlegge forståelse og forklaring på hvorfor de barnfrie ønsker å leve et liv uten barn. Prosjektet kan derfor bidra til kunnskap om temaet som er til fordel for både samfunnet og de barnfrie. En annen etisk problemstilling knyttet til tematisering er hvorvidt barnfrihet kan være et resultat av ufrivillig barnløshet, eller andre hendelser i livet som ikke har kunnet åpnet opp for et ønske om barn. Det er en mulighet for at noen barnfrie har ønsket barn tidligere i livet, men har ikke fått muligheten til å få barn. Det kan derfor være enklere for noen å omfortelle historien sin fra noe som er ufrivillig til noe som er frivillig. I intervjuene har det kommet frem at noen av informantene kunne fått barn tidligere i livet dersom situasjonen hadde vært annerledes. Likevel har alle informantene gitt tydelig uttrykk for at de ikke ønsker barn og at de er glade for den barnfrie situasjonen som utviklet seg i livene deres og ønsket å snakke om dette.

De etiske sidene ved *planlegging* omfatter å innhente intervjupersonenes informerte samtykke til å delta i studien, sikre konfidensialitet og vurdere hvilke mulige konsekvenser for intervjupersonene (Kvale og Brinkmann 2015: 97). Før intervjuene fikk deltakerne informasjon om prosjektets formål og tema, og invitasjon om deltakelse på mail. Det ble også gitt ut informasjon om anonymisering og at deres personopplysninger blir behandlet konfidensielt. Informantene ga frivillig samtykke deretter.

I *intervjusituasjonen* må forskeren klarlegge intervju rapportens konfidensialitet og vurdere intervjusituasjonens konsekvenser for intervjupersonene, som for eksempel stressopplevelser eller andre følelsesmessige konsekvenser (Kvale og Brinkmann 2015: 97). Før intervjuene startet jeg med å informere informantene om prosjektets problemstilling, konfidensialitet og deres rettigheter til å trekke seg fra studien. Flere av informantene hadde glemt mye av

informasjonen jeg hadde sendt ut på forhånd og det var derfor aktuelt å orientere dem på nytt. Før intervjuene ble det også tatt i betraktning at samtalen kunne lede til sensitive historier. Som intervjuer har det derfor vært viktig å lese situasjonen når informantene har delt informasjon som kan fremstå som sensitivt. Jeg valgte for eksempel å ikke spørre oppfølgingsspørsmål eller gå i dybden på det jeg betraktet som sensitiv informasjon. Dette var informasjon knyttet helseopplysninger eller andre private områder. Å gå i dybden for denne informasjonen anså jeg heller ikke som relevant for å kunne besvare oppgavens problemstilling.

Transkripsjon og analyse bærer også med seg etiske problemstillinger. Enkelte informanter kan reagere negativt som konsekvens av å lese sine egne intervjuer og hvordan de har blitt tolket i analysen (Kvale og Brinkmann 2015: 213). Alle informantene fikk tilbud om å lese gjennom transkripsjon og analyse før oppgaven publiseres. Informantene ønsket heller å lese oppgaven når den var ferdig. Det er kun jeg og veileder som har tilgang på transkripsjonene. Når prosjektet avsluttes vil lydopptak og transkripsjoner slettes, noe som også er i tråd med NSD sine retningslinjer.

Ved *verifisering* menes forskerens etiske ansvar til å rapportere kunnskap som er så sikker og verifisert som mulig. Dette innebærer spørsmålet om hvor kritiske spørsmål som kan stilles til en informant (Kvale og Brinkmann 2015: 27). Intervjuspørsmålene i dette prosjektet kan relateres til en naturalistisk tilnærming, fordi spørsmålene søkte å gå i dybden og forstå den «levde opplevelsen» av barnfrihet innenfor deltakernes livsverden (Silverman 2014: 172). Det ble i svært liten grad stilt kritiske spørsmål, ettersom jeg ønsket å opprettholde et godt kommunikasjonsforhold med informantene.

Ved *rapportering* må konfidensialitetsprinsippet vurderes. I tillegg er det viktig å stille spørsmål om hvilke konsekvenser den offentliggjorte rapporten har for intervjupersonene og for gruppen de representerer (Kvale og Brinkmann 2015: 27). Det er mulig å anta at de barnfrie er en relativt liten gruppe i samfunnet og det er derfor viktig å være ekstra varsom på hvordan opplysningene skal presenteres i oppgaven. Alle informantene er anonymisert og gitt fiktive navn i oppgaven slik at det ikke vil være mulig å gjenkjenne dem. Andre opplysninger som kan gjøre det mulig å spore tilbake til den opprinnelige kilden er også anonymisert. Deres konkrete leveår er anonymisert og deres nåværende bosted blir ikke knyttet direkte til informantene. Med hensyn til konfidensialitetsprinsippet har informantene fått navnene: Tone (50-årene), Maja, (50-årene), Trond (50-årene), Kathrine (30-årene), Mia (40-årene), Einar (40-årene), Andreas

(40-årene) og Nora (40-årene). Alle informantene er bosatt i tre ulike storbyer: Oslo, Bergen og Trondheim. Flere av informantene er oppvokst i ulike tettsteder og tettstedet blir ofte nevnt i intervjuene. For å bevare anonymiteten deres blir tettstedet kalt for «tettsted» og deres bosted blir kalt for «storby».

Presentasjon av informantene

Før jeg skal presentere resultatene i oppgavens analyse skal jeg gi en kort presentasjon av informantene, hvor kvinnene skal presenteres først og deretter mennene. Her blir informantenes sivilstatus, arbeid, utdanning og den barnfrie bakgrunnen i korte trekk vektlagt. Den barnfrie bakgrunnen skal utdypes i analysen.

«Maja»

Maja (50-årene) er fra storby og arbeider som ingeniør. Hun har mastergrad i ingeniørfag. Maja har en samboer som hun har vært sammen med siden hun var i starten av 30-årene. Maja har aldri ønsket barn, men sett for seg at hun skal få barn en gang i fremtiden. Det å få barn har aldri passet for Maja og hun er glad for å være barnfri i dag.

«Nora»

Nora (40-årene) er fra et tettsted og arbeider som freelancejournalist. Hun har en bachelorgrad innenfor medier og kommunikasjon og har arbeidet som freelancejournalist siden midten av 30-årene. Nora har nå en samboer som hun har vært sammen med siden slutten av 30-årene. Før hun møtte sin samboer har hun i periodevis vært singel og i forhold. Hun har aldri ønsket barn, men følte på et press om å få barn i starten av 30-årene. Nora hadde ikke en partner da hun følte på presset og bestemte seg for å være barnfri i midten av 30-årene. Bestemmelsen ble en stor lettelse for henne og hun er glad for å være barnfri i dag.

«Tone»

Tone (50-årene) er fra tettsted utenfor storby og arbeider som freelancejournalist, noe som hun har gjort stort sett gjennom hele sitt yrkesaktive liv. Hun har en mastergrad innenfor medier og kommunikasjon. Tone har vært gift med sin mann i 30 år og de møtte hverandre i starten av 20-årene. Tone har visst siden hun var en liten jente at hun ikke vil ha barn og spørsmål om graviditet har aldri vært aktuelt for henne.

«Kathrine»

Kathrine (30-årene) er fra storby og har en mastergrad innenfor samfunnsvitenskap. Hun arbeider i dag som stipendiat. Kathrine er gift og har vært sammen med sin mann siden slutten av 20-årene. Kathrine har visst siden hun var liten jente at hun ikke vil ha barn og det har vært viktig for henne å være barnfri gjennom livsløpet.

«Mia»

Mia (40-årene) er fra en mindre by og er daglig leder for en bedrift som hun startet selv for 10 år siden. Hun har en mastergrad innenfor medier og litteratur. Mia har en samboer som hun har vært sammen med siden starten av 20-årene. Mia har aldri hatt lyst på barn og har visst det siden hun var en liten jente. Det å få barn er et ansvar hun aldri har ønsket å prioritere og hun er glad for å være barnfri i dag.

«Andreas»

Andreas (40-årene) er fra et tettsted utenfor storby og arbeider som fysioterapeut. Han er gift og har vært sammen med partneren sin siden slutten av 20-årene. Andreas har aldri hatt et ønske om å få barn, men har heller aldri hatt et ønske om å ikke få barn. Partneren til Andreas har hatt et sterkt ønske om å ikke få barn, som er den viktigste årsaken til at han er barnfri i dag. Andreas er glad for å være barnfri i dag.

«Trond»

Trond (50-årene) er fra storby og arbeider som freelancejournalist og har gjort det stort sett gjennom hele sitt yrkesaktive liv. Hans høyeste utdanning er videregående opplæring. Trond har vært gift med kona sin i over 20 år og de møtte hverandre i slutten av 20-årene. Han fant ut midten av 20-årene at han ikke hadde lyst på barn og da han møtte sin kone ble de enige om å være barnfri. Det å få barn har ikke passet inn i Trond sitt liv og han trives som barnfri.

«Einar»

Einar (40-årene) er fra et tettsted og driver i dag et firma. Han har en mastergrad innenfor helse, men har aldri brukt utdanningen i arbeidslivet. Einar er gift og har vært sammen med kona sin siden starten av 20-årene. Einar fant ut at han ikke ville ha barn i tenårene og har aldri ønsket barn i det livet han har ønsket å leve. Det har derfor vært viktig for Einar å være barnfri og han er glad for det i dag.

Tre av informantene arbeider som freelancejournalister, men de kjenner ikke hverandre. Freelancearbeid kjennetegnes av å ikke ha en fast arbeidsgiver og er i stor grad preget av fleksibilitet. Hvorvidt barnfrihet og freelancearbeid kan ha en sammenheng blir diskutert i analysen og i avslutningen. Nesten alle informantene har høyere utdanning, men det betyr ikke at det nødvendigvis er en sammenheng mellom høyere utdanning og barnfrihet (se kapittel 1). Det har også vist seg at det er enklere å rekruttere informanter med høyere utdanning til kvalitativ forskning (Andrews og Vassenden 2007). Hvorvidt det kan eksistere en sammenheng mellom informantenes utdanning, yrkestilknytning og et ønske om å leve uten barn blir diskutert i analysen og avslutningen.

Kapittel 4: Teoretisk rammeverk

I dette kapitlet skal jeg presentere og diskutere det teoretiske rammeverket i denne undersøkelsen. Først skal jeg redegjøre for individualiseringsteorien og diskutere hvordan barnfrihet kan forstås som et resultat av samfunnsendringer. Deretter skal kjønnsteori brukes til å diskutere eventuelle kjønnsforskjeller som kan komme til uttrykk i datamaterialet. Til slutt følger en oppsummerende diskusjon.

Individualiseringsteori

Det er flere teoretikere som hevder at dagens samfunn har endret seg radikalt forhold til det klassiske industrisamfunnet som ble analysert av de sosiologiske klassikerne (Marx, Weber, Durkheim etc.). Ulrich Beck (1992) knytter denne endringen til det han kaller «risikosamfunnet», Anthony Giddens (1991) snakker om «senmodernitet» og Zygmunt Bauman (2000) om «flytende modernitet». Felles for de tre teoretikerne er deres beskrivelser av dagens samfunn, som kjennetegnes av et brudd med tradisjoner og en stigende grad av individualisering. Det er flere faktorer som har bidratt til endringene i dagens samfunn, ifølge teoretikerne. Blant annet har vi fått mer fritid i form av kortere arbeidsdager, lengre ferier og tidligere uttak fra arbeidsmarkedet. Inntekt og utdanningstid har økt, og velferdsstatens sosiale sikringssystem har fritatt oss fra sivilsamfunnets kollektive solidaritetsformer (Andersen og Kaspersen 2013: 496-497). Til sammen har disse faktorene gjort at mobiliteten i dagens samfunn har økt og forpliktelsene til vårt oppvekstmiljø har løsnet. Vi er ikke lenger bundet til å bli det samme som våre foreldre. Vårt livsløp er ikke fastlagt på forhånd, men blir i større grad til et åpent prosjekt som er opp til oss å realisere. Vi henvises i større grad til selv å skape vårt eget liv, identitet, karriere, normer og verdier (Ibid.). Mennesket i det moderne samfunnet frigjort fra tradisjonelle livsformer og fellesskaper (lokalsamfunnet, sosiale klasser, familien osv.) (Ibid.).

Beck og Beck-Gernsheim (2002) knytter den økende graden av individualisering med kvinners rett til å kontrollere ens egen fertilitet. De argumenterer for at det har skjedd raske endringer i kvinners liv i løpet av de siste tiårene. Beck og Beck-Gernsheim (2002) beskriver hvordan kvinnens økende grad av selvstendighet kommer til uttrykk gjennom utdanning, arbeidsliv og seksualitet. Kvinner har i dagens samfunn i større grad fått mulighet til å delta i arbeidsmarkedet og ta høyere utdanning, i forhold til tidligere. Deres økte deltakelse innenfor utdanning og arbeidsmarked har ført til egen bisettelse av tid og penger (Beck og Beck-Gernsheim 2002: 57-

67). Det er åpnet opp for et nytt handlingsrom og nye sjanser for kvinner (Beck og Beck-Gernsheim 2002: 55). Kvinner er i større grad i dag frigjort fra de tradisjonelle forpliktelsene til å føde barn som et resultat av feministiske bevegelser og kamper. De kan velge selv når de vil ha barn, hvor mange barn de vil ha eller ta et valg om å ikke få barn (Beck og Beck-Gernsheim 2002: 70). De får dermed en større rett til autonomi – ikke bare over sin egen kropp, men også gjennom utformingen av deres liv og fremtidsperspektiver (Beck og Beck-Gernsheim 2002: 71).

Barnfrihet – et selvrealiserende prosjekt?

Ifølge Giddens (1991) kjennetegnes det senmoderne samfunnet av det moderne menneskets selvidentitet og gjensidige relasjoner. Det moderne selvet er mindre avgjort på forhånd, mindre avhengig av ytre betingelser og mer aktivt i egne valg. Ifølge Giddens må selvidentitet forstås som et refleksivt prosjekt og som har sin opprinnelse i individualismen (Giddens 1991: 93). I førmoderne samfunn var selvidentiteten stort sett fastlagt fra en ble født og ytre forhold og tradisjoner avgjorde menneskets identitet. Dette har endret seg i det moderne samfunnet, hvor selvidentiteten har blitt et refleksivt prosjekt som den enkelte er ansvarlig for - vi bestemmer selv hva vi vil gjøre med livet (Giddens 1991: 94). Menneskets identitet skapes og gjenskapes kontinuerlig og individene tvinges til å velge mellom et stort antall livsstiler (Giddens 1991: 100).

Giddens beskriver det senmoderne individet som et refleksivt individ hvor skapelsen av selvidentitet er i stor grad overlatt til individet selv. Utvikling av selvidentitet henger sammen med selvrealisering, ifølge Giddens (1991: 95). Selvrealisering innebærer å føre «en dialog med tiden» fordi denne dialogen er en grunnleggende betingelse for å oppnå tilfredsstillelse i et gitt øyeblikk – betingelsen for å kunne leve livet fullt ut. Fremtiden betraktes som full av muligheter og må struktureres av aktiv tidsmessig kontroll og aktiv interaksjon, som utviklingen av selvets fortelling er avhengig av (Giddens 1991: 95-96). Videre anser Giddens *livsstil* som et viktig element for selvrealisering og utviklingen av selvidentitet. En livsstil kan defineres mer eller mindre som et integrert sett av praksiser som følges av individet, fordi de gir en materiell form til utvikling av selvidentiteten (Giddens 1991: 100). Livsstil er en rutinemessig praksis hvor rutinene er innarbeidet i klesvaner, spisevaner, handlemåter og foretrukne møtesteder (Ibid.). Disse rutinene som følges er refleksivt åpne for forandring i lys av selvidentitetens mobile karakter. Alle de små beslutningene som en person treffer i løpet av en dag (f.eks. hvem man skal møte, hva man skal spise osv.) bidrar til slike rutiner. Disse valgene er beslutninger som

ikke alene dreier seg om hvordan man handler, men også hvem man vil være. Mennesket bruker dermed livsstil til å skape og gjenskape selvidentitet (Giddens 1991: 101).

Dersom vi skal bruke Giddens' teori om selvutvikling i et senmoderne samfunn, er det mulig å forstå et ønske om å leve uten barn som et resultat av et ønske om å utvikle selvidentitet. Individene har mulighet til å velge mellom ulike livsstiler og dersom barn ikke passer inn i livsstilen individet ønsker å utvikle, kan barn «velges» bort. På den andre siden kan et ønske om å *få barn* også forstås som et resultat av selvutvikling, men betingelsene vil være ulike – nettopp fordi det er opp til individet og velge mellom utallige antall livsstiler. Et menneske kan dermed realisere seg selv gjennom en livsstil preget av barn eller en livsstil uten barn. En avløsning fra normer og tradisjoner i det senmoderne samfunnet åpner dermed opp for en mulighet til å utvikle seg selv gjennom en livsstil uten barn.

Giddens (1991) er også opptatt av at det må foretas valg på intimitetens område for å skape selvidentitet. Her har oppløsningen av tradisjoner skapt en åpning som betyr at individet kan nå selv velge og forme sine intime relasjoner (Giddens 1991: 108). Dette utdyper han i begrepet «plastisk seksualitet», som refererer til en seksualitet løst fra forplantningskravet uten reproduksjonsformål. Plastisk seksualitet har åpnet muligheten for at seksualiteten kan formes og brukes i utviklingen av individets selvrealiseringsprosess og identitetsutvikling uten at det innebærer å få barn. Seksualiteten kan dermed inngås som en viktig faktor i valget av partner (Giddens 1994).⁸

Et ønske om å være barnfri kan forme valg av partner og forme samlivet. Et slikt individualiserende perspektiv på det senmoderne forholdet åpner opp for fleksibilitet mellom partene. Samlivet kan innebære et aktivt seksualliv uten reproduksjonsformål, noe som åpner opp for en mulighet til å velge selv når en vil ha barn, hvor mange barn en vil ha og om en vil ha barn i det hele tatt. En slik fleksibilitet kan realisere et ønske om å ikke å få barn i et parforhold. Dersom begge partene ikke ønsker barn og betrakter forholdet som tilfredsstillende, kan de bli i forholdet. På den andre siden kan én av partene forlate forholdet dersom ønsket om å leve uten barn ikke blir møtt av partneren (eller motsatt). Dette perspektivet på senmoderne

---

⁸ Ifølge Giddens (1991: 108-110) kan det moderne samlivet forstås som et «rent forhold» som er blitt en kontrakt mellom to likeverdige personer. Dersom partene i forholdet ikke opplever at deres behov blir tilfredsstillt har de mulighet til å forlate forholdet og prøve på nytt med en annen. Det «rene forhold» henviser til en situasjon hvor to personer inngår i et sosialt forhold for deres egen skyld, bestemt av hva de kan få ut av en varig forbindelse med hverandre.

samlivet, som i større grad er blitt avløst fra normer og tradisjoner, kan dermed åpne opp for en barnfri tilværelse i parforholdet.

Diskusjon av individualiseringsteorien

I denne oppgaven er det interessant å se hvordan individualiseringsteorien kan bli brukt til å diskutere barnfrihet i analysen. Individualiseringsteorien viser til endringer på ulike samfunnsnivå og det er derfor interessant å se hvorvidt dette kan sees i sammenheng med et ønske om å leve uten barn. En frigjøring fra normer og tradisjoner kan føre til at individet får mulighet til å skape sin egen biografi og f.eks. ønske bort barn. Men individualiseringsteorien har på mange punkter også vært utsatt for sterk kritikk (Jamieson 1998, Krange og Øia 2005, Lappegård 2007). For eksempel argumenterer Lappegård (2007: 59) for at individet ikke er så sterkt selvrådende at føringer knyttet til kjønn og klasse ikke legger rammer for individets livsløp og fruktbarhetsatferd i dag. I denne oppgaven vil også slik kritikk av individualiseringsteorien være relevant for min diskusjon.

Individualiseringsteorien argumenterer for at ytre forhold (f.eks. familie og sosial klasse) har fått en mindre betydning for individets handlingsrom. Som presentert i innledningen, viser forskning derimot at sosial bakgrunn og kjønn har fortsatt en betydning for menneskers fertilitetsbeslutninger i dag. Andelen barnløse kvinner har utviklet seg fra å være høyest blant kvinner med høyere utdanning til å bli høyest blant kvinner med lavere utdanning (Jalovaara, Neyser og Andersson m.fl. 2018, Lappegård, Noack og Rønsen 2013). Kvinner innenfor utdanning rettet mot kvinnedominerte yrker i offentlig sektor føder flest barn og har lavest andel barnløse i forhold til andre utdanningsretninger (Lappegård og Dommermuth 2015). Kvinner med utdanning rettet mot humaniora og estetikk eller med liten yrkesspesifisitet har lave fødselsrater og høyest andel barnløse (Lappegård og Rønsen 2005, Rønsen og Skrede 2010). Blant menn er andelen barnløse betraktelig høyere enn blant kvinner og forskning viser en positiv sammenheng mellom menns sosioøkonomiske status og fertilitet – menn med lav utdanning og lav inntekt har lavest sannsynlighet for å få flere barn med ulike partnere, sammenliknet med kvinner (Lappegård og Rønsen 2013).

I tillegg er det andre ytre faktorer som har en betydning for menneskers fruktbarhetsatferd. Som presentert i innledningen, viser forskning at sosiale nettverk har innflytelse på fruktbarhetsatferd hvor nettverksmedlemmer (familie, kolleger, naboer, venner etc.) har innflytelse på par sine fertilitetsbeslutninger når de blir konfrontert eller observerer

nettverksmedlemmer få barn (Bernardi 2003, Lois og Becker 2014). Forskning viser også at samlivspartner har en innflytelse i fruktbarhetsbeslutninger, hvor f.eks. Cools og Strøm (2020) finner en kjønnsforskjell hvor den viktigste årsaken til at foreldre ikke får flere barn er forårsaket av at mannen ikke ønsker flere.

Kritikken som kan rettes mot individualiseringsteorien viser at sosial klasse, sosiale relasjoner og kjønn har en viktig betydning for menneskers fruktbarhetsatferd i dag. Det vil være mulig å argumentere for at disse faktorene vil også ha en betydning for ønsket om å være barnfri. Kjønn spiller en stor rolle i denne oppgaven, nettopp fordi barnfrie menn og kvinner skal sammenliknes. Videre i dette kapitlet skal kjønnsteoretiske perspektiver presenteres og diskuteres.

Kjønnsteori

Strukturfunksjonalisten Talcott Parsons beskriver kjernefamilien som en spesialisert sosial funksjonsgruppe som ivaretar forplantning i samfunnet, hvor kvinner og menn på bakgrunn av deres biologi er bestemt til å utfylle ulike sosiale roller i hver deres funksjonsgruppe. Kvinnens rolle er avgjørende innenfor familiens reproduktive system, i følge Parsons. Han hevdet dermed at rollene, far og mor, var nødvendige for å opprettholde den sosiale orden (Giddens og Sutton 2017: 626). Feministisk teori kritiserer en slik forståelse av kjønn som to likeverdige kategorier bestemt av «naturlige» roller og forventninger. Kvinnens rolle i samfunnet har vært knyttet til å føde barn, ta vare på barn og hjem, mens menn oftere har hatt ansvar for inntekt og oppgaver utenfor hjemmet. Kvinnens arbeidsoppgaver i familien blir derfor sett i sammenheng med en sosial rolle som i stor grad blir fremmet for å gjøre det enklere for menn. En slik arbeidsfordeling blir sterkt kritisert av feministiske teoretikere. Kjønn fremstår ikke som naturgitt, kjønn er hverken biologi eller en egenskap, men noe som er samfunnsmessig skapt. Roller, definert som forventninger og normer knyttet til posisjoner, er samfunnsmessige produkter som er skapt og som kan forandres (Connell, 1987, Beauvior 1996, Butler 1990). Feministisk teori vil dermed hevde at graviditet og morsrollen ikke er «naturlig» eller biologisk gitt, men sosialt konstruerte egenskaper.

I kjønnsteorien blir det ofte skilt mellom biologisk bestemt kjønn «sex» og sosialt konstruert kjønn «gender». Det biologiske kjønn sikter mot de kroppslige biologiske forskjellene, mens det sosiale kjønn er kjønn som er skapt av omgivelser, normer og diskurser (Vigoya 2015: 1).

Maskulinitet og femininitet er sosialt konstruerte egenskaper som typisk er forbundet med å være mann eller kvinne (Vigoya 2015: 2). I denne oppgaven blir forståelsen av kjønn forstått som sosialt konstruert og biologiske egenskaper vil bli sett i sammenheng med konstruksjonen av kjønnene. Det medfølger visse sosiale forestiller om foreldreskap blant menn og kvinner på bakgrunn av deres biologi, og denne oppgaven ønsker derfor å undersøke hvordan slike forestillinger kommer til uttrykk blant de kvinnelige og mannlige informantene. På den ene siden kan forestillingen av foreldreskap sees i sammenheng med en heteroseksuell norm, eller heteronormativitet, hvor det kan følge forventninger om et ønske om barn blant både menn og kvinner. På den andre siden er det mulig å argumentere for at disse forventningene vil være ulikt mellom kjønnene, hvor det å være mor vil være tettere forbundet med å være kvinne enn det å være far vil være for menn. Denne delen i kapitlet skal derfor diskutere forholdet mellom kjønn og forventninger til foreldreskapet.

Foreldreskapet: En heteronormativ forventning?

Judith Butler (1990) kritiserer forestillingen av kjønn som en naturlig gitt kategori og argumenterer for at kjønn er en sosialt konstruert kategori som stammer fra sosiale og kulturelle forhold formet av diskurser. Butler forholder seg til kjønn som et slags skuespill, en performativitet, som gjentar seg igjen og igjen gjennom diskursene. Kjønn skapes gjennom et sett av handlinger og kjønn vil alltid være noe vi «gjør» fremfor noe vi «er». Kjønnsideidentitet blir dermed formet av andres og egne handlinger (Butler 1999: 33). Individet er derfor aldri utelukkende mann eller kvinne. Med dette mener hun kjønn konstrueres av normer og materialiserer kroppen.

Butler argumenterer blant annet for at kroppen er materiell og diskursiv konstruert gjennom gjeldende heteronormer. Her viser hun til «heterosexual matrix», et binært syn på kjønn og seksualitet, der kvinnen og femininitet, så vel som mann og maskulinitet, er adskilte og forskjellige (Butler 1990: 151). En slik binær forståelse skaper og gjensker en forestilling om at heteroseksualitet bør utgjøre normen for parring og seksualitet. En slik forestilling vil sette avtrykk på strukturer, relasjoner og handlinger. Gjennom en oppløsning av kjønnsnormer vil menn og kvinner frigjøres fra deres kjønnsroller og kravet på heteroseksualitet (Butler 1990: 23). Det er dermed mulig å anta at det følger visse heteronormative forventninger til menn og kvinner og foreldreskapet. Kjønnforskeren Trine Annfelt (2007) påpeker at heteroseksualiteten tas for gitt i kulturen og er obligatorisk. Heteroseksualiteten er normert gjennom handlinger og diskurser. En viss heteroseksuell praksis, at et par lever sammen med

sine barn, synes å ha høyere sosial aksept enn andre former for heteroseksuelle praksiser (f.eks. par som lever sammen uten barn). Menn og kvinner vil dermed i stor grad bli sett i sammenheng med rollene mor og far.

Arnfinn Andersen (2011) argumenterer for at det har skjedd store endringer i den heteroseksuelle praksisen i løpet av de siste tiårene. Partnerskapslov, kjønnsnøytral ekteskapslov og seriemonogami med og uten barn, er eksempler på at dette. Utradisjonelle familieformer har dermed fått en større aksept i dag enn tidligere (Andersen 2011: 6-7). Selv om det har skjedd endringer innenfor den heteroseksuelle praksisen, er det likevel mulig å betrakte heteroseksuelle forhold som lever med barn, eller har et ønske om barn, som den mest sosialt aksepterte familieformen i samfunnet. Det følger dermed visse forventninger om et ønske av foreldreskap til menn og kvinner som fortsatt er relevant å diskutere. Selv om det er mulig å betrakte foreldreskapet som en heteronormativ forventning i samfunnet som gjelder for både menn og kvinner, vil forventninger knyttet til morskapet og farskapet være ulikt for kjønnene.

Suzanne Kessler og Wendy McKenna (1978) argumenterer for hvordan biologiske egenskaper blir tett forbundet med konstruksjonen av kjønnene. Det medfølger dermed visse normative forventninger og forestillinger om hvordan en mann og en kvinne skal handle og oppføre seg på bakgrunn av det biologiske kjønn. Kvinnen har en reproduktiv kropp som kan føde barn. Mange av de feminine egenskapene vil dermed bli sett i sammenheng med en kvinne som en «mor» - hun er omsorgsfull, empatisk og sårbar. Den sosiale konstruksjonen av kvinnen vil dermed være tett forbundet med det å bli mor. En avvisning av morsrollen kan dermed avvike fra det stereotypiske bildet på kvinnen som konstruksjon og bryte med den feminine identiteten.

De biologiske egenskapene har ført til at kvinners oppgaver i samfunnet har vært knyttet til å ta vare på barn og hjem, mens menn har oftere hatt ansvar for oppgaver utenfor hjemmet. Betalt arbeid – og forestillingen om menn som «forsørger» blir tradisjonelt forstått som et grunnlag for en fars identitet, som tjener til å legitimere en sosialt verdsatt form av maskulinitet (Hunter, Augoustinos og Riggs 2017). Gitt denne tradisjonelle normen av far som forsørger, kan denne forestillingen sees på som hegemonisk (Ibid.). Raewyn Connell (1987) viser til hegemonisk maskulinitet, en teori om et kjønnssystem som viser til en elite av menn som tilfredsstillende høyeste kravene til foretrukket maskulinitet, nemlig heteroseksuell maskulinitet. Denne formen for maskulinitet besitter makten i samfunnet og undertrykker femininitet og andre former for

maskulinitet (Ibid.). Men i forhold til konstruksjonen av feminitet, spiller barn og familielivet en underordnet rolle i konstruksjonen av maskulinitet og menn har muligheten til å velge maskulinitetsstillinger der barn ikke får plass (Ibid.). Fra et slikt teoretisk perspektiv er det mulig å argumentere for at koplingen mellom farskap og maskulinitet ikke er like sterk som mellom morskap og feminitet.

På den andre siden har far fått en mer aktiv rolle i familielivet i Norge, noe som kan synes å være et brudd med den hegemoniske maskuliniteten. Ragni Kitterød (2016) viser til at fedre bruker noe mindre tid på yrkesarbeid, og deltar også langt mer i både barneomsorg og husarbeid enn for noen tiår siden. Kvinner har økt sin deltakelse innenfor yrkesarbeid og utdanning, samtidig som familiearbeidet er blitt kraftig redusert. Kjønnsdelte arbeidsoppgaver har i stor grad jevnet seg ut i forhold til tidligere og det har skjedd et brudd med det tradisjonelle kjønnsrollemønsteret i Norge. Likevel viser det seg at kvinner bruker mer tid på arbeidsoppgaver i hjemmet enn menn og arbeidsfordelingen av det ulønnete arbeidet i hjemmet er fortsatt kjønnsdelt (Wærness 1978, Kitterød 2016). Kvinner arbeider også oftere deltid enn menn, noe som ofte blir sett i sammenheng med deres tidsbruk på arbeidsoppgavene i hjemmet (Kitterød 2016). Selv om det har vært en klar utjevning av de kjønnsdelte arbeidsoppgavene i løpet av de siste tiårene, tyder det likevel på at det fortsatt eksisterer sosiale ulikheter mellom kjønnene i Norge i dag, som er tett forbundet med konstruktive forestillinger.

Det er dermed mulig å argumentere for at det eksisterer en heteronormativ forestilling om at kvinner og menn skal utgjøre de sosiale rollene som mor og far, men at morskapet vil være tettere forbundet med den kvinnelige identiteten enn hva farskapet vil være til den mannlige identiteten. Denne forestillingen har sitt grunnlag i biologi, hvor graviditet og morsrollen er sterkt forbundet sammen. Det er derfor interessant å se hvordan et brudd med normer og verdier knyttet til morsrollen og farsrollen preger de barnfrie, og hvorvidt det kan eksistere en kjønnsforskjell.

Oppsummerende diskusjon

På den ene siden er det mulig å forstå barnfrihet i et individualiseringsperspektiv hvor individet er i større grad overlatt til seg selv og har mulighet til å bryte med normer og tradisjoner i dagens samfunn. Kvinners økende rett til å kontrollere egen fertilitet, et senmoderne samliv som åpner for fruktbarhetsforhandlinger og mulighet til å utvikle seg selv gjennom en bestemt livsstil kan

åpne opp for et ønske om å leve uten barn. På den andre siden viser forskning at ytre faktorer (sosial klasse, sosiale relasjoner og kjønn) fortsatt har en viktig betydning for individenes handlingsrom og fruktbarhetsatferd. Kjønnsteori argumenterer for at biologiske egenskaper og heteronormer har en avgjørende rolle i konstruksjonen av kjønnene, og det er mulig å argumentere for at individet vil bli påvirket av slike faktorer og ikke står så «fritt» som individualiseringsteorien hevder. Fra et kjønnsteoretisk perspektiv vil kjønn og heteronormer være ytre faktorer som fortsatt vil ha betydning for individene. Å være barnfri kan bryte med heteronormer og forestillinger om kjønn og det vil være interessant å se hvordan et slikt brudd har en betydning for de barnfrie. I analysen (kapittel 6 og 7) skal individualiseringsteori og betydningen av kjønn diskuteres.

Kapittel 5: Barnfrihet som en prosess

Dette kapitlet skal presentere barnfrihet som en prosess gjennom et livsløp og besvare problemstillingen «(1) Hvordan har ønsket om å være barnfri utviklet seg gjennom informantenes livsløp?». Alle informantene har sine unike historier om hvorfor de er og har blitt barnfrie. Empirien blir derfor presentert i tre ulike kategorier i dette kapitlet: «det bare ble sånn», «på et tidspunkt tok jeg en avgjørelse» og «ikke naturlig for meg», som skal beskrive hvordan den barnfrie tilværelsen har utviklet seg gjennom livsløpet til informantene. Kategorien «det bare ble sånn» beskriver en prosess hvor livssituasjonen (livsstil og partnersituasjon) har ført til det barnfrie ønsket. Dersom livssituasjonen hadde vært annerledes kunne informantene i stor grad vært åpne for å få barn. Disse informantene har fra ung alder eller i løpet av livsløpet sett for seg barn i fremtiden, men deres livssituasjon har ført til at ønsket om barn har blitt bortprioritert. Kategorien «på et tidspunkt tok jeg en avgjørelse» deler mange av de samme elementene som i kategorien «det bare ble sånn», men informantene som faller inn under denne kategorien opplever barnfrihet som en avgjørelse. Kategorien «ikke naturlig for meg» beskriver tanker om å få barn som fraværende fra og med ung alder. For disse informantene har spørsmål om å få barn i stor grad vært uaktuelt uavhengig av livssituasjonens betydning (livsstil og partnersituasjon). Intervjuene viste at livsstil (fritidsinteresser og andre preferanser) og partnersituasjon var viktige påvirkninger i prosessen til en barnfri tilværelse. Betydning av partnersituasjon og livsstil blir derfor vektlagt i kategoriene som utformes i dette kapitlet.

«Det bare ble sånn»

Informantene Andreas og Maja har til felles at den barnfrie tilværelsen «bare ble sånn». Disse informantene har tidligere i livet sett for seg barn en gang i fremtiden, men livssituasjonen har gjort at det å få barn har blitt prioritert bort fra informantenes liv. Prioritering av livsstil og partnersituasjon har gjort at det å få barn ikke har blitt aktuelt for dem. Dersom livssituasjonen hadde vært annerledes er det en mulighet for at informantene kunne vært åpne for å få barn. Andreas så for seg barn før han møtte sin kone i slutten av 20-årene og var ikke bevisst over muligheten om å være barnfri. Han så for seg barn i fremtiden fordi han betraktet det som «noe alle gjør når de blir voksne». Andreas hadde ikke et ønske om å være barnfri, men heller ikke et ønske om å få barn. Han ble introdusert for barnfrihet da han møtte sin partner i slutten av 20-årene og han beskriver prioritert av forholdet med sin partner som den viktigste årsaken til at han er barnfri:

Andreas: Også... har jo «Kaia» [partner] aldri ønsket barn [...] også har det vel egentlig blitt sånn da jeg tenkte "åja! så det er også en mulighet!" egentlig [...] også var jeg egentlig mer interessert i å være sammen med Kaia enn at jeg hadde et ønske om å få barn [...] eh... men jeg tror også hvis jeg hadde vært sammen med en som var veldig keen på å få barn, så... ville jeg sikkert hatt barn nå. så det kunne slått begge veier, jeg hadde ikke noe sånn verken ønske eller ønske om å slippe, eller ikke ha

Det var viktig for partneren å være barnfri og Andreas ønsket å være barnfri sammen med henne. I sitatet beskriver Andreas at han hadde vært åpen for å få barn dersom partneren hans hadde ønsket det. Andreas sin partnersituasjon er derfor den viktigste årsaken til at han er blitt barnfri. I dag er han glad for å være barnfri og kunne ikke ønske å snu om på situasjonen:

Andreas: Ja... jeg føler på en måte at det har blitt, at jeg ikke har hatt det ønsket i hele livet mitt, men at det har blitt.. altså at jeg gjerne ønsker nå å være barnfri [...] og beholde det som jeg har nå da, det å ikke ha barn

Slik som Andreas, har Maja aldri ønsket barn, men har tidligere i livet sett for seg at hun skal få barn en gang i fremtiden. For Maja har det vært viktigere å prioritere livsstil, sosiale aktiviteter («fest og moro»), som har gjort at spørsmål om graviditet aldri har blitt aktuelt for henne:

Maja: Sant, men jeg var liksom sånn ja barn en gang i tiden og sånt sant, men det er langt frem og sånt [...] sånn var den tiden, sånn at jeg hadde jo ikke... jeg traff jo ikke livsledsager så tidlig [...] Jeg var mer opptatt av fest og moro og gøy og ja... sånn enn å tenke på at jeg en gang... jeg har aldri vært litt sånn... det med A4 liv, det å slå seg til ro og... bygge hus eller... altså det har aldri vært interessant for meg. Jeg har liksom aldri... men hvorfor det vet jeg egentlig ikke [...] men det er vel et eller annet inni meg som gjør at jeg ikke synes at det er interessant da [...] eh... også har jeg liksom levd i den der student... studentboblen veldig lenge da, for det syntes jeg var veldig gøy hehe [...] så, ja... jeg ble jo to og tredve før jeg traff han samboeren min. Han var jo egentlig litt sånn samme som meg, han var veldig sånn... skulle ikke... uinteressant å gifte seg, uinteressant med barn og ja... Litt samme type

Maja har aldri vært interessert i det hun betegner som A4-liv med hus og barn. Maja sine beskrivelser viser til en livsfase, en forlengelse av studenttiden, hvor spørsmålet om graviditet aldri passet seg eller var «interessant». Hun har aldri sett for seg barn i det livet hun har levd, som var preget av fest og diverse fritidsaktiviteter. I sitatet blir også betydning av partnersituasjon fremhevet. Maja hadde ikke en partner på et tidspunkt som også førte til at

spørsmålet om graviditet ble uaktuelt. Hun traff sin nåværende samboer i starten av 30-årene og han hadde heller ikke et ønske om å få barn. Maja beskriver sin partnersituasjon som en påvirkning for den barnfrie tilværelsen:

Maja: Og det... er litt sånn ja. Så... ja. Nei, så jeg... det ble bare litt sånn helt sånn nei [...] og når jeg da traff en mann som ikke heller var så veldig giret på barn, så ja, ble det liksom ikke

Det er dermed mulig å betrakte betydning av partnersituasjon som en viktig årsak til at Maja er blitt barnfri. Det å være barnfri har bare blitt sånn for Maja, nettopp fordi spørsmål om graviditet aldri har passet inn i livssituasjonen hennes. I dag er Maja glad for å være barnfri og har aldri angret på at hun ikke har fått barn. Andreas og Maja har til felles det at de begge tidligere i livet har sett for seg barn i fremtiden, men på grunn av livssituasjonen har de prioritert bort barn fra livet sitt. Partnersituasjon har hatt en større betydning for Andreas enn Maja, mens for Maja har spørsmålet om graviditet først og fremst aldri passet inn i «studentboblen» hennes. Det å være barnfri har aldri vært en avgjørelse eller et valg, men har bare blitt sånn for Andreas og Maja. Andreas og Maja sine historier er de tydeligste i «det bare ble sånn»-prosessen.

«På et tidspunkt tok jeg en avgjørelse»

Informantene Nora og Trond har til felles at de har tatt en avgjørelse om å være barnfri. Betydning av partnersituasjon og livsstil har ført til et ønske om å leve uten barn. Det som skiller Nora og Trond fra Maja og Andreas er at de beskriver ønsket om å være barnfri som en avgjørelse. Nora har fra ung alder vært åpen for muligheten til å få barn eller ikke få barn. Hun ble introdusert for muligheten til å være barnfri når hun studerte og traff medstudenter som ikke ønsket barn. Slik som Andreas og Maja, så Nora for seg barn i fremtiden da hun var ung:

Nora: [...] Det lå liksom litt i kortene, at det blir nå en mann en dag også blir det nok unger en dag, gud så kjekt det skal bli [...]

I starten av 30-årene opplevde Nora det hun beskriver som et press om å få barn. Opplevelsen av presset førte til at Nora følte hun *måtte* få barn, selv om hun ikke ønsket det. Hun hadde ikke en partner på tidspunktet og vurderte graviditet på egenhånd dersom hun ikke fant en riktig partner. Nora bestemte seg for å være barnfri i alder av 34 og hun beskriver det som en stor lettelse:

Nora: [...] Men det bestemte jo jeg, rett etter jeg hadde liksom bestemt meg for det [å være barnfri], så da løsnet et eller annet. Da var det sånn, da var jeg fire og tredve og da var det sånn «nei, vet du hva? Det skal jeg på ingen måte. Jeg skal på ingen måte til noe Danmark, jeg skal på ingen måte ha unge på den greien der. Jeg tror faktisk ikke jeg skal ha unge i det hele tatt, for jeg har jo ikke lyst på det en gang»

En annerledes livssituasjon kunne ført til graviditet for Nora, hvor betydning av partnersituasjon har en viktig påvirkning på Nora sin avgjørelse om å være barnfri. Dersom Nora hadde funnet en partner til rett tid og sted, ville hun vært åpen for å få barn:

Nora: Og i mitt tilfelle, fordi at jeg har vært masse singel, så har de helt sikkert tenkt at eh «hadde hun fått en mann, så hadde det vært unger» [...] Og... selvfølgelig hvem vet? For all del, det er jo og som i Tove Fjell sin bok og, med dette her «det ble bare sånn»

Nora avviser ikke tanken om å få barn en gang i fremtiden, men slik hun ser situasjonen i dag, ønsker hun ikke barn og tviler på at det er noe som kommer til å endre seg i fremtiden. Slik som Nora, beskriver Trond ønsket om å være barnfri som en avgjørelse. Trond opplevde å ikke tenke over om han hadde lyst på barn før midten av 20-årene. Da han begynte å tenke over temaet fant han ut at han ikke ønsket barn og ville være barnfri. Betydning av livsstil har vært viktig for Trond. Det å reise, delta på sosiale aktiviteter og arrangementer har vært viktige prioriteringer gjennom livsløpet. Å få barn er et ansvar som ikke har passet inn i livsstilen hans:

Trond: [...] Jeg lever... altså jeg reiser veldig mye med jobben og jeg liker å reise privat, og jeg er også en sosial person, liker å gå ut på mye konserter... eh, den type ting [...] ikke at jeg tror det ville vært [...] eh... ting hadde vært annerledes hvis jeg hadde vært i en annen situasjon så hadde nok... det vært noe jeg kunne leve med. Men når ting er som de er... [...]

Barnfrihet ble dermed en avgjørelse for Trond, nettopp fordi det å få barn ikke har passet inn i Trond sin livsstil. Trond ønsket å være barnfri før han møtte sin nåværende partner. Partneren til Trond har aldri ønsket barn og begge ble enige om å ikke få barn. Betydning av partnersituasjon har også hatt en viktig påvirkning for hvorfor Trond er barnfri i dag:

Trond: Eh... og hadde selvfølgelig da fremdeles den holdningen, men vi tenkte at... når hun, «Mari» som hun heter, er fem og tredve så skulle vi diskutere det igjen [...] for å se om noe hadde endret seg, med mindre det da endret seg i... [...] i mellom tiden, men... at noe skjedde. Men hvis ingenting skjedde så var planen at dette snakker vi om når du blir fem og tredve [...]

Trond hadde vært åpen for å få barn dersom konen hadde ønsket det. Det kan dermed tyde på at en annerledes livssituasjon kunne ført til at Trond kunne vært åpen for å få barn. Trond er i dag glad for å være barnfri og angrer ikke på at han ikke har fått barn. Nora og Trond har til felles at de begge beskriver barnfrihet som en avgjørelse på bakgrunn av at barn aldri har passet inn i livssituasjonen deres. For Nora ble det en avgjørelse hun måtte ta da hun følte seg presset til å få barn, mens for Trond ble barnfrihet en avgjørelse i midten av 20-årene da han fant ut at han ikke ville ha barn. Betydning av livssituasjonen til Nora og Trond har vært med å påvirke den barnfrie beslutningen. Begge jobber som freelance-journalister og uttrykker at jobben er en del av deres livsstil hvor de kan arbeide med sine fritidsinteresser. Nora startet sin freelance-karriere etter hun tok en avgjørelse om å være barnfri. For både Nora og Trond har betydning av partnersituasjon hatt den største innflytelsen på avgjørelsen. For Trond har også livsstil vært et viktig element som han ikke har vært villig til å gi opp for barn. For Nora har den barnfrie beslutningen gitt henne mulighet til å beholde og videreutvikle sin livsstil.

«Ikke naturlig for meg»

Betydning av livssituasjon har mindre innflytelse på det barnfrie ønsket blant informantene Tone, Kathrine, Einar og Mia. Disse informantene har til felles at de fra ung alder har visst at de aldri har ønsket barn og deres ønske om å være barnfri har i stor grad formet livssituasjonen. Kathrine har visst siden hun var en liten jente at hun ikke ønsker barn og det barnfrie ønsket beskrives som noe som kommer innenfra:

Kathrine: [...] Tror jeg var 12 år gammel, jeg har veldig sånt klart bilde i hodet og jeg tror jeg må ha vært sånn rundt 12 år gammel. Eh... hvor jeg fikk et slags, sånn der... nærmest en sånn der panisk realisering av at shit... jeg er jente! Det betyr at jeg blir dame, det betyr at jeg blir mor [...] Det var på en måte, altså... det var et... jeg må ha vært mindre enn 12, kanskje 10, jeg vet ikke. Jeg var ung. Ehm... og... og den sånn [gisper etter pust] «herregud!» og bare umiddelbart "det går ikke!" og sånn har det alltid vært. Eh, altså fra første gang jeg tenkte den tanken så har det bare vært sånn [...] men altså, sånn helt.. helt første gangen, altså helt i starten så tror jeg det bare var en sånn altså... det var nærmest en sånn der eksistensiell filosofisk greie med at... hvis jeg er mor, så betyr det at jeg er ansvarlig for at et annet menneske finnes [...] Hvorfor i all verden vil noen gjøre det? Det er jo det sykeste å sette seg i en situasjon der jeg er ansvarlig for det mennesket der. Alt som skjer med det mennesket er på grunn av meg fordi jeg har gjort sånn at det finnes [...]

Det å bringe et annet menneske til verden er en handling hun ikke vil ha ansvar for. Alt som skjer med barnet når det vokser opp er på grunn av henne, både på godt og vondt. Det å få barn er noe av det verste som kunne skjedd, ifølge Kathrine, og det er ingenting som kunne endret hennes ønske om å være barnfri. Kathrine har en partner som hun har vært sammen med siden hun var i slutten av 20-årene. Hun gjorde partneren sin bevisst på at hun ikke ville ha barn og dersom han ønsket barn ville forholdet blitt avsluttet:

Kathrine: Han er veldig... veldig glad for at det ble sånn som det ble, får jeg inntrykk av [...] det har vært veldig mange samtaler, men det ble aldri veldig dramatisk [...] så men det var... det var utrolig viktig for meg å være veldig veldig tydelig på det [ønsket om å være barnfri] før han på en måte ble for investert i forholdet, og før jeg ble investert i forholdet

Partneren til Kathrine så for seg barn når de ble sammen, men det gikk fint for han å tilpasse livet sitt etter Kathrine sitt behov for å være barnfri. En annerledes partnersituasjon har dermed liten påvirkning på hennes ønske om å være barnfri. For Kathrine har det vært viktig å være barnfri og hun er i dag glad for å leve et liv uten barn. Slik som Kathrine, fant Einar ut i ung alder at han ikke ønsket barn og det beskrives som noe som kommer innenfra:

Einar: Jeg tror jeg bare er født sånn [...] det er et eller annet jeg mangler som andre har, som gjør at den delen ut av hjernen om det med unger som skal slå inn, at det ikke kommer da.

Einar beskriver seg selv som «selvrealiserende» og at han derfor mer eller mindre ubevisst ikke har hatt lyst på barn. Det å få barn krever tid og ressurser som han ikke ønsker i sitt liv. Det å utvikle seg selv gjennom en bestemt livsstil preget av karriere og fritidsaktiviteter er viktig for Einar. Dersom han hadde fått barn tror han det ville begrenset selvutviklingen hans. En annerledes livssituasjon kunne ikke endret hans ønske om å være barnfri, fordi hans ønske om å være barnfri har formet en bestemt livsstil han har ønsket å prioritere i livet sitt. Einar traff sin kone i starten av 20-årene og hun ønsket heller ikke å få barn. Einar tror det ville vært problematisk dersom hun hadde ønsket barn:

Einar: [...] Det hadde vært krøll hvis jeg ville ha unger og hun ikke [...] hvis hun ville ha unger og jeg ikke, så betyr det også samtidig at nå må vi mest sannsynlig skille oss eller noe sånt da.

Slik som Kathrine, har det vært viktig for Einar å ikke få barn og en annerledes partnersituasjon kunne ikke endret det barnfrie ønsket. Einar sitt behov for å være barnfri har dermed i stor grad utviklet hans livssituasjon. Slik som Kathrine og Einar, har Mia fra ung alder aldri sett for seg barn:

Mia: [...] Ja, du begynte med å si... du formulerte det som sånn ønske om å ikke få barn og det kjente jeg meg veldig lite igjen i da! [...] Altså at... det har aldri vært et ønske hos meg å ikke få barn. Jeg har aldri vært den som sa sånn «jeg skal aldri ha barn» eller nei... det er på en måte ikke der jeg kommer fra [...] jeg har prøvd mange ganger å se tilbake til når jeg var sånn... på ungdomsskole og gymnas og du ser for deg hvem du skal bli, så var det aldri et barn inne i det bildet. Jeg har alltid sett for meg at jeg skal reise, få en karriere og at jeg skulle... drive med disse kulturaktivitetene mine.

Slik som Einar, har Mia vært opptatt av selvutvikling gjennom en bestemt livsstil som er preget av karriere og «kulturaktiviteter». Mia driver i dag et firma som hun har utviklet gjennom sine karriereambisjoner. Dersom Mia skulle fått barn ville det begrenset hennes mulighet for utviklingen av sin livsstil. Det som skiller Mia fra Kathrine og Einar er at hun kunne vært åpen for å vurdere barn dersom det hadde vært viktig for partneren hennes:

Mia: [...] Vi har faktisk snakket ganske lite om det opp gjennom... Ehm, det var aldri et tema for oss på en måte [...] men når det spørsmålet kommer opp så var det aldri viktig for han, det var mer det at jeg måtte stille spørsmålet - hvis dette viktig for deg så er jeg villig til å gå videre med den drøftingen på en måte - men det var det aldri.

Mia fikk en sykdom i midten av 20-årene som gjorde henne infertil og da hun ble frisk i alder av 36 diskuterte hun og hennes mann om de skulle få barn. De ble enige om å ikke få barn fordi ingen av dem ønsket det. I tillegg er det også en mulighet for at Mia kunne vurdert barn dersom hun ikke hadde blitt syk, og det er mulig å betrakte en annerledes livssituasjon (bestemt av sykdom og partner) kunne ført til en mulighet for at Mia kunne vært åpen for å få barn. Mia har aldri ønsket barn, men hun ønsker omsorgsansvar. Hun har et stort omsorgsansvar for lillesøsteren sin med spesielle behov og hun ønsker å være fosterforelder for en venninne sitt barn på deltid. Dette tyder på at Mia har realisert en form for omsorg for barn, noe som også skiller henne ut fra «ikke naturlig for meg»-kategorien. Mia er likevel tydelig på at det å få *egne* barn har aldri vært aktuelt for henne (f.o.m ung alder) og hennes behov for selvutvikling gjennom en bestemt livsstil har ført til at Mia aldri har ønsket barn. Slik som Kathrine, Einar

og Mia, har Tone hatt tidlige barnfrie tanker. Helt siden hun var «en liten jente» har hun tatt avstand fra tanker om å få barn:

Tone: eh jeg alltid har visst at jeg ikke ville... fra jeg var en liten jente har jeg aldri tenkt at det var barn som var viktig.

Tone har aldri ønsket eller vurdert å få barn, og beskriver at dette er noe som kommer innenfra. I motsetning til Einar og Mia, men i likhet med Kathrine, blir ikke utvikling av en bestemt livsstil lagt frem som en viktig betydning for det barnfrie ønsket. Det å få barn har ikke vært naturlig for Tone:

Tone: [...] har alltid passet på å ikke bli det [gravid]. Så tenker jeg at for meg har det vært naturlig for meg som menneske [...] et valg... eller det er ikke et valg en gang, jeg har jo ikke villet [...] fordi... det har ikke vært naturlig for meg.

For Tone er det viktig å understreke at det er ingen ytre faktorer som kan ha påvirket henne til å være barnfri. Hun er tydelig på at en annerledes livssituasjon kunne ikke endret denne betydningen for henne. Slik som Mia, fremhever Tone muligheten for at graviditet kunne blitt vurdert dersom hennes partner hadde hatt et sterkt ønske om det:

Tone: det har vært naturlig for meg, det har vært naturlig for det forholdet jeg har vært i, men vi har også snakket om at hvis vi hadde ville hatt barn så kan det jo godt hende at vi hadde barn, det vet jo man aldri [...] eh... det kunne sikkert vært det samme da og, at jeg kanskje ikke ville hatt barn, men kanskje jeg ville hatt en partner som hadde mye sterkere ønske om å ha barn [...] og da kan jo du også på en måte... havne i å ha barn

Likevel, i likhet med de andre informantene under denne kategorien, har det barnfrie ønsket hos Tone oppstått i ung alder og en annerledes livssituasjon har en liten påvirkning på det barnfrie ønsket.

Diskusjon og avslutning

Dette kapittelet har vist hvordan den barnfrie tilværelsen har utviklet seg og oppstått gjennom tre ulike prosesser. Betydningen av partnersituasjon og livsstil er viktige elementer i prosessen for Andreas, Maja, Nora og Trond. Dersom alle hadde hatt en partner som fremmet et ønske om å få barn, hadde det vært en mulighet for at de kunne fått barn. Betydningen av livsstil varierer mellom informantene. Trond og Maja er tydelige på at det å få barn har aldri passet inn

i det livet de har ønsket å leve. For Maja ble spørsmålet om å få barn en utsettelsesprosess, mens for Trond ble det en avgjørelse å være barnfri. Betydning av livsstil er viktige elementer i det bare ble sånn-prosessen for Maja og Trond. Livsstil har hatt en mindre betydning for Andreas og Nora, hvor betydning av partnersituasjonen har vært den viktigste. Andreas og Maja er de tydeligste i «det bare ble sånn»-prosessen fordi det å få barn har aldri vært uaktuelt og de har aldri tatt en avgjørelse om å være barnfri. Nora og Trond fremmer sin barnfrihet som en avgjørelse på bakgrunn av at det å få barn ble uaktuelt for dem ved siden av sin livssituasjon. På den andre siden deler Trond likhetstrekk med «ikke naturlig for meg»-informantene ved at han ønsket å være barnfri fra og med ung alder og *før* et samliv. Beskrivelsene til Trond viser likevel at han ønsket å være barnfri da han fant ut at det ikke passet inn i sin livssituasjon. Alle disse informantene deler felles prosessgrunnlag ved at informantene kunne vært åpen for barn dersom livssituasjonen hadde vært annerledes.

Informantene Tone, Kathrine, Einar og Mia har til felles at de aldri har sett for seg barn i fremtiden og har alltid visst at de aldri vil ha barn. Denne bevisstheten beskrives som noe som kommer innenfra og som har i stor grad utviklet livssituasjonen gjennom livsløpet. Deres beskrivelser tyder på at en annerledes livssituasjon ikke kunne endret deres ønske om å være barnfri. For Einar og Mia har et ønske om å være barnfri formet en utvikling av en bestemt livsstil. For Kathrine og Tone har utvikling av en bestemt livsstil hatt en mindre betydning. Kathrine og Einar beskriver at en annerledes partnersituasjon ikke kunne endret deres ønske om å være barnfri. Mia og Tone sine beskrivelser deler derimot likhetstrekk med «det bare ble sånn»-informantene, hvor de har vært åpen for å diskutere graviditet med sin partner. Det tyder dermed på at betydning av partnersituasjon har en viktig påvirkning på den barnfrie tilværelsen for Mia og Tone. Disse informantene har likevel i mindre grad vært åpen for å få barn i forhold til «det bare ble sånn»-informantene - og dette er det tydeligste skillet mellom informantene i «ikke naturlig for meg» og «det bare ble sånn» kategoriene.

Som vist i kapittel 2, har tidligere forskning på barnfrihet skilt mellom «utsettere» og «avvisere» i utviklingen av barnfrihet (Veevers 1980, Lunneborg 1999, Fjell 2008). Analysen viser at «det bare ble sånn»-informantene og «på et tidspunkt tok jeg en avgjørelse»-informantene bærer noen likhetstrekk med gruppen av utsettere. Analysen viser at disse informantene kunne vært åpen for barn dersom livssituasjonen hadde vært annerledes. Dette kommer særlig til uttrykk ved partnersituasjon, der partner hadde vært interessert i barn, eller hvis det hadde dukket opp en partner på «riktig» tidspunkt i livet. Det som også viser seg å ha en sterk betydning i min

empiri er livsstil. Informantene vektlegger at det å få barn ikke har passet inn i det livet de har ønsket å leve. Her viser f.eks. Trond til en sammenheng mellom livsstil og arbeid. Resultatene i denne analysen er i samsvar med forståelsen om at de barnfrie kunne vært åpen for barn i en annerledes livssituasjon, men det fremstår ikke som en utsettelsesprosess. De barnfrie har nemlig aldri ønsket barn på bakgrunn av sin livssituasjon, hvor de heller har ønsket å prioritere livsstil og partner sine preferanser. Andreas har f.eks. ønsket å prioritere å være sammen med sin partner fremfor å få barn, som resulterer i at ønsket om å få barn aldri har blitt utsatt.

I denne analysen deler «ikke naturlig for meg»-informantene fellestrekk med gruppen av «avvisere» i tidligere forskning (Veevers 1980, Lunneborg 1999, Fjell 2008) ved at de visste tidlig, og før de møtte sine partnere, at de ikke ønsket barn. Livsstil har også fått en viktig betydning for noen av disse informantene, hvor ønsket om en bestemt livsstil har ført til at de ikke har ønsket barn. Betydningen av livsstil har ikke kommet fram i tidligere forskning og det kan dermed presenteres som et nytt funn i dette prosjektet. Tidligere forskning har vist at minoriteten av informantene befinner seg innenfor gruppen av avvisere, mens det i denne analysen viser seg at halvparten av informantene har visst tidlig at de ikke ville ha barn. Dette kan være et resultat av tilfeldigheter (ettersom det er snakk om relativt små utvalg). Resultatene i denne analysen viser dermed at livsstil og partnersituasjon er viktige elementer i barnfrihet som en prosess. I neste kapittel skal det vises til hva som motiverer og påvirker informantene til et ønske om å leve uten barn. Her skal også livsstil og partnersituasjon presenteres.

Kapittel 6: Hvorfor ønsker noen å leve uten barn?

Slik det ble presentert i forrige kapittel kan barnfrihet forstås som en prosess. Partnersituasjon og livsstil ble presentert som viktige for utviklingen av barnfrihet. Dette kapitlet skal presentere og diskutere ulike motivasjoner og årsaker til hvorfor informantene ikke ønsker barn og vil besvare problemstillingen «(2) Hva motiverer og påvirker et ønske om å leve uten barn?». Alle informantene fremhever ulike motivasjoner for det barnfrie ønsket, og dette kapitlet skal presentere og diskutere en sammenheng mellom motivasjonene: «en fri livsstil», «vil ikke ha jobben», «samfunnsmessige utfordringer», «sosiale relasjoner» og «særegne forhold».

«En fri livsstil»

I forrige kapittel ble livsstil presentert som en viktig motivasjon for at informantene ikke ønsket barn. Her vil jeg gå nærmere inn på hva som ligger i informantenes ønske om en bestemt livsstil med kategoriene «fritidsaktiviteter og interesser», «selvrealisering» og «frihet og fleksibilitet». I disse kategoriene kommer det frem at flere av informantene betrakter yrkesarbeid som en del av sin livsstil og denne sammenhengen vil bli diskutert til slutt.

Fritidsaktiviteter og interesser

Trond og Maja beskriver prioritering av fritidsaktiviteter og interesser som viktig motivasjon til å leve et liv uten barn. Trond er glad i musikk, reising og sosiale aktiviteter. Et ønske om et liv fylt med fritidsaktiviteter har ført til at Trond ikke vil ha ansvaret for barn:

Intervjuer: [...] har du tenkt på hva som kan ha motivert deg til å ikke ønske barn?

Trond: Åja, masse! Virkelig [...] eh... jeg vet nesten ikke hvor jeg skal begynne, det er så mange grunner til at jeg ikke vil ha barn når jeg tenker på det [...] Eh, livsstil. Jeg lever... altså jeg reiser veldig mye med jobben og jeg liker å reise privat, og jeg er også en sosial person, liker å gå ut på mye konserter... eh, den type ting [...]

Trond påpeker at han reiser mye, både i jobbsammenheng og på fritiden. Han arbeider som freelancejournalist og hans arbeidstilværelse er preget av reising og uforutsigbare arbeidstider. Trond anser freelancearbeid som en del av sine fritidsinteresser og livsstil:

Trond: [...] Men utover det så har jeg vært freelance hele livet også frem til jeg var 40 da og etter at jeg ble 50 [...] så det har utvilsomt preget livet mitt og livsstilen min [...] det har det. Eh... og det igjen vil også ha en... påvirkning på det å få barn, det tror jeg

Trond trives med freelancearbeid og er tydelig på at det kan påvirke et ønske om å være barnfri. Det er dermed mulig å betrakte arbeidssituasjonen viktig for at Trond ikke ønsker barn. Slik som Trond, trekker Maja frem fritidsaktiviteter og interesser som den fremste grunnen til at hun ikke ønsker barn. På fritiden liker Maja å være sosial, trene, lage mat og være ute i naturen. Hun beskriver livsstilen sin som en forlengelse av studentperioden, hvor «fest og moro» har fått stor betydning:

Maja: det er liksom ja... og da var jo på en måte – to og trede sant og fremdeles liksom opptatt av fest og moro hehe, og litt sånn... og da hadde jeg lyst på dette her... veldig hekta på både sykling, trening, fjellturer altså sånne ting da [...] sånn som... ja, jeg var mer opptatt av å gjøre sånne ting og jeg liksom tenkte... ja, jeg var rett og slett ikke... da heller klar for det livet med barn og... jeg så ikke for meg, jeg kunne ikke se for meg selv i en sånn setting

Det å få barn har aldri passet inn i Maja og Trond sin livsstil. Betydningen av fritidsaktiviteter og interesser er dermed viktige motiverende faktorer til at Maja og Trond ønsker å være barnfri.

Selvrealisering

Einar er den eneste informanten som eksplisitt nevner selvrealisering. For Einar, er selvrealisering en viktig motivasjon til å ikke få barn. Det å kunne utvikle seg selv på «privaten» og gjennom arbeid er viktig for Einar:

Einar: [...] jeg er nok et resultat av den der selvrealiserende samfunnet som nå har... sikkert kommet på slutten av 90-tallet frem til nå [...] selvrealiserende liv i en selvrealiserende jobb [...] Man skal utvikle seg både på privaten selv, en skal ha en jobb som gir mening

Selvrealisering kommer til uttrykk gjennom en sammenheng mellom karriere og livsstil. Han er glad i å reise og ha muligheten til å bo ulike steder i verden. Han reiser mye i forbindelse med karriereutvikling, men også for å delta på diverse sosiale aktiviteter (f.eks. mat og drikke, konserter) på «privaten». Selvrealisering gjennom en fri livsstil som er preget av karriereutvikling, reising og sosiale aktiviteter fremstår som viktig for Einar. Dersom Einar hadde fått barn ville han mistet muligheten til å leve et selvrealiserende liv. Slik som Einar, er det mulig å kategorisere Mia sine beskrivelser og motivasjoner knyttet til en selvrealiseringsprosess. Selvrealisering blir ikke nevnt i Mia sitt intervju, men hun vektlegger prioritering av selvutvikling gjennom karriere og livsstil på denne måten:

Mia: [...] Jeg har alltid sett for meg at jeg skal reise, få en karriere og at jeg skulle... drive med disse kulturaktivitetene mine

Prioritering av karriere er en viktig motivasjon til at Mia aldri har ønsket barn. Mia driver et firma som er tidkrevende i hverdagen. Det er tydelig at jobben til Mia er viktig for henne og tar mye plass i livet. Hun beskriver betydningen av hennes arbeid som viktig for hvorfor hun ikke ønsker barn:

Mia: hehe, da måtte jeg nedprioritert jobben og det er jeg ikke villig til på en måte [...] det er jo det gøyeste jeg gjør

I tillegg er hverdagen hennes preget av kultur og sosiale aktiviteter på fritiden. Dersom Mia hadde fått barn ville det begrenset hennes behov for karriereutvikling og deltakelse i sosiale aktiviteter på fritiden. Det er dermed mulig å betrakte selvrealisering, gjennom en fri livsstil preget av karriere og fritidsaktiviteter, som den fremste motivasjonen til å være barnfri for Einar og Mia.

Frihet og fleksibilitet

Alle informantene setter pris på frihet og fleksibilitet som barnfri. For Andreas og Nora er frihet og fleksibilitet det de oppfatter som den fremste motivasjonen til å leve et liv uten barn.

Intervjuer: [...] hva motiverer deg til å fortsette å være barnfri?

Andreas: jeg føler det... den friheten og den fleksibiliteten som jeg har i... i vårt liv, altså jeg har mitt liv også så... [...] og at jeg tenker at jeg ville ikke byttet det ut med barn, jeg ser ikke noen grunn til å bytte det ut nå... nå har liksom kjent at åja! sånn er det barnfrie livet

For Andreas har denne oppdagelsen en sammenheng med at han har sammenliknet sitt liv med andre som har barn. Frihet og fleksibilitet er en viktig motivasjon til å være barnfri for Andreas. Frihet til å reise når han vil, dra på ulike arrangementer og være fleksibel i hverdagen er viktig for Andreas. Nora anser også frihet som en betydningsfull motivasjon da hun tok sin avgjørelse om å være barnfri:

Intervjuer: [...] Så har du... har du tenkt litt på hva som kan være dine motivasjoner?

Nora: Må være at jeg liker friheten da [...] jeg liker å kunne... [...] åpne det opp og altså ja, det var veldig frihetsfølelse den... den dagen, ja det var nesten sånn det var en dag der jeg bare landet og bare sånn... brystet bare åpnet seg puster ut lettet Åh hvor deilig liksom! Og eh... Den hadde jeg nok kjent på, at den var i ferd med å forsvinne når jeg begynte å vurdere det å få unger

For Nora var det å kunne bevare frihetsfølelsen blant de viktigste årsakene til å velge barnfrihet fremfor det å få barn. Da Nora bestemte seg for å være barnfri sa hun opp sin faste arbeidsstilling og startet som freelancejournalist. Nora har ønsket å leve et fritt liv og den barnfrie tilværelsen har åpnet opp for en fri arbeidstilværelse. Også Trond og Einar ser sine viktigste motivasjoner i sammenheng med frihet. Trond ser sin livsstil i sammenheng med en frihet hvor han kan gjøre hva han vil, når han vil. Einar ser selvrealisering i sammenheng med en frihetsfølelse:

Einar: der har jeg kommet borti det her med frihetsfølelsen og... [...] jeg tror kanskje det er noe med... det startet noe med det... jeg har alltid likt sånn at jeg... kan gjøre det jeg vil da

For Einar er det en sterk sammenheng mellom karriereutvikling, fritidsinteresser og frihet. Det å få barn ville begrenset friheten for selvutvikling gjennom karriere og livsstilsinteresser. Frihet til å kunne utfolde sine livsstilsinteresser er viktig for Trond og Einar. For Tone, Mia, Kathrine og Maja blir ikke frihet vektlagt som en viktig faktor i intervjuene. Men de setter pris på frihet og fleksibilitet som har oppstått følge av å være barnfri. Dette kan eksemplifiseres ved et sitat fra Mia sitt intervju:

Mia: også den friheten... jeg føler veldig mye frihet uten barn [...] det å kunne stå opp og legge meg når jeg vil og... styre min egen kveld og... styre mine egne ferier og...

Frihet og fleksibilitet kan dermed spille en rolle i at Tone, Mia, Kathrine og Maja ikke ønsker barn i sitt liv.

Diskusjon - en fri arbeidstilværelse?

I kategoriene som har blitt presentert under «en fri livsstil» kommer det frem at noen av informantene betrakter yrkesarbeid som en del av sin livsstil. Trond og Nora arbeider begge som freelancejournalister og det er mulig å se deres arbeidstilværelse som en del av den barnfrie motivasjonen. Mens Trond beskriver ønsket om freelancearbeid eksplisitt, beskriver Nora

implisitt ønsket om freelancearbeid som en del av den barnfrie motivasjonen. Begge knytter det barnfrie ønsket sammen med et ønske om en fri arbeidstilværelse. Et kjennetegn ved freelancearbeid er å motta betaling for enkeltoppdrag uten å være fast eller midlertidig ansatt hos den man utfører arbeidet for. Arbeidsdagen er preget av uforutsigbarhet og varierende arbeidstimer. En slik arbeidstilværelse kan gjøre det vanskelig å prioritere barn. Likevel påpeker Nora at hennes ønske om å leve uten barn har ført til muligheten for freelancearbeid, og ikke omvendt. For Trond er det derimot ønsket om freelancearbeid som har ført til et ønske om å være barnfri. Det er likevel tydelig at informantene problematiserer kombinasjonen av freelancearbeid og det å få barn, og det er dermed mulig å betrakte ønsket om freelancearbeid som en viktig påvirkningsfaktor for det barnfrie ønsket blant Trond og Nora. For Mia og Einar blir også yrkesarbeid betraktet som en del av deres livsstil. Begge driver hvert sitt tidkrevende firma og i intervjuene beskriver de arbeidet som en del av deres lidenskapelige interesse. For Mia og Einar har det vært viktig å prioritere karriereutvikling og det er mulig å se deres ønske om en fri arbeidstilværelse som en viktig motivasjon for å være barnfri. Resultatene viser dermed at det er en sterk sammenheng mellom et ønske om en fri arbeidstilværelse og et ønske om å være barnfri.

«Vil ikke ha jobben»

Ønsket om en fri livsstil gjør at informantene ikke ønsker «jobben» det medfører å få barn. I datamaterialet kommer det frem at de fleste informantene betrakter det å få barn som en jobb. De beskriver det å få barn som tid- og energikrevende i hverdagen. Trond og Maja presiserer gjentatte ganger i intervjuene at det å få barn er en jobb de ikke vil ha. Dette kan eksemplifiseres ved et sitat av Trond:

Trond: altså jeg vil ikke ha jobben egentlig

Intervjuer: nei, så du ser på det... altså det å få barn ser du på som en jobb?

Trond: mhm, jeg gjør nok det

Intervjuer: hva ligger du i det?

Trond: Eh... at det er... hva skal jeg si, at... jeg tenker ikke på det som jobb i den forstand at det er arbeid som er slitsomt og fysisk krevende og sånne ting, men at det er... kalle det en tidstyv da

Det å betrakte barn som en jobb kan anses som en motivasjon til å være barnfri av Trond og Maja. Tone, Einar og Mia beskriver også det å få barn som en jobb. Det er en jobb som innebærer rutiner og praktiske oppgaver. Dette kan eksemplifiseres ved et sitat av Einar:

Einar: det blir jo ikke fritt frem, må jo ha rutiner og...

Intervjuer: har du tenkt over det at... at det er mye arbeid med det?

Einar: ja, det har jeg. Jeg har tenkt at helvete, om jeg nå skulle hatt to unger nå for eksempel som måtte ha oppfølging på fotball og ditt og datt... tror jeg at jeg hadde kollapset

For Tone, Einar og Mia blir ikke barn som en jobb ansett som noe som var viktig for at de ønsket å være barnfri. Dette er noe de har tenkt på i senere tid og som de er glade for å «slippe». Det er likevel mulig å tolke deres beskrivelser som en motivasjon til at de ikke ønsker å få barn i dag, og se det i sammenheng med et ønske om en fri livsstil. Informantenes «oppdagelse» av barn som en jobb kan knyttes til deres sosiale relasjoner. Det å se andre i sitt sosiale miljø (venner, søsken etc.) få barn kan ha ført til at informantene har oppdaget jobben det innebærer. Maja og Andreas er tydelige på at de er glade for å ikke ha barn når de ser hvordan det fungerer hos andre familier. Dette kan eksemplifiseres ved et sitat av Maja, som oppdaget jobben da søsknene hennes fikk barn:

Maja: men i og med at søsknene mine hadde fått barn og jeg så liksom opplegget... [...] sant, så tenkte jeg bare «ah, det der ser ikke særlig tiltalende ut» sånn... selv om jeg var... glad i de barna og liksom hadde et godt forhold til de, det er ikke det, men liksom for min egen del så var ikke det noe som jeg kjente at dette her er noe jeg har lyst å ha

Det å betrakte barn som en jobb kan dermed anses som en motivasjon som har oppstått etter informantene har observert andre i sitt sosiale miljø få barn. De fleste informantene spesifiserer at de liker barn og være sammen med dem. Å betrakte barn som en jobb har ikke nødvendigvis en sammenheng med at de ikke liker barn:

Einar: jeg kan forstå at det er kjekt, jeg synes det er kjekt å tulle med unger og litt sånn [...]

«Samfunnsmessige utfordringer – klimautfordringer og press»

Noen av informantene fremhever samfunnsmessige utfordringer i form av klimautfordringer og press på unge mennesker som en motivasjon til å være barnfri. Kathrine og Tone ønsker ikke å bidra til en befolkningsvekst på en jordklode med store klimautfordringer og dette kan eksemplifiseres ved et sitat fra Kathrine sitt intervju:

Kathrine: også når det kommer til på en måte hvorfor... hvor den kom fra så kan det være... millionting, man kan jo på en måte psykoanalysere seg selv i alle retninger, men altså sånn... rent sånn på en måte rasjonelt eh... så er jo.. så er det et par ting jeg har tenkt på... det ene er.. altså det er for mye mennesker i verden, vi trenger ikke fler

Intervjuer: er dette sånn du har tenkt på i senere tid eller?

Kathrine: altså, det har kommet ganske tidlig

Maja har også reflektert over klima- og befolkningsvekst på et globalt nivå, men for henne blir det ikke ansett som en motivasjon til at hun er barnfri. Miljøproblematikken for Maja fremstår som mindre viktig i forhold til Kathrine og Tone. Tone fremhever at hun er glad for at hun slipper å oppdra barn i et samfunn hvor det eksisterer et stort press for unge mennesker, noe som hun har reflektert over i de senere årene:

Tone: det er et kjempepress i samfunnet... det er utsatt på sosiale medier... det er klimakrise... du har jo... altså... sånn sett pleier jeg å være lettet over at jeg ikke har barn [...] det er noe... jeg har reflektert litt over de senere årene

Klimautfordringer (og press for unge) blir likevel ikke betraktet av disse informantene som de viktigste motivasjonene til at de ønsker å være barnfri, selv om de fremhever disse grunnene. Både Kathrine og Tone hadde tidlige barnfrie tanker og deres ønske om å være barnfri beskrives som noe som kommer innenfra, og begge har vanskeligheter med å forklare *hvorfor* det er slik.

«Sosiale relasjoner»

For noen av informantene kan det være vanskelig å finne konkrete motivasjoner eller årsaker til at de ønsker å være barnfri. I denne delen av analysen skal «betydning av partnersituasjon» og «omsorg for andre» fremheves som viktige påvirkninger for det barnfrie ønsket blant informantene.

Betydning av partnersituasjon

Forrige kapittel viste at betydning av partnersituasjon blir fremhevet som en viktig faktor for den barnfrie tilværelsen. For Einar og Kathrine har det vært viktig å ha en samlivspartner som ikke ønsker barn. Deres valg av partner har vært avhengig av ønsket om å være barnfri. Dette kan eksemplifiseres ved et sitat fra Kathrine:

Kathrine: fordi at sånn som det foregikk så var det egentlig i stor grad at okei jeg sa det og han sa "ah! interessant" også hadde vi noen samtaler liksom, veldig udramatisk, eh...

også... svarer jeg at dette her altså, her er det på en måte ikke noe kompromiss, dette er såpass viktig for meg eh... jeg kommer ikke til å få barn for å være grei eh... så hvis det er viktig for deg så er det en avgjørelse du må ta og da kan det ikke bli oss uansett hvor jævlig det hadde vært [...] så for han var det sånn at han kunne se for seg et liv uten barn og det er helt udramatisk for han

For Maja, Trond, Andreas og Nora har betydningen av partnersituasjon derimot i stor grad vært med å påvirke ønsket om å være barnfri. Men dersom partnerne deres hadde fremmet et ønske om å få barn er det mulig informantene ville vært åpen for det. Maja, Andreas og Trond beskriver at valg av partner har stor betydning for et ønske om å være barnfri. Dette kan eksemplifiseres ved et sitat fra Maja:

Maja: Hadde jeg møtt en mann som hadde sagt at han gjerne ville ha barn... så... ville jeg prøvd å få barn [...] hvis han hadde brennende ønske om det. Jeg hadde jo aldri... jeg har jo aldri vært sånn der... eh... «nei, barn er jeg helt sikker på at jeg aldri skal ha»

Partneren til Maja har ikke ønsket barn og det har dermed vært med å føre til barnfrihet for Maja. Nora beskriver det å ikke ha en passende partner som en viktig betydning for et ønske om å leve uten barn:

Nora: [...] Etter det så begynte jeg å tenke veldig på det, etter jeg gjorde det slutt med han da. Og.. Og eh, jeg tenkte såpass masse på det de neste par årene at jeg eh... at jeg begynte å vurdere om jeg skulle få det på egenhånd. Det dukket jo ikke opp noen andre som jeg var i lag med på den tiden heller og da kjente jeg veldig på den der biologiske klokken som vi alltid hører om

Nora opplevde i slutten av 20-årene et press om å få barn som hun knytter til «den biologiske klokken». Nora så ikke for seg barn med partneren hun var sammen med på tidspunktet og avsluttet forholdet. I tiden etter fant hun ikke en passende partner, som var med på å føre til avgjørelsen om å være barnfri for Nora. Tone og Mia sine beskrivelser tyder også på at partner sitt ønske om å være barnfri har en betydning for deres ønske om å leve uten barn. Betydning av partnersituasjon har en mindre påvirkning for Tone og Mia enn Maja, Trond, Andreas og Nora, ettersom Tone og Mia hadde et sterkt ønske om å være barnfri før de møtte sine partnere.

Omsorg for andre

Mia har en lillesøster som krever mye omsorgsarbeid i hverdagen. Hun bruker mye tid på søsteren sin og beskriver seg selv som en av de viktigste omsorgspersonene i lillesøsteren sitt

liv. Da spørsmål om graviditet ble aktuelt for Mia i midten av 30-årene ble lillesøsteren en viktig faktor for hvorfor hun ikke ønsket barn.

Intervjuer: hva var det som gjorde at du da... fant ut at du ikke ville ha?

Mia: Det er mange faktorer der. Det ene er at jeg allerede har et stort omsorgsansvar, jeg har på en måte barn hehe. Lillesøsteren min er jo et voksent barn på en måte [...] og jeg har to... jeg er jo på en måte enebarn på den måten at jeg har to aldrende foreldre som også kommer til å trenge hjelp [...] så jeg har... jeg har mye omsorgsoppgaver i min fremtid

I tillegg til frykten for hva som vil skje med kroppen dersom Mia skulle blitt gravid, blir omsorgsansvaret beskrevet som den viktigste motivasjonen til at hun ikke ønsket *mer* omsorgsansvar i livet sitt. Maja påpeker også i intervjuene at fritiden i dag består av tidkrevende omsorgsarbeid for sin mor:

Maja: [...] så min mor [...] hun bor fremdeles i huset, men hun... de ble jo gamle, min far ble 90. Min mor er nå syv og åtti, ja... så det har vært mye... det at de bor hjemme, det gjør at de krever en del av oss søsken [...] Så... men, ja. Så, sånn som jeg nevnte i sted, mye av fritiden, eller en god del av fritiden min går til å drive service [...] sånn sett, så... ja. I og med at hun bor i en enebolig med en stor hage så... selv om vi er tre stykker så er det ganske mye vi må gjøre da

Maja beskriver ikke omsorgsarbeidet som avgjørende for hvorfor hun ikke vil ha barn, men det er likevel mulig å betrakte det at Maja ikke ønsker *mer* omsorgsarbeid i livet sitt som viktig for at hun ønsker å være barnfri.

«Særegne forhold – kropp og sykdom»

I intervjuene med Tone og Mia beskriver de at deler av livene deres har vært preget av sykdom. Tone og Mia anser ikke deres sykdom som en motivasjon eller årsak til at de ønsker å være barnfri, men det er likevel omstendigheter som kan gjøre det å få barn vanskelig. Tone hadde i ung alder spiseforstyrrelser og i midten av 30-årene fikk hun en livstruende sykdom. Da hun fikk sykdommen i 30-årene ble temaet om barn aktualisert:

Tone: eh... så... så det var ja. Tenkte at da var det sånn at vi lurer ikke på om vi skulle få (barn) [...] da var det mer sånn at jeg var redd for å bli... gravid egentlig altså

Tone beskriver sykdommen som en «bekreftende» årsak til at Tone ønsket å fortsette å være barnfri. Om ikke spørsmål om barn var uaktuelt før, ble det særlig uaktuelt da hun fikk sykdommen sin i 30-årene. Da Mia ble frisk i midten av 30-årene ble spørsmål om graviditet aktuelt:

Mia: for det vet jeg hvor mye som krever... det har krevd veldig mye av hele familien opp gjennom. Ehm.. også var det det at jeg har vært syk, sant. Det er knyttet til hormonsystemet og... det er jo en sånn der... noen sånne tanker bak i hodet at hvis jeg begynner å fucke opp det hormonsystemet da kan jeg bli syk igjen da kanskje? Det er jo en kompliserende faktor... en annen kompliserende faktor er at mamma har hatt svangerskapsforgiftning i begge svangerskapene sine. Jeg var veldig for tidlig født og ble liggende lenge i kuvøse og veide ingenting... det er sånn mamma og pappa har fått sånn fødselstraume fra meg selv da, det sitter veldig dypt i

Mia sin tidligere sykdom og eventuelle komplikasjoner som kunne oppstått ved graviditet blir beskrevet som en påvirkning for hvorfor Mia ønsker å være barnfri. For Mia og Tone blir graviditet betraktet som en redsel knyttet til tidligere sykdommer, noe som kan relateres til de kroppslige endringene en slik prosess medfører. Selv om informantene er tydelige på at disse sykdommene ikke er en direkte årsak til at de ønsker å være barnfri, er det likevel mulig å anse sykdommene som indirekte årsaker. Et spørsmål en kan stille er hvorvidt informantene kunne vurdert graviditet dersom sykdommene ikke hadde oppstått. Sykdommene er ikke motivasjoner for hvorfor Tone og Mia ønsker å være barnfri og kan derfor betraktes som påvirkningsfaktorer som er med å gjøre spørsmålet om graviditet uaktuelt.

Diskusjon og avslutning

Analysen viser at det er mange ulike motiver som fremheves av informantene, men ønsket om en «fri livsstil» blir fremhevet som en viktig motivasjon til å være barnfri blant alle informantene. Tidligere forskning på barnfrihet finner at motivasjonene blant informantene varierer, men frihet til å disponere tiden, fleksibilitet i hverdagen og opprettholdelse av en «flytende livsstil» blir generelt vektlagt blant de barnfrie (Lunneborg 1999, Fjell 2008, Lindblom 2018). Tidligere forskning har også vist at karriereambisjoner og en fleksibel arbeidstilværelse blir fremlagt som motivasjoner for barnfrihet (Lunneborg 1999, Fjell 2008). I denne analysen blir karriereambisjoner og en fleksibel arbeidstilværelse vektlagt blant noen av informantene og sett i sammenheng med ønsket om «en fri livsstil».

I kapittel 4 presenterte jeg individualiseringsteori og kritikken av den som en inngang til å diskutere barnfrihet. I følge Giddens (1991) er *selvet* blitt et refleksivt prosjekt som den enkelte er ansvarlig for og som innebærer at mennesket tvinges til å velge mellom ulike livsstiler. Mennesket bruker livsstil til å skape og gjenskape selvet. Betydningen av en fri livsstil i denne analysen viser at de barnfrie betrakter en bestemt livsstil som motivasjon for barnfrihet, en livsstil som ikke lar seg forme med barn i bildet. Dersom informantene skulle fått barn hadde de ikke hatt mulighet til å utvikle den livsstilen de ønsker for sitt liv. Livsstil blir betraktet som et viktig element for selvutvikling ifølge Giddens, og blir sett i sammenheng med selvrealisering. Giddens beskriver «dialog med tiden» som grunnlaget i en selvrealiseringsprosess, hvor fremtiden betraktes som full av muligheter og som må struktureres av aktiv tidsmessig kontroll. Informantene beskriver det å få barn som en jobb som er tidkrevende og rutinepreget. Det er derfor mulig å betrakte det å få barn som en «tidstyv» som ville begrenset selvutvikling gjennom ønsket om en bestemt livsstil. Dersom Giddens' teori skal brukes til å forstå motivasjonene til barnfrihet, er det mulig å argumentere for at informantene er underlagt en selvrealiseringsprosess. Dette kommer da særlig til uttrykk blant Einar og Mia, som direkte oppgir at de ønsker å utvikle seg gjennom karriere og livsstil.

Giddens (1991) beskriver at mennesket utvikler en del av sin identitet med «det rene forhold» hvor mennesker som inngår i et parforhold må hele tiden må refleksivt forhandle seg frem til betingelsene for forholdet. Det moderne samfunnet har åpnet for at mennesket kan velge og forme sine intime relasjoner. På den ene siden viser resultatene i analysen at noen av informantene har satt barnfrihet som «et krav» ved inngåelse av parforhold. Disse informantene ville tilsynelatende ikke vært åpne for å få barn dersom partner hadde ønsket det, og i verstefall ville de ikke beholdt samlivet. I lys av individualiseringsteorien har dermed informantene fått mulighet til å velge partner basert på egne ønsker og forme det barnfrie forholdet. De andre informantene beskriver at de hadde vært åpne for å få barn dersom partner hadde ønsket det. I deres tilfelle har ikke partner fremmet et ønske om barn og det har heller ikke vært viktig for informantene å få barn. Dette kan derfor by på en forhandlingsprosess hvor partene anser det tilstrekkelig tilfredsstillende å forbli i forholdet uten barn. Dette kan være et resultat av refleksiviteten i det moderne samlivet som har oppstått i et stadig mer individualisert samfunn, hvor samlivet kan formes uten reproduksjonsformål.

Fra et slikt teoretisk perspektiv er det mulig å argumentere for at et ønske om å være barnfri kan være et resultat av et stadig mer individualisert samfunn. Resultatene i denne undersøkelsen

viser at informantene på den ene siden bryter med tradisjoner og normer knyttet til det å få barn og former sitt eget liv ut fra hva de ønsker å prioritere i livet sitt. På den andre siden viser resultatene at ytre forhold kan ha en større betydning enn hva individualiseringsteorien fremlegger. Arbeidsforhold, sosiale relasjoner og altruistiske motiver (klimate og befolkningsvekst) kan betraktes som ytre forhold som påvirker informantenes ønske om å være barnfri.

Analysen viser at noen av informantene betrakter yrkesarbeid som en del av den barnfrie motivasjonen. Det er mulig å argumentere for at enkelte typer arbeidsforhold ikke lar seg kombinere med et familieliv. Dette kommer til uttrykk i utvalgets «karrierejegere» og freelancearbeidere, som beskriver ønsket om et bestemt arbeidsforhold som en motivasjon til å ikke få barn. Det er dermed en mulighet for at disse informantene kunne vært åpne for barn dersom arbeidsforholdene hadde vært bedre tilrettelagt for det. På den andre siden skal det ikke utelukkes at det finnes «karrierejegere» og freelancearbeidere der ute som har fått barn. Likevel fremstår disse arbeidsforholdene som uforutsigbar og tidkrevende, noe som tilsynelatende kan gjøre det vanskelig å få barn.

Betydningen av sosiale relasjoner blir ikke nødvendigvis beskrevet som direkte motivasjoner blant informantene, men analysen viser likevel at det har en viktig betydning for det barnfrie ønsket. Slike forhold kan i stor grad være med å forme et ønske om å leve uten barn. Resultatene viser at omsorgsarbeid for søsken og foreldre kan betraktes som en motivasjon til å være barnfri. Partnersituasjon har en særlig sterk påvirkning, ettersom de fleste informantene hadde vært åpne for å få barn dersom det var viktig for partneren. På den ene siden har det blitt vist til hvordan forhandlinger om barnfrihet i parforhold og individets ønsker kan sees i sammenheng med «det rene forhold» og individualisering. På den andre siden har forskning vist at partner sine ønsker og preferanser har en stor og avgjørende betydning for fruktbarhetsbeslutninger (Stein, Willen og Pavetic 2014, Cools og Strøm 2020). Analysen viser at partnersituasjon har betydning for informantenes beslutninger - situasjonen *kunne* vært annerledes dersom partner hadde ønsket barn, eller om det hadde dukket opp riktig partner til rett tid og sted. Ønsket om en bestemt livsstil og individuelle behov får dermed mindre betydning for det barnfrie ønsket, nettopp fordi betydningen av partnersituasjon står så sterkt.

Som vist i kapittel 1, har forskning funnet kjønnsforskjeller i fruktbarhetsbeslutninger og forhandlinger hos heteroseksuelle par. På den ene siden blir det vist til at kvinnen har størst

innflytelse i den endelige beslutningen om å få barn (Stein, Willen og Pavetic 2014). På den andre siden blir det vist til at den mannlige partneren har størst innflytelse i den endelige beslutningen - disse resultatene gjelder for foreldre eller par som har barn eller ønsker barn (Cools og Strøm 2020). Hvordan forhandlingsprosessen og hvordan alle informantene har snakket med sine partnere om barnfrihet har ikke blitt belyst i datamaterialet. Alle informantene i datamaterialet opplever at samlivspartner ikke ønsker barn, noe som er i samsvar med tidligere forskning hvor Cools og Strøm (2020) finner at både barnfrie menn og kvinner oppgir at samlivspartner ikke ønsker barn. Likevel er det noen intervjuer som sier noe om hvordan forhandlingsprosessen har pågått og hvorvidt kjønn kan ha en betydning. Disse resultatene kommer til uttrykk i Andreas og Kathrine sine partnersituasjoner, og viser at kvinnene i disse tilfellene ser ut til å ha hatt størst innflytelse i forhandlingsprosessen om det barnfrie ønsket.

Analysen viser også at noen av informantene betrakter samfunnsmessige utfordringer som en del av den barnfrie motivasjonen, som er med å begrense et ønske om barn. Tidligere forskning på barnfrihet finner også at informantene uttrykker bekymring for befolkningsvekst (Lunneborg 1999, Fjell 2008). I forskning på barnfrie menn blir ikke klima og befolkningsvekst gitt en sterk betydning blant informantene (Lunneborg 1999). Fjell (2008) finner derimot at klima og befolkningsvekst er blant motivasjonene til de yngre barnfrie kvinnene. I denne analysen er det imidlertid kun kvinnelige informanter som har uttrykt bekymring for spørsmål knyttet til klima og befolkningsvekst. Det kan være det er kjønnsforskjell der de barnfrie kvinnene betrakter slik problematikk som motivasjon i større grad enn de barnfrie mennene, men dette må eventuelt undersøkes videre.

Resultatene viser dermed informantene har ulike motivasjoner for det barnfrie ønsket og det er flere forhold som er med å påvirke ønsket. Tidligere forskning har vist at valget om å få barn er i stor grad bestemt ut fra psykologiske fordeler fremfor økonomiske kostnader. Kjærlighet og lykke, individuell utvikling og kvaliteten på partnere blir vektlagt som motivasjon for foreldreskapet (Ellingsæter og Pedersen 2013). Resultatene i denne analysen viser at et ønske om å ikke få barn kan være bestemt ut fra slike rasjonelle begrunnelser. Analysen viser at det ikke er økonomiske motivasjoner som ligger bak det barnfrie ønsket blant informantene, og ønsket om å ikke få barn er bestemt ut fra en vurdering om hvorvidt det å være barnfri kan veie opp for psykologiske og samfunnsmessige kostnader. Et ønske om en fri livsstil kan føre til at informantene ikke ønsker «jobben» det innebærer med å få barn og det blir sett på som tid- og energikrevende. Det at noen av informantene ikke ønsker mer omsorgsarbeid i hverdagen kan

også bli ansett som rasjonelt, hvor det å få barn kan betraktes som ekstraarbeid som ikke er ønskelig vedsiden av det omsorgsarbeidet de allerede har. For noen er også forhold knyttet til kropp og sykdom noe som er med å gjøre det å få barn vanskelig. I tillegg er det noen av informantene som ikke ønsker å bidra med flere barn på bakgrunn av overbefolkningsproblematikk.

I motsetning til de som ønsker barn (Ellingsæter og Pedersen 2013), oppfatter ikke informantene i dette prosjektet det å få barn som en emosjonell motivasjon for «kjærlighet og lykke», men det er mulig å argumentere for at de betrakter en slik følelsesmessig vurdering som motivasjon for å leve uten barn. Slike emosjonelle forhold kan gi begrunnelsene knyttet til tid- og arbeidsvurdering av det å få barn en mindre betydning, og ønsket om å være barnfri kan derfor også argumenteres for å være følelsesmessig bestemt. Analysen viser at de barnfrie i stor grad har reflektert over hva det innebærer å få barn og i en slik refleksjonsprosess har de funnet ut hvorfor det ikke vil lønne seg å få barn. Det er dermed mulig å betrakte ønsket om å være barnfri som en rasjonell motivasjon bestemt ut fra en vurdering av psykologiske fordeler og kostnader.

Kapittel 7: Barnfrihet – et normbrudd? Kjønn og reaksjoner fra sosiale omgivelser

Dette kapitlet skal diskutere hvordan det å være barnfri oppfattes i samfunnet og informantenes sosiale omgivelser, og besvare problemstillingen «(3) hvordan opplever informantene barnfrihet i dagens samfunn og er det forskjeller på bakgrunn av kjønn?» Datamaterialet viser at det å være barnfri skaper spørsmål og reaksjoner i informantenes sosiale miljø. Spørsmålene de opplever er ofte sentrert rundt hvorfor informantene ikke vil ha barn. Spørsmål kan forstås som en type reaksjon, men informantene har også fått oppleve andre typer reaksjoner som er knyttet til kroppsspråk, stemningsendring, kallenavn og kommentarer. Her er det en tydelig forskjell i reaksjoner og erfaringer blant de kvinnelige og mannlige informantene. Datamaterialet viser at kvinnene opplever flere slike reaksjoner, at de setter spørsmålstegn rundt sin kjønnsidentitet og at de opplever et press om å få barn i større grad enn mennene. Betydningen av reaksjoner og forventninger som kvinnene og mennene opplever er med å påvirke hvordan de opplever normbruddet ved å være barnfri.

Barnfrihet – et normbrudd?

Alle informantene i dette prosjektet deler en oppfattelse om at det er vanlig og normalt å få barn. De beskriver det å gifte seg, få fast jobb, hus og barn som en norm eller en forventning i samfunnet. Dette er noe Trond kaller for «standardfortellingen»:

Trond: ikke sant, at når du blir voksen så... slår deg til ro, finner en du skal dele livet med, få barn bla bla bla. Det er jo liksom standardfortellingen om våre liv ikke sant

Alle informantene deler også en opplevelse av at de bryter med «standardfortellingen» i samfunnet. Noen av informantene betrakter dette bruddet som et normbrudd, men hvordan normbruddet oppleves varierer mellom informantene. Andreas opplever barnfrihet som et normbrudd fordi det bryter med en forventning om å få barn:

Andreas: eh... jeg tror liksom at det er, samfunnsforventningen er egentlig å få barn og hvis du ikke får barn så er du egentlig litt sånn rar eller... [...] eh... ja, altså... forventningen er... som jeg sa isted, synes jo forventningen er å få barn, det er det vanlige [...] så... det er normen på en måte... det å ikke ville ha barn er, eller ikke ha barn, altså generelt, er liksom det som er normbruddet da. Det synes jeg.

De fleste informantene er også tydelige på at de *ønsker* å bryte med det som forventes og oppfattes som normalen i samfunnet. Maja beskriver det å gifte seg og få barn som et A4-liv hun aldri har ønsket å leve:

Maja: [...] jeg har ikke klart å liksom... hva skal jeg si... om ikke allergi, men litt sånn der det å også gå inn i den der rollen som sånn der... ja... sånn, en gang til, altså A4 [...] det har aldri... det har ikke... ja. Det har ikke vært så... fristende rett og slett...

Informantene beskriver at de gjennom livsløpet har hatt større tilbøyelighet for å gjøre ting som ikke alle gjør og gå sin egen vei. Dette kommer til uttrykk i informantenes beskrivelser som omhandler livsstil, hvor f.eks. Trond og Nora beskriver deres valg av freelancearbeid som en del av det å bryte normen eller forventningen om fast jobb og barn. Dette kan eksemplifiseres ved et sitat fra Nora:

Nora: Ja du har ikke fått unger, ja det kommer sikkert til å gå en dag, som om jeg absolutt ville at det skulle bli unger en dag. «Åh ja, du skal se du får deg sikkert fast jobb du og» jeg vil ikke ha den jævla faste jobben, jeg er super fornøyd med å være freelance... [...] Men på grunn av alle de tingene er så utenom normen, så må det forsvares. Og de som kjenner meg godt vet jo at jeg har vært kjempe fornøyd med det. Både være singel og barnfri... og uten fast jobb hehe [...] og det er vanskelig å forsvare seg når det er normen som er enda.. du, har du du trebarns, altså småbarnsfar og klager og syter om hvor jævlig du har det – da er det helt greit [...] Men hvis du sier at du synes det... at du har det veldig fint og du har ikke unger, så er det likevel du som på en måte ikke har lykket og det er en sånn irriterende greie

Selv om Nora er fornøyd uten fast jobb og barn, opplever hun at hun blir ansett som «mislykket» fordi hun ikke møter normen eller forventningen om å leve etter standardfortellingen. Sitatet viser at Nora møter reaksjoner og må ofte forsvare sin livsstil. Et brudd med standardfortellingen fører nemlig til spørsmål og reaksjoner blant de fleste informantene. Mens alle informantene opplever barnfrihet som et brudd med standardfortellingen, er det noen som knytter dette bruddet direkte til erfaringer fra spørsmål og reaksjoner i sine sosiale omgivelser. Kathrine påpeker at barnfrihet kan oppleves som et normbrudd basert på hvilken sosial kontekst hun befinner seg i:

Intervjuer: [...] men opplever du barnfrihet som et normbrudd?

Kathrine: Eh... i mindre grad nå, eh... jeg gjorde det vel. Eh... men nå opplever det mer... det kommer litt an på hvem jeg møter og hva kontekst det er

Kathrine har tidligere arbeidet med religiøse miljøer og har opplevd å bli møtt med kritikk om sin barnfrihet. I det akademiske miljøet har hun derimot møtt støtte hvor barnfrihet har blitt et

utgangspunkt for en «interessant samtale». Det kan derfor tyde på at barnfrihet har en større aksept i enkelte sosiale miljøer. Mia begrunner barnfrihet som et normbrudd fordi hun stadig møter sanksjoner:

Intervjuer: [...] opplever du barnfrihet som et normbrudd?

Mia: ja, absolutt. På alle måter [...] jeg føler jeg får reaksjoner og sanksjoner stadig vekk og har fått det i mange år [...] ja, når du bryter en norm så får du en sanksjon på en måte

Sanksjonene som Mia opplever er knyttet til negative reaksjoner og en opplevelse av å bli sett på som «rar». Det er dermed mulig å skille opplevelsen av normbruddet ut fra hva som er forventet i samfunnet (brudd med standardfortellingen) og hvordan den barnfrie blir møtt i de sosiale omgivelsene. Datamaterialet viser at barnfrihet som et normbrudd kommer sterkere til uttrykk blant de som møter spørsmål og reaksjoner i sitt sosiale miljø. Miljøet informantene befinner seg i kan ha en viktig betydning for opplevelsen av normbruddet, men resultatene peker likevel mot en kjønnsforskjell. Videre i dette kapittelet skal det vises til hvordan de barnfrie kvinnene og mennene opplever forventinger og bli møtt i sine sosiale omgivelser.

Kvinner og barnfrihet

I denne delen skal kvinnene sin opplevelse av møtet med sosiale omgivelser diskuteres. Møtet med forventninger og konfrontasjoner fører til at kvinnene er kritiske til sin kjønnsidentitet og opplever et press til å få barn.

Omgivelsene reagerer

Slik som påpekt tidligere, kan spørsmål og reaksjoner fra informantenes sosiale omgivelser være med å påvirke informantenes opplevelse av barnfrihet som et normbrudd. De kvinnelige informantene møter flere spørsmål og reaksjoner i sine sosiale omgivelser enn hva de mannlige informantene gjør. De fleste kvinnene i datamaterialet opplever at det å være barnfri er negativt i møtet med sosiale omgivelser. Reaksjonene som kvinnene opplever er fra nære relasjoner (foreldre, søsken, venner) og mindre nære relasjoner (bekjente, helsevesen og andre). I intervjuene blir det ikke alltid spesifisert hvilke relasjoner informantene opplever reaksjonene fra. Mia forteller om generelle typiske kommentarer hun ofte får høre:

Mia: så ehm... egoistisk har jeg fått høre at jeg er [...] opp til flere ganger. Eh... at jeg har tatt et dårlig valg, at jeg kommer til å angre og at jeg ikke har lov til å mene noe om familieliv og barn, siden jeg ikke har barn selv da

Mia, Nora og Kathrine har til felles at de har opplevd å bli kalt for egoistisk og fått kommentarer på at de har tatt et dårlig valg, kommer til å angre og ikke kan uttale seg om barneoppdragelse. Dette er blant de mest vanlige negative reaksjonene de fleste kvinnene i datamaterialet møter. Kvinnene spesifiserer ikke *hvem* i det sosiale miljøet som avgir slike kommentarer, men det er mulig å anta at det oppleves generelt fra både nære og mindre nære relasjoner. Kathrine forteller om en opplevelse av en sterk reaksjon fra sitt besøk hos fastlegen:

Kathrine: men den drøyeste, det har vært mange rare ting, men den drøyeste jeg har fått det var den gamle fastlegen min [...] Var på kontoret hans og... snakket om... husker ikke hva, et eller annet. Hadde ingenting å gjøre med på en måte med noe produktivt å gjøre, eh... også var det bare, hva var det for noe? jeg tror jeg bare kom på det på vei ut døren, nei! jo! Om jeg kunne få ny resept på p-pillen [...] eh... også bare sånn "ja, jo du har jo gått på disse veldig lenge og... og du må på en måte, du må passe på... eh... liksom når du skal ha barn at du går av i god tid" "jamen jeg skal ikke ha barn så det er ikke noe å tenke på" [...] Ehm... han... lot meg ikke gå, han sperret døren... og stod og ga meg en lekse på hvordan det å få barn var på en måte min rolle her i verden. Eh... sperret døren [...] en eldre mann riktig nok, men altså det var... det var helt hårreisende [...] men det var altså, han så det som sin misjon eh.. at jeg skulle ikke gå ut av det rommet før han hadde fått meg på bedre tanker

Kathrine sin opplevelse hos fastlegen viser at kvinnene kan møte sterke reaksjoner fra mindre nære relasjoner. Likevel har noen av kvinnene i datamaterialet har opplevd å møte positive reaksjoner som respons på deres ønske om å leve uten barn. Nora og Mia beskriver opplevelse av støtte i sitt vennemiljø. Dette kan eksemplifiseres ved et sitat fra Nora:

Intervjuer: ja, hva type reaksjoner er det du har fått?

Nora: Nei.. det.. mye positive reaksjoner egentlig. For det.. men det er igjen fordi jeg nå ganske heldig med omgangskrets og bra folk, og veldig eh.. veldig mangfoldig omgangskrets. Så jeg er ikke den eneste som ikke har fått unger

Mens Nora og Mia beskriver opplevelser av positive reaksjoner fra nære relasjoner, beskriver Kathrine et møte med positive reaksjoner fra mindre nære relasjoner. Hun beskriver at barnfrihet kan bli et utgangspunkt for en interessant samtale i arbeidsmiljøet sitt:

Kathrine: eh... men nå når jeg på en måte er i akademia og på en måte omgitt av... sosialantropologer, sosiologer og... og ting som likner, så er det mer sånn at det kan vært utgangspunkt for en interessant samtale [...] eh... hvor det bare er sånn en av mange kryddere, eh... i menneskeheten [...] så... men nei i... jeg tror det kommer veldig an på hva slags boble du befinner deg i til enhver tid

Nora, Mia og Kathrine har dermed opplevd å møte positive reaksjoner fra de sosiale omgivelsene. Slik som Kathrine påpeker i sitatet, har miljøet de befinner seg i mye å si for

møtet med positive eller negative reaksjoner. Likevel opplever kvinnene at det å være barnfri i større grad er negativt enn positivt i møtet med sosiale omgivelser. I tillegg til et møte med mange negative reaksjoner viser datamaterialet at de kvinnelige informantene møter flere spørsmål rundt deres barnfrihet enn hva de mannlige informantene gjør. Dette er særlig noe Nora, Kathrine og Mia har opplevd. Spørsmålene de opplever kommer fra både nære og mindre nære relasjoner. Mia beskriver en opplevelse av spørsmål fra ytre familie (tanter og onkler):

Intervjuer: [...] Men får du ofte spørsmål?

Mia: ja, veldig mye spørsmål og det har det gjort i mange, mange år. Så først var det familien da, som jeg synes var ganske aggressiv på pressingen [...] og det var ikke... så mye mamma og pappa, men egentlig den neste... det neste leddet da – tanter og onkler og sånn

Intervjuer: Selv når du hadde denne sykdommen?

Mia: ja, de hadde nok ikke forståelse for hvor alvorlig det var da. Så det var sånn «ja det blir du sikkert frisk av en gang og da vil du jo sikkert og... du vet ikke hva du går glipp av.. er du sikker på dette?» og ja, veldig mye press da

Mia knytter spørsmål og reaksjoner fra familie til et *press* til å få barn. Flere av kvinnene beskriver et møte med press i sine sosiale omgivelser, dette er noe som blir diskutert senere i kapitlet. Omfanget av spørsmålene som kvinnene møter gjør at de opplever å bli møtt med lite forståelse og en følelse av at de ikke blir trodd på:

Nora: De har ikke trodd meg skikkelig føler jeg ja... Det har vært vanskelig da. Det kan jo være at jeg er paranoid og!

Kvinnenes opplevelser av spørsmål og reaksjoner kan være et resultat av at det foreligger en normativ forventning til at kvinnene skal ønske barn. En slik forventning kan føre til omfanget av spørsmål og reaksjoner som kvinnene opplever. Når de barnfrie kvinnene avviser et ønske om å få barn er det tydelig at omgivelsene reagerer. Likevel er det to av kvinnene som generelt har opplevd å møte få spørsmål og reaksjoner rundt sin barnfrihet. Maja og Tone opplever i svært liten grad at det å være barnfri er negativt i møtet med sosiale omgivelser. De opplever ikke spørsmål om barnfrihet som ubehagelig eller plagsomt og møtet med sosiale omgivelser blir beskrevet som «vanlig». Dette kan ha en sammenheng med hvilket miljø en befinner seg i og hvor åpen kvinnene er om temaet. Maja fremhever at hun snakker generelt veldig lite om barnfrihet med venner og familie. I tillegg blir muligheten for at kvinnene blir oppfattet som ufrivillig barnløs fremhevet som en årsak til at Maja ikke møter spørsmål:

Maja: det er ikke så mange som tør å gå inn på det her med barnløshet, eller at jeg ikke har barn for eksempel sant. Det er mange som sikkert veget seg for å spørre om det, eller de tenker at det spør vi ikke om

Maja og Tone påpeker likevel at de møter «bemerkninger», men datamaterialet viser at dette ikke er i like stor grad som Nora, Kathrine og Mia. Flere av kvinnene beskriver at deres partnere møter færre negative reaksjoner enn hva de selv gjør. Dette kan eksemplifiseres ved et sitat fra Kathrine:

Kathrine: men det er også bare sånn i perioder der jeg har fått veldig mye press og jeg har syntes at det har vært slitsomt og jeg har snakket med Jens [partner]... han får liksom ingenting [...] De synes ofte det er rart, men altså de pusher ikke han

Det å være en barnfri kvinne resulterer dermed i et spørrende og konfronterende miljø som de fleste kvinnene i datamaterialet har opplevd. Et møte med et slikt miljø er med å påvirke kvinnes identitetsfølelse, hvor kvinnene føler de bryter med den kvinnelige identiteten.

Identitetsopplevelse

Det å føde barn blir beskrevet av alle informantene som en del av den kvinnelige identiteten. Mens ingen av mennene forteller hvordan de føler seg som en barnfri mann, betegner Maja, Nora, Mia og Kathrine seg selv som en normbryter med den kvinnelige identiteten:

Mia: altså man føler jo seg litt som en heks da, når man sier liksom at man har valgt bort barn. Altså, hva slags kvinne er du da liksom?

Både de kvinnelige og mannlige informantene deler en oppfattelse om at det kan være vanskeligere å være en barnfri kvinne enn en barnfri mann i møtet med sosiale omgivelser. Dette blir begrunnet med tradisjonelle kjønnsroller som fortsatt eksisterer i samfunnet og at det derfor foreligger en større forventning for at kvinner skal ønske barn. Dette kan eksemplifiseres ved et sitat av Einar:

Einar: [...] en rolle til en mann er jo ikke kun, det er jo så mange ting i rollen til en mann, sånn tradisjonelt sett vil jeg tippe da, tradisjonelt så vil jeg tippe at en mann er på en måte provider og at du skal jakte og du skal tøffe deg, det mange sånne roller som er viktig for en mann. Mens tradisjonelt sett for en dame så er det å være mor på en måte den viktigste biten da

Som henvist i kapittel 4, er oppfatninger av hvordan en mann eller kvinne skal oppføre seg og se ut i samfunnet konstruert av normer og diskurser. Det er dermed visse oppfatninger om

hvordan en mann og en kvinne skal se ut i samfunnet. Kjønnsteorien (se kapittel 4) argumenterer videre for hvordan det sosiale kjønn konstrueres av normer og som dermed materialiserer kroppen. Det å få barn er en biologisk prosess for kvinner som kommer til uttrykk gjennom graviditet. Når det å få barn er knyttet til kvinnekroppen, er det med å danne en normativ oppfatning om at graviditet tilhører den kvinnelige identiteten. Som et resultat kan dette føre til at de barnfrie kvinnene vil føle seg mindre «kvinnelig» når de bryter med den kvinnelige diskursen ved å avvise graviditet. Kathrine beskriver seg selv som «et rart dyr i kvinnekategorien»:

Intervjuer: hvordan... opplever du å bli møtt som barnfri kvinne?

Kathrine: mer som at jeg ikke på en måte er helt kvinne [...] jeg er litt sånn rart dyr eh... så... men altså det føler jeg forsåvidt på selv også, eh... at jeg... altså... så lenge du opererer med veldig på en måte... eh... kategoriske [...] kvinne/mann, ingenting i mellom eh... kategorier, så føler jeg på en måte sånn at... jeg er et lite rart dyr liksom i kvinne...kategorien

Det er mulig å se en sammenheng mellom kvinnes identitetsfølelse og opplevelse av barnfrihet som et normbrudd. Nora, Mia og Kathrine er de kvinnelige informantene som møter flest reaksjoner og opplever at de bryter med den kvinnelige identiteten. Datamaterialet viser videre at en slik opplevelse er med å føre til at kvinnene opplever et *press om å få barn*.

Opplevelse av press

Mens de kvinnelige informantene uttrykker et opplevd press om å få barn, er opplevelsen av dette presset fraværende blant de mannlige informantene. Opplevelse av press blant kvinnene har en sammenheng med forventninger, spørsmål og reaksjoner som kvinnene opplever. Det oppleves fra samfunnet, familie og andre sosiale relasjoner (f.eks. venner og kolleger). Opplevelse av press har en *indirekte* og *direkte* karakter. Den er indirekte fordi det å få barn blir ansett som en forventning og som normalen i samfunnet. De fleste i samfunnet får barn og samfunnet oppleves som tilrettelagt for de som har barn. Opplevelse av press er også indirekte fordi noen eller mange i det sosiale nettverket til den barnfrie får barn, som kan føre til at den barnfrie føler hun også må få barn. Dette kan eksemplifiseres ved et sitat fra Nora, som viser til direkte og indirekte press:

Nora: [...] de vanlige tingene som folk snakker om kom bare ausene innpå. Unger er meningen med livet, det er det eneste, eneste naturlige steget videre er unger... [...] Og selvfølgelig veldig sammenfallende med at eh når du er tre og tredivet så begynner vennene dine å få unger [...] bestevenninnen min hadde fått en unge da. Den andre bestevenninnen min hadde allerede fått to! Eh, det var bare det som begynte å skje.

Samtidig så var vi en veldig stor gjeng med single eldre folk som ikke hadde unger og folk som var på en måte på forskjellige plasser... [...] Eh, men jeg var veldig sånn... følte veldig at neida nå er det, det er unger som må... må være greien. Hva ellers skal jeg gjøre på en måte?

Nora trekker frem det som kan tilsvare en opplevelse av indirekte press, hvor «de vanlige tingene som folk snakker om kom bare ausene innpå». I tillegg trekker hun frem betydningen av vennene sine som får barn, som har ført til at Nora har følt at hun også må få barn. Nora gir også en beskrivelse av indirekte press fra familie:

Nora: Så skjønnte jeg liksom ikke det før jeg ehm... første gangen jeg tenkte på det var når moren min ble syk eh, moren og faren min ble syk omtrent samtidig eh når jeg var en og trediv, når jeg var i lag med han, eh han som jeg var i lag med da, han samboeren min. Og da fikk jeg en sånn der krise, bare på sånn der «åh herlighet tenk om de dør? Da må jeg få en unge» [...] da var det bare en av søsknene mine som hadde fått barn da, så det var ikke masse tantebarn og sånt. Så da fikk en sånn romantisk [...] liksom atte romantisk tangedang om et barn som skulle være så vilt og fritt og være mine foreldres sine arvetaker og.. og få deres gode kvaliteter [...]

Sitatet viser at familie har en viktig betydning for presset Nora følte på. En følelse av å måtte gi foreldrene sine barnebarn har ført til at Nora har følt et press til å få barn. Slik som Nora, har Mia også følt på et press om å få barn. Dette presset har også en indirekte karakter:

Mia: jeg ble veldig syk i midten av 20-årene. Jeg fikk en hormonlidelse som gjorde at jeg holdt på å stryke med noen ganger og da hadde jeg allerede blitt samboer med han som er mannen min i dag [...] og da fikk jeg vite at jeg ikke kunne få barn. Eh... og det var jo en sånn der... hva skal jeg si da. Det var en sorg... på, som var knyttet til det samfunnet forventet av meg. Altså, jeg sørget litt på mamma og pappa sine vegner at de ikke kunne få barnebarn og... men for meg var det ikke en sorg på en måte.

Da Mia ble syk oppstod det en sorg som var knyttet til samfunnets forventninger og foreldre. Nora og Mia har aldri ønsket barn, men deres opplevelse av press har likevel ført til at spørsmål om graviditet ble aktuelt for dem. Det indirekte presset viser hvordan forventninger og andre sine handlinger påvirker kvinnene til å føle de «må» få barn.

Opplevelse av press kan også ha en *direkte* karakter fordi kvinnene kan møte press i form av spørsmål og reaksjoner fra familie og venner/kolleger. I møtet med familie har kvinnene opplevd størst grad av press. Tidligere i kapittelet ble det vist til at Mia knytter opplevelsen av spørsmål og reaksjoner fra ytre familie (tanter og onkler) til et press. Kathrine beskriver derimot et press fra indre familie i form av spørsmål og reaksjoner:

Kathrine: ehm... men altså når det er sagt så har jeg hatt noen runder med for eksempel med min mor, hun sluttet ikke å mase før jeg på en måte knakk sammen og omtrent stod og gren i gangen og bare sånn "du må vennligst tro meg på at jeg vet hva jeg gjør" hehe [...]

Intervjuer: har du følt på presset derfra... nå sa du jo din mor, foreldre... søsken eller
Kathrine: ja også det er jo særlig min mor eh... en del fra min søster og hun har barn, og tror jeg egentlig mest av alt.. altså etter at hun fikk barn så begynte jeg å føle på press fra hun fordi jeg tror nærmest det var urettferdig at ungen hennes, hehe, ikke hadde noen liksom å... ja [...]

I datamaterialet er opplevelse av press tydeligst blant Mia, Nora og Kathrine. Presset oppleves i størst grad fra familie, hvor kvinnene har opplevd både indirekte og direkte press. Maja og Tone sine beskrivelser gjenforteller derimot opplevelse av press i svært liten grad. Dette kan eksemplifiseres ved et sitat fra Maja:

Maja: ja... det hadde sikkert det, men jeg tror jeg ikke hadde hatt den der liksom «å gud, nå har alle andre fått barn, nå må jeg og få barn. Det tror jeg egentlig ikke, men det er jo... veldig vanskelig å si...

Slik som beskrevet tidligere har Maja og Tone møtt få spørsmål og reaksjoner rundt sin barnfrihet. Det er dermed mulig å se en sammenheng mellom opplevelse av press og hvordan kvinnene blir møtt i deres sosiale omgivelser. Ettersom informantene opplever en forventning i samfunnet om at det skal fødes barn, er det tydelig i datamaterialet at de kvinnelige informantene føler mer på denne forventningen enn hva de mannlige informantene gjør. Når en kvinne ikke ønsker barn kan det derfor i større grad bli oppfattet som et normbrudd enn for menn som ikke ønsker barn. Dette er noe som kommer til uttrykk ved kvinnenenes møte med sosiale omgivelser, hvor de møter flere reaksjoner, opplever brudd med kjønnsidentitet og press til å få barn. Datamaterialet viser at mennene opplever derimot få negative reaksjoner, reflekterer ikke over egen kjønnsidentitet og opplever press i mindre grad.

Menn og barnfrihet

I datamaterialet kommer det frem at mennene opplever færre spørsmål og reaksjoner enn hva kvinnene gjør. Denne delen skal diskutere hvordan mennene opplever å møte forventinger og sosiale omgivelser.

Omgivelsenes reaksjoner

De mannlige informantene har ulike opplevelser rundt hvordan de blir møtt i sine sosiale omgivelser. Selv om mennene forteller om færre erfaringer fra reaksjoner og spørsmål enn

kvinnene, opplever noen av mennene å bli konfrontert i sine sosiale omgivelser. Trond er den eneste blant de mannlige informantene som beskriver opplevelser av flere negative reaksjoner. Disse reaksjonene har han opplevd fra både nære og mindre nære relasjoner. Han forteller en opplevelse av en reaksjon i møte med en venn:

Trond: Ehm... La meg begynne med å fortelle om min ene barndomsvenn som heter «Per» som ikke er redd for å si hva han mener [...] Men altså... det der med å være barnfri blir ofte en elefant i rommet ikke sant, en ganske diger en [...] men for hans vedkommende så er det ikke sånn i det hele tatt, han sier rett ut til meg at han synes det er helt ko-ko at jeg ikke har barn. Han skjønner det ikke... Han synes det er hehe... jeg vet ikke, han... umoralsk og en hel masse ting. Han er super konservativ og mener at liksom... sånn er det bare! Folk skal ha barn, ferdig med det! Det er bare tull å ikke få det. Eh... Oh, men altså han kan mene hva han vil. Han sier jo det med glimt i øyet og... vi er verdens bestevenner og det har liksom aldri vært noe... splid mellom oss på grunn av det, men han er den eneste som tør å si det [...] Så er det alle de som ikke tør å si det [...] ja. Og det... også... jeg som mann blir jo ikke nødvendigvis møtt med så veldig mye fordommer, men altså min kone blir jo det

I sitatet skiller Trond mellom de som «tør å si det» og de som «ikke tør å si det». Trond har opplevd å bli konfrontert av sin venn, men denne opplevelsen blir i liten grad ansett som negativt for Trond. Det kan heller fremstå som at Trond respekterer sin venn for at han «tør å si det». Trond beskriver likevel barnfrihet som «en elefant i rommet», som referer til hans venn som «tør å si noe» og til de som «ikke tør å si noe». Det er dermed mulig å anta at Trond føler seg synlig som barnfri. Han sier han blir møtt med lite fordommer, noe som han tror har en sammenheng med at han er en mann. Andreas forteller om et møte med én negativ reaksjon fra et julebord med sine arbeidskolleger:

Andreas: altså, noen... jeg husker julebordet for 2 år siden da... da var det en som ikke kunne slutte "jamen du må jo, du bør jo få barn og... barna kommer til å bli så fine, du kommer til å angre deg"

Sitatet viser at Andreas har møtt den samme type reaksjon som kvinnene, hvor de blir konfrontert om at de kommer til å angre seg. Andreas beskriver denne hendelsen som den eneste negative opplevelsen av reaksjoner han har møtt. Slik som kvinnene opplever noen av mennene å møte positive reaksjoner. Trond påpeker at han opplever flere positive enn negative reaksjoner:

Trond: Men jeg møtes jo også ofte med full forståelse og... «det synes jeg hørt fornuftig ut» og... [...] Det er veldig mange som har et gjennomtenkt syn på det her også... som ikke forter seg med å dømme [...] men faktisk har tenkt litt på det selv og...

og i det minste da kan møte med respekt [...] ja, for det valget
Intervjuer: er det mest av positive eller negative reaksjoner?
Trond: jeg får nok flest positive reaksjoner

Trond har også, slik som noen av kvinnene, opplevd å møte støtte og forståelse i sine sosiale omgivelser. Einar beskriver at han ikke har møtt negative reaksjoner og kun har opplevelse av positive reaksjoner hvor «folk kan slå av en spøk om hvor deilig det må være». Mennene møter også færre spørsmål enn kvinnene i sine sosiale omgivelser og opplevelsen av disse spørsmålene blir i liten grad oppfattet negativt. Dette kan eksemplifiseres ved et sitat fra Andreas:

Andreas: og vanligvis så er det sånn at... mer sånn "åja, jaja!" også snakker vi ikke noe mer om det nødvendigvis [...] det er sjeldent jeg har fått spørsmål om hvorfor... altså bare vært sånn lett sånn "hvorfor det?" noen ganger, men... det er sjeldent folk har gravd så mye tenker jeg

Slik som Andreas påpeker, blir barnfrihet sjeldent et samtaleemne når spørsmålene forekommer. Kvinnene avgir derimot en beskrivelse av at spørsmålene utvikler seg til et samtaleemne hvor de møter kritiske tilbakemeldinger og kommentarer. Einar påpeker at han får få spørsmål og Trond beskriver et møte med spørsmål som «uproblematisk»:

Intervjuer: [...] hvordan er det med familien din da? Å være barnfri? har du møtt noen reaksjoner der?

Trond: Ja, ja selvfølgelig. Da vi møttes, altså min kone og jeg, eh... så lurte jo alle på når skulle vi få barn [...] også kunne vi berette at *det* blir nok en god stund til! Vi har vel egentlig mest lyst til å ikke få barn, men... så det skjer ikke med det første [...] «det var nå litt rart, men okei, vi må nå respektere det» også videre, også videre. Så... så var det tema i noen år [...] også begynte de å slutte å spørre [...] også skjønnte de på et tidspunkt at nei vi hadde ikke lyst på barn, men da hadde de vært gjennom hele den prosessen med å venne seg til den tanken og var liksom, det har vært helt greit altså. Veldig uproblematisk for begge våre familier

Sitatet viser at Trond har opplevd spørsmål fra nære relasjoner (familie), som er den eneste opplevelsen av spørsmål han avgir i intervjuet. Mens kvinnene knytter opplevelsen av spørsmål og reaksjoner fra familie til et press, beskriver Trond dette som «helt greit» og «uproblematisk». I forhold til kvinnene snakker mennene generelt lite om en opplevelse av spørsmål og datamaterialet viser at de sjeldent har en negativ opplevelse fra spørsmålene de møter. Mennenes møte med få negative reaksjoner og spørsmål kan ha en sammenheng med hvilket miljø en befinner seg i og grad av åpenhet:

Intervjuer: [...] opplever du barnfrihet som et normbrudd?

Einar: egentlig ikke, for det er ikke noe som du prater med andre om [...] folk spør ikke om det, så da får jeg ikke en feeling av det

Einar opplever ikke barnfrihet som et normbrudd og slik som beskrevet i sitatet ovenfor baserer han denne opplevelsen på møtet med sosiale omgivelser, hvor han ikke opplever konfrontasjoner. Slik som noen av kvinnene, tror Einar at folk kan tro han er ufrivillig barnløs og dermed blir han ikke konfrontert:

Einar: det er ikke så mange som spør om det, jeg tror folk... folk som sagt, som vi sa i sted, at folk tror at det ikke er frivillig

Mens de kvinnelige informantene i stor grad beskriver at deres mannlige partnere møter færre reaksjoner og spørsmål enn seg selv i møtet med sosiale omgivelser, påpeker Andreas og Trond at deres kvinnelige partnere møter flere negative reaksjoner enn hva de selv gjør. Dette kan eksemplifiseres fra et sitat fra Trond, som beskriver at konen møter flere negative reaksjoner uavhengig av åpenhet:

Trond: Det er veldig tydelig... og hun merker det i mye større grad enn meg at liksom... Hun blir ofte møtt med aggresjon... [...] eh... folk respekterer ikke den avgjørelsen for kvinner i samme grad som menn... hun blir møtt med sånn fiendtlighet og skepsis og mistenkeliggjøring og slike ting... og det er helt uavhengig av hvorvidt hun er åpen om det eller ikke, altså i møte med folk [...]

Selv om grad av åpenhet og miljø kan ha en betydning for hvordan mennene blir møtt i sine sosiale omgivelser, viser datamaterialet at kjønn har en viktig betydning. Andreas og Trond sammenlikner seg selv med sine kvinnelige partnere og påpeker at de møter færre negative reaksjoner enn sine partnere. Datamaterialet viser dermed at mennene møter færre spørsmål og reaksjoner i forhold til kvinnene, noe som kan ha en sammenheng med at barnfrihet kan oppfattes i større grad som et normbrudd blant kvinner enn menn.

I datamaterialet fremkommer det at mennene føler på et press i mindre grad enn kvinnene. Ingen av de mannlige informantene beskriver direkte opplevelser av et press om å få barn i datamaterialet, slik som kvinnene gjør. Likevel er det én av mennene sine beskrivelser som kan knyttes til en opplevelse av indirekte press. Andreas forteller at han ønsket å gi sin mor barnebarn da han var yngre:

Andreas: eh... jeg tenkte på isted når jeg snakket om moren min så... husker jeg det var en gang da jeg var litt yngre eh... jeg tenkte at det hadde vært så fint å få barn for da

kunne mamma få barnebarn... altså at det var en sånn... en sånn som gikk oppe i hodet en stund [...] men det var ikke for min egen del, det var liksom sånn... [...] jeg tror hun hadde vært veldig glad, hehe, som bestemor, det hadde vært en fin ting å gjøre for mamma [...] men det ga seg, heldigvis

Andreas har tidligere (før han møtte sin partner) sett for seg barn i fremtiden og det er mulig å knytte dette til et press av å gi sin mor barnebarn. En mulig årsak til at mennene i datamaterialet ikke føler et press om å få barn kan knyttes til deres møte med sosiale omgivelser, hvor de møter få negative reaksjoner og spørsmål. Kvinnene i datamaterialet knytter opplevelse av presset til forventninger og sosiale omgivelser, hvor familien viser seg å ha særlig stor betydning. Andreas sitt sitat viser også at familie har en betydning for det som kan tilsvare et press for Andreas. Det er derfor tydelig at det eksisterer en sammenheng mellom opplevelse av press og hvordan informantene blir møtt i sine sosiale omgivelser på bakgrunn av kjønn.

Diskusjon og avslutning

Analysen viser at informantene opplever barnfrihet som et normbrudd. Resultatene viser at alle informantene opplever barnfrihet som et brudd med standardfortellingen, uavhengig av om de møter reaksjoner eller ikke. Brudd med standardfortellingen betegner en opplevelse av å bryte med forventningen om å få barn i samfunnet og de fleste informantene har fått oppleve sanksjoner. Datamaterialet viser at dette normbruddet kommer sterkere til uttrykk blant kvinnene enn mennene og det er mulig å knytte dette til deres egen opplevelse av barnfrihet som et normbrudd.

I intervjuene blir informantene spurt direkte om de opplever barnfrihet som et normbrudd eller ikke og her viser resultatene en sammenheng med kjønn. Mia, Nora og Kathrine er de kvinnelige informantene som opplever flest spørsmål og reaksjoner, og i intervjuene beskriver de barnfrihet som et normbrudd basert på denne opplevelsen. Tone, Maja og Trond er nølende da de får spørsmålet og Einar opplever ikke barnfrihet som et normbrudd, noe som kan ha en sammenheng med en opplevelse av få spørsmål og reaksjoner. Andreas er den eneste av de mannlige informantene som beskriver at han opplever barnfrihet som et normbrudd, men dette baserer han på et brudd med en forventning i samfunnet. Resultatene viser dermed at kvinnene opplever barnfrihet som et normbrudd i større grad enn mennene og dette har tilsynelatende en direkte sammenheng med hvordan de blir møtt i de sosiale omgivelsene. Hvordan informantene forholder seg til fagspråket er likevel ikke sentralt for analysens innhold, men det er interessant å se hvordan informantenes egne opplevelser av barnfrihet som et normbrudd kan knyttes til

kjønn og møtet med de sosiale omgivelsene. Selv om f.eks. Trond er nølende når han får spørsmål om han opplever barnfrihet som et normbrudd, viser resultatene at han opplever spørsmål og reaksjoner. Forståelsen av barnfrihet som et normbrudd i denne analysen baserer seg dermed på brudd med standardfortellingen og møtet med de sosiale omgivelsene.

Grad av grad av åpenhet og betydningen av hvilket miljø informantene befinner seg i vurderes som en viktig faktor til hvordan de barnfrie blir møtt av omgivelsene. Spørsmålet er da om betydningen av åpenhet og miljø kan gi kjønn en mindre betydning i møtet med sosiale omgivelser? Noen av informantene påpeker at miljøet de er i har en stor betydning for reaksjonene de møter. Einar, Tone og Maja påpeker at de snakker lite om sin barnfrihet i sine sosiale omgivelser og møter derfor ikke reaksjoner. Maja og Einar beskriver at de kan bli oppfattet som ufrivillig barnløs og derfor ikke bli konfrontert. Fjell (2008) finner at den eldre generasjonen av barnfrie kvinner ikke har møtt spørsmål og reaksjoner av de sosiale omgivelsene. Fjell argumenterer for at dette er fordi barnløshet har i større grad tidligere blitt oppfattet som privat og at det derfor ikke ble snakket om. Det kan derfor tyde på at det å være barnløs fortsatt kan oppfattes som privat, men at dette kun gjelder i enkelte miljøer.

Betydningen av åpenhet og miljø hvisker likevel ikke ut kjønnsforskjellene i datamaterialet. Resultatene viser at kvinnene generelt opplever flere og sterkere reaksjoner enn mennene, hvor kvinnene i tillegg stiller spørsmål rundt sin egen kjønnsidentitet og opplever et press til å få barn i større grad enn mennene. Barnfrihet som et normbrudd kommer dermed sterkere til uttrykk blant kvinner enn menn, noe som tyder på at det eksisterer en høyere forventning til at kvinner skal bli mødre enn at menn skal bli fedre i samfunnet. Den barnfrie kvinnen bryter dermed med det stereotypiske bildet på kvinnen som konstruksjon og utfordrer tradisjonelle kjønnsforestillinger. Dette er i samsvar med tidligere forskning som finner at det er vanlig at de barnfrie møter spørsmål og reaksjoner når de presenterer seg som barnfri (Fjell 2008, Lindblom 2018). Forskning på barnfrihet i Norge finner at yngre barnfrie kvinner ofte møter spørsmål og reaksjoner når de presenterer seg som barnfri (Fjell 2008). Analysen viser også at menn kan møte reaksjoner, men at de opplever færre reaksjoner enn kvinnene og føler seg ikke utsatt.

De kvinnelige informantene føler seg utsatt ved at de stiller spørsmål rundt sin egen kjønnsidentitet og opplever et press til å få barn. Disse resultatene er i samsvar med tidligere forskning på barnfrie kvinner (Fjell 2008, Peterson 2011, Lindblom 2018). Forskning på barnfrihet har rettet fokuset mot kvinner fordi det har blitt argumentert for at barnfrihet kan

fremstå som mer stigmatiserende for kvinner enn for menn (Fjell 2008, Peterson 2011). Resultatene i denne analysen kan bekrefte at dette kan være et tilfelle, ettersom barnfrihet som et normbrudd kommer sterkere til uttrykk blant kvinnene enn mennene. Likevel gjør denne undersøkelsen et funn på at mennene opplever å bryte med en forventning om å få barn og møter noe spørsmål og reaksjoner, som tyder på at mennene ikke slipper helt unna likevel.

Forskning viser at sosiale forhold (familie, venner, arbeidskolleger) har en innflytelse på par sine fertilitetsbeslutninger når de blir direkte konfrontert eller ser andre i det nære sosiale nettverket få barn (Bernardi 2003, Lois og Becker 2014). Denne analysen viser også at det sosiale nettverket har innflytelse på informantenes fertilitetsbeslutninger, som kan føre til at informantene opplever et press til å få barn. Forskning viser ulike resultater av pressopplevelse og kjønn. På den ene siden viser det seg at barnløse kvinner føler på press i større grad enn barnløse menn når par i det sosiale nettverket har barn (Lois og Becker 2014). Kvinner opplever også press fra «samfunnet for øvrig» i større grad enn menn (Cools og Strøm 2020). På den andre siden blir det ikke gjort et funn om kjønnsforskjeller når det kommer til det sosiale nettverket sin innflytelse på press. Dette funnet gjelder da for de som allerede er foreldre (Ibid.). Det er mulig å anta at det å være barnløs kan føre til lettere mottakelighet av press enn blant de som allerede har fått barn. Denne analysen viser at de barnfrie kvinnene opplever press til å få barn i større grad enn mennene, hvor presset oppleves fra forventninger i samfunnet og de sosiale omgivelsene.

Teori om pronatalisme og heteronormativitet beskriver det å få barn som en norm i et heteroseksuelt forhold og i samfunnet (Ellingsæter 2012, Engwall og Peterson 2011, Fjell 2008, Butler 1990). Informantene ønsker å leve et liv uten barn og bryter med en forventning om at alle heteroseksuelle par *skal* ønske seg barn eller få barn. De fleste informantene opplever å møte negative reaksjoner når de presenterer seg som barnfri, noe som tyder på at normen om kjernefamilieidealet fortsatt står sentralt i samfunnet. Likevel er det viktig å få frem at muligheten til å være barnfri kan forstås som et resultat av et samfunn i endring, hvor svekkelsen av normer og tradisjoner har ført til en større aksept for utradisjonelle heteroseksuelle praksiser (Giddens 1991, Beck og Beck-Gernsheim 2002).

Fjell (2008) rapporterer ikke funn av positive reaksjoner, men det har jeg funnet i denne undersøkelsen. Selv om informantene har fått oppleve en overvekt av negative reaksjoner, har de også fått oppleve positive reaksjoner. I løpet av de siste årene har barnfrihet blitt et mer og

mer åpent tema i større grad enn tidligere, og det er blitt en større aksept for utradisjonelle familieformer i samfunnet (Andersen 2011). Dette kan ha svekket normen om heteroseksuell praksis slik at barnfrihet kan i større grad bli akseptert og respektert i det sosiale miljøet. Selv om informantene møter sanksjoner og kan føle seg utsatt som barnfri, trives de å leve utenfor kjernefamilieidealet. Informantene *liker* å bryte med standardfortellingen, hvor de former egne verdier og går sin egen vei i livet. Dette funnet kan knyttes til elementer i individualiseringsteorien, som viser til at individene har mulighet til å forme egne normer og verdier i dagens samfunn (Beck og Beck-Gernsheim 2002). Tidligere forskning på barnfrihet finner også at informantene fremstiller seg selv positivt annerledes og trives med å leve utenfor normen (Fjell 2008, Lindblom 2018).

Kapittel 8: Avslutning

Denne undersøkelsen har forsøkt å si noe om hva som gjør at noen menn og kvinner ønsker å leve et liv uten barn og hvordan dette oppleves blant informantene. Ved å fokusere på barnfrihet som en levd erfaring blant både menn og kvinner, er det flere likheter og ulikheter som kommer frem i datamaterialet. Undersøkelsen kan bekrefte tidligere funn i forskning på barnfrihet, men kan også presentere nye funn. I denne avslutningen skal det først vises til en oppsummering av de empiriske funnene. Deretter skal betydningen av sosiale og strukturelle forhold diskuteres opp mot individuelle forhold. Til slutt skal denne undersøkelsens bidrag til forskningsfeltet diskuteres.

Oppsummering av empiriske funn

Denne undersøkelsen finner at barnfrihet har utviklet seg gjennom ulike livsløpsprosesser blant informantene. For halvparten av informantene har den barnfrie tilværelsen «bare blitt sånn». De har sett for seg barn i fremtiden, men på grunn av livssituasjonen (betydning av partner og livsstil) har det å få barn blitt prioritert bort. For noen av disse informantene har livssituasjonen ført til at ønsket om å være barnfri har blitt noe de overveide og der de tok en avgjørelse, mens for andre har det aldri passet inn i det livet de har ønsket å leve. For den andre halvdel har tanker om å få barn mer eller mindre vært fraværende fra tidlig i informantenes livsløp. En annerledes livssituasjon kunne i liten grad endret det barnfrie ønsket. Felles for alle informantene er at ønsket om en bestemt livsstil har ført til at informantene ikke har ønsket å prioritere barn i livet.

Det er flere ulike motivasjoner og påvirkningsfaktorer som gjør at informantene ønsker å være barnfri. Felles for alle er ønsket om en fri livsstil, som innebærer frihet og fleksibilitet til å styre egen hverdag og utforske kultur – og fritidsaktiviteter. For flere av informantene blir den frie livsstilen sett i sammenheng med en fri arbeidstilværelse – det å kunne arbeide hvor, når og med hva man vil. I analysen kommer det fram at partnersituasjon har en viktig betydning for det barnfrie ønsket og de fleste informantene kunne vært åpen for barn ved en annerledes partnersituasjon. En fri livsstil og betydningen av partnersituasjon blir dermed betraktet som særlig viktig for det barnfrie ønsket.

Betydningen av kjønn i denne undersøkelsen kommer til uttrykk i det tredje analysekapitlet. Sosiale omgivelser og samfunnet forøvrig påvirker kvinnene og mennenes opplevelse av å være

barnfri. Denne påvirkningskraften blir sett i sammenheng med at det å få barn er en norm i samfunnet. Bruddet med denne normen fører til ulike opplevelser blant mennene og kvinnene. Kvinnene opplever reaksjoner og spørsmål, er kritisk til egen kjønnsidentitet og opplever et press om å få barn i større grad enn mennene. Opplevelsen av normbruddet kommer sterkere til uttrykk blant kvinnene enn mennene.

Felles for alle informantene er at de opplever barnfrihet som et normbrudd, men dette blir ikke nødvendigvis sett i sammenheng med en negativ opplevelse. Informantene *liker* å bryte med «barnnormen» i samfunnet og har formet egne verdier for hva de betrakter som viktig og positivt i livet. Informantene behøver ikke barn for å gi livet en mening, de har skapt sin egen mening i livet og denne meningen kommer til uttrykk ved ønsket om en bestemt livsstil – muligheten til å gjøre hva man vil, når man vil.

Barnfrihet – et ønske om egen vei i livet?

Individualiseringsteori er blitt brukt i denne oppgaven til å forstå og diskutere barnfrihet opp mot de empiriske funnene. Teorien argumenterer for at normer, tradisjoner og andre ytre forhold har fått en mindre betydning i det senmorderne samfunnet og individet har i større grad mulighet til å forme sitt eget livsløp (Giddens 1991, Beck og Beck-Gernsheim 2002). Muligheten – og ønsket om å gå en egen vei i livet uten barn kan sees i sammenheng med et individualiseringsperspektiv. Analysen i denne oppgaven viser likevel at sosiale og strukturelle faktorer har en viktig betydning for barnfrihet og det er dermed begrenset i hvor stor grad barnfrihet kan betraktes som et resultat av individuell handlingsfrihet.

Individualiseringsperspektivet kommer i størst grad til uttrykk blant gruppen «ikke naturlig for meg». Informantene under denne kategorien av barnfrie har tidlig visst at de ikke ønsker barn og snakker om at de har formet sin egen biografi og fremtidsperspektiver deretter. To av informantene knyttes direkte til en selvrealiseringsprosess og de forstår det selv som at ytre faktorer i liten grad kunne fått dem til å ombestemme seg. Likevel er det et sentralt poeng at noen av disse informantene har sett for seg et liv uten barn fordi det (blant annet) ville stått i veien for karriereutvikling. Det er dermed mulig å betrakte forhold i arbeidsmarkedet som en ytre begrensning for et ønske om barn. Betydning av de ytre forholdene kommer sterkest til uttrykk blant gruppene «det bare ble sånn» og «på et tidspunkt tok jeg en avgjørelse». En annerledes livssituasjon kunne gjort informantene under disse gruppene åpen for å få barn og det «individuelle ønsket» blir dermed svekket.

En annen begrensning som har fått sentral betydning i denne oppgaven er knyttet til betydningen av kjønn. Beck og Beck-Gernsheim (2002) knytter kvinners rett til å kontrollere egen fertilitet med den økende graden av individualisering i samfunnet. Kvinner har i større grad blitt frigjort fra tradisjonelle forpliktelser i familien, som et resultat av feministiske kamper. Fremveksten av prevensjonsmidler og kvinners økende frigjøring har ført til at kvinner har fått muligheten til å prioritere bort barn og forme sitt eget liv. På den andre siden argumenterer kjønnsteorien for at det å være mor vil være tettere forbundet med forventninger til det å være kvinne enn det å være far vil være for menn. Denne forbindelsen har sitt grunnlag i historiske og sosiale diskurser og har en sammenheng med biologiske egenskaper. Analysen viser at bruddet med standardfortellingen og gå sin egen vei i livet har større konsekvenser for kvinnene enn mennene. Et ønske om å leve uten barn kan dermed være mer utfordrende for kvinner enn menn og synet på kvinners «frie» handlingsrom kan kritiseres. Konsekvensene har likevel ikke ført til at kvinnene har ombestemt seg, noe som kan reflektere individets økende grad av frigjøring fra tradisjonelle familienormer.

Selv om mye kan tyde på at en annerledes livssituasjon eller andre forhold i arbeidsmarkedet kunne ført til et ønske om barn, har de barnfrie gått sin egen vei i livet og frigjort seg fra tradisjonelle familienormer. Det å ønske barn og få barn kan fortsatt fremstå som en sentral norm, men det er mye som tyder på at det har skjedd en svekkelse av denne normen. De barnfrie har fått mulighet til å ønske bort barn og prioritere hva de betrakter som viktig i livet. Svekkelsen av familienormer vil også komme til uttrykk i informantenes møte med sosiale omgivelser, hvor de ikke bare møter negative reaksjoner, men også positive reaksjoner når de presenterer seg som barnfri. Det har skjedd en større åpenhet og aksept for utradisjonelle familieformer og barnfrihet kan være et resultat av en slik endring.

Sammenhengen mellom utdanning, arbeid og barnfrihet

Slik som vist til i innledningen, finner kvantitative undersøkelser at andelen barnfrie i mindre grad har høyere utdanning i forhold til ufrivillige barnløse (Miettinen, Rotkirch og Szalma m.fl. 2015, Cools og Strøm 2020). De fleste informantene i dette prosjektet (7 av 8) har derimot høyere utdanning på høyskole – og universitetsnivå, noe som kan tyde på at det kan være en sammenheng mellom barnfrihet og høyere utdanning. Likevel består utvalget i denne undersøkelsen av kun 8 informanter og det vil være vanskelig å konkludere med at utvalgets sosiale bakgrunn vil være representativt for den større gruppen barnfrie i Norge. Som påpekt i

metodekapitlet, har det vist seg at det er enklere å rekruttere informanter med høyere utdanning til kvalitative undersøkelser. Denne undersøkelsen vil derfor ikke konkludere med at det eksisterer en sammenheng mellom barnfrihet og høyere utdanning. Men resultatene i denne undersøkelsen kan likevel peke på en sammenheng mellom barnfrihet og yrkesretning blant de høyt utdannede.

Analysen viser at yrkesarbeid har en betydning for det barnfrie ønsket. Halvparten av informantene fremhever ønsket om en «fri arbeidstilværelse» som en motivasjon for å leve uten barn. Einar og Mia har fra ung alder aldri ønsket barn og dette blir sett i sammenheng med et ønske om å utvikle karriere. Trond og Nora arbeider som freelancejournalister og fremhever at barn ikke passer inn i en slik arbeidstilværelse. Det er dermed grunn til å argumentere for at visse yrkesretninger gjør det vanskelig å kombinere arbeid og barn. De andre informantene fremhever ikke yrkesarbeid som betydningsfullt, men det er likevel mulig å se en sammenheng. Slik som Trond og Nora, arbeider Tone som freelancejournalist og det er mulig å argumentere for at freelancearbeidet er med å gjøre spørsmål om barn uaktuelt for Tone. Maja, Andreas og Kathrine har faste jobber i offentlig sektor, en arbeidstilværelse som kjennetegner økonomisk sikkerhet og forutsigbarhet. Slik som vist i metodekapitlet, arbeider Maja som ingeniør, Andreas arbeider som fysioterapeut og Kathrine arbeider som stipendiat innenfor samfunnsvitenskap. I innledningen ble det vist til at utdanningsretninger innenfor humaniora, estetikk, generelle samfunnsfag og ingeniørfag har lave fødselsrater og høyest andel barnløse blant kvinner (Lappegård og Rønsen 2005, Rønsen og Skrede 2010). Sett bort i fra ingeniørfag, blir de andre utdanningsretningene kategorisert med liten yrkesspesifisitet (Lappegård 2006). Her er det mulig å se en sammenheng mellom de kvinnelige informantenes utdanningsretning og den barnfrie tilværelsen. Fire av kvinnene i denne undersøkelsen har utdanning innenfor samfunnsvitenskap og det er mulig å se dette i sammenheng med en løsere tilknytning til arbeidslivet preget av lite forutsigbarhet og økonomisk usikkerhet (Lappegård 2006).

Hva kan denne undersøkelsen bidra med?

Ved å undersøke hva som gjør at noen menn og kvinner ikke ønsker barn kan denne oppgaven bidra med nyttige funn i forskning om barnløshet og fertilitetsatferd. Denne undersøkelsen argumenterer for at det barnfrie ønsket i stor grad kan være et resultat av et stadig mer individualisert samfunn og at informantene er preget av en individualiseringsideologi, men analysen finner at sosiale og strukturelle forhold har en viktig betydning. Forskning og teorier på fruktbarhetsatferd viser at utdanning, kjønn, samlivspartner og sosiale nettverk har en

innflytelse på individets fruktbarhetsatferd. Denne undersøkelsen kan i stor grad bekrefte effekten av slike forhold for det barnfrie ønsket.

Tidligere forskning finner at barnfrihet ikke nødvendigvis behøver å være et rasjonelt valg foretatt på et bestemt tidspunkt i livet, men kan fremstå som en utviklingsprosess gjennom typologiene «avvisere» og «utsettere» (Veevers 1980, Lunneborg 1999, Fjell 2008). Denne undersøkelsen finner også at et ønske om å leve uten barn kan forstås i en sammenheng med en utviklingsprosess som i noen grad deler de samme elementene i gruppene «utsettere» og «avvisere». Livssituasjon, bestemt av livsstil og samlivspartner, kommer fram som en viktig betydning for utvikling av barnfrihet og dette gjelder for alle informantene. Det vil derfor være mulig å anta at barnfrihet som prosess vil kunne si noe om den større gruppen barnfrie i Norge, men hvorvidt selve kategoriene som er utformet i analysen vil gjelde for populasjonen kan være vanskelig å si noe om utover utvalget. Ved videre forskning vil det være interessant å følge opp kategoriene «det bare ble sånn», «på et tidspunkt tok jeg en avgjørelse» og «ikke naturlig for meg» for å se hvorvidt prosessene vil være representativt for et annet utvalg barnfrie.

Fjell (2008) sin undersøkelse har i liten grad undersøkt mekanismene i sosiale og strukturelle forhold i forskning på barnfrihet. Undersøkelsen til Fjell er en kulturvitenskapelig analyse og undersøker i stor grad kulturelle forhold. Denne oppgaven trekker frem flere sosiale og strukturelle mekanismer som motiverer og påvirker barnfrihet. Mekanismene blir i stor grad sett i sammenheng med informantenes livssituasjon (bortsett fra særegne forhold knyttet til kropp og sykdom). Et ønske om en fri livsstil blir sett i sammenheng med forhold i arbeidsmarkedet, en strukturell mekanisme som gjør kombinasjonen av barn og yrkesarbeid vanskelig. Sosiale faktorer knyttet til partnersituasjon og omsorg for andre familiemedlemmer er med å begrense et ønske om å få barn. Til sammen fører dette til at informantene tenker rasjonelt og ønsker ikke det ubetalte arbeidet det medfølger å få barn. Et viktig funn i denne undersøkelsen er dermed effekten av de sosiale og strukturelle faktorene som begrenser et ønske om å få barn og det er en mulighet for slike generelle funn kan gjelde for den større gruppen barnfrie i Norge.

Tidligere kvalitativ forskning på barnfrihet i Norge har utelatt menn og denne undersøkelsen kan presentere et nytt funn om kjønnsforskjeller til forskningsfeltet. Analysen viser at kjønnsforskjellene kommer til uttrykk ved informantenes forhold til normative forventninger og møtet med sosiale omgivelser. Å være barnfri kan være mer utfordrende for kvinner enn menn.

På den andre siden har også de mannlige informantene fått oppleve sanksjoner når de presenterer seg som barnfri. Resultatene er basert på et utvalg bestående av 3 menn og 5 kvinner og det kan være vanskelig å trekke konklusjoner utover utvalget. Likevel kan funn om kjønnsforskjeller i denne undersøkelsen åpne opp for videre forskning på barnfrihet og kjønn.

Litteraturliste

- Andersen, A. (2011). «Fra heteroromantikk til mangfoldige lystfellesskap: intimitetens endrede organisering.» *Tidsskrift for kjønnsforskning* (35): 3-67
- Andersen, H. og Kaspersen, L. (2013). *Klassisk og moderne samfundsteori*. København: Hans Reitzel Forlag
- Andrews, T. og Vassenden, A. (2007). Snøballen som ikke ruller. Utvalgsproblemer i kvalitativ forskning. *Sosiologisk Tidsskrift*, 15(2): 151-163
- Annfelt, T. (2007). *Når heteroseksualiteten må forklare seg*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag
- Bauman, Z. (2000). *Liquid modernity*. Cambridge: Polity Press
- Beauvoir, S. (1996). *Det annet kjønn*. Oslo: Den norske bokklubben
- Beck, U. (1992). *Risk Society: towards a new modernity*. London: SAGE
- Beck, U. og Beck-Gernsheim, E. (2002). *Individualization: Institutionalized Individualism and Its Social and Political Consequences*. London: SAGE
- Becker, G. S. (1991). *A treatise on the family*. Cambridge: Harvard University Press
- Bernardi, L. (2003). «Channels of social influence on reproduction» *Population Research and Policy Review* 22: 527-555
- Blumer, H. (1969). *Symbolic interactionism: perspectives and method*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall
- Butler, J. (1990). *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge
- Christensen, K. (1998). «I skyggen af Hellevik. Om utfordringer ved at arbeide empirinært», i: Christensen, K.; Jerdal, E.; Møen, A.; Solvang, P.; Syltevik, L-J (red), *Prosess og metode: Sosiologisk forskning om ferdighet*. Oslo: Universitetsforlaget
- Connell, R. (1987). *Gender and power: society, the person and sexual politics*. Cambridge: Polity press
- Cools, S. og Strøm, M. (2020). *Ønsker om barn – en undersøkelse om fertilitet, arbeidsliv og familiepolitikk*. 2020:5. Oslo: Institutt for samfunnsforskning
- Dommermuth, L.; Hart, R.; Lappegård, T.; Rønsen, M.; Wiik, K. (2015). *Kunnskapsstatus om fruktbarhet og samliv i Norge 2015/31* Oslo: Statistisk Sentralbyrå
- Einarsson, A. og Hestergård, I. (2013). «Hur kan man inte vilja ha barn?» Kandidatuppsats, Södertörns Högskola
- Ellingsæter, A-L. (2012). Barn i politikens sentrum – pronatalisme på norsk. *Nytt Norsk Tidsskrift* (29): 361-371

- Ellingsæter, A-L.; Jensen, A-M.; Lie, M. (red) (2013). *The Social Meaning of Children and Fertility Change in Europe*. New York: Routledge
- Ellingsæter, A-L. og Pedersen, E. (2013). «Economic risk, fertility and the welfare state: Understanding individual rationales» i: Ellingsæter, A-L.; Jensen, A-M.; Lie, M. (red), *The Social meaning of Children and Fertility Change in Europe*. New York: Routledge
- Engwall, K. og Peterson, H. (Red.) (2010). *Frivillig barnløshet. Barnfrihet i en nordisk kontekst*. Stockholm: Dialogos Förlag
- Falnes-Dalhheim, A. (2018). «Rekordlav fruktbarhet.» Oppdatert 6. mars, 2018.
 «<https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/rekordlav-fruktbarhet>»
- Fjell, T. (2008). *Å si nei til meningen med livet? En kulturvitenskapelig analyse av barnfrihet*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag
- Giddens, A. (1991). *Modernitet og selvindentitet: Selvet og samfundet under senmoderniteten*. København: Hans Reitzels Forlag
- Giddens, A. (1994). *Intimitetens forandring: seksualitet, kjærlighet og erotik i det moderne samfund*. København: Reitzel Forlag
- Giddens, A. og Sutton P. (2017). *Sociology*. Cambridge: Polity Press
- Gobo, G. (2008) Re-conceptualizing Generalization: Old Issues in a New Frame. I: Alasuutari, P., Bickman, L. og Brannen, J (red) *The SAGE Handbook of Social Research Methods*. London: SAGE
- Hunter, S.; Augoustinos, M.; Riggs, D. (2017). «Hegemonic masculinity vs. a caring masculinity: Implications for understanding primary caregiving fathers.» *Personal and Personality Psychology Compass* 1(3) DOI: 10.1111/spc3.12307
- Jacobson, C. K. (2001) «Chosen Lives of Childfree Men by Patricia Lunneborg (Book Review)» *Contemporary Sociology* 2001 30(1): 31-32.
<https://www.jstor.org/stable/2654330>
- Jalovaara, M.; Neyer, G.; Andersson, G.; Dahlberg, J.; Dommermuth, L.; Fallesen, P.; Lappegård, T. (2018). «Education, Gender, and Cohort Fertility in the Nordic Countries» *European Journal of Population*, 2019 35(3): 563-586
<https://doi.org/10.1007/s10680-018-9492-2>
- Jemieson, L. (1998). «Intimacy Transformed? A critical look at the «Pure Relationship»». *Sociology* 33(3): 477-49
- Kessler, S. og McKenna, W. (1978). *Gender: An Ethnomethodological Approach*. New York: Wiley

- Kitterød, R. H. (2016). Mot et symmetrisk foreldreskap? Yrkesarbeid og familiearbeid blant foreldre i Norge, I: Ivar Frønes og Lise Kjølørød (red), *Det norske samfunn, bind 2*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Krange, O. og Øia, T. (2005). *Den nye moderniteten. Ungdom, individualisering og mening*. Oslo: Cappelen Akademiske Forlag
- Kvale, S. og Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. 3. Utgave. Oslo: Gyldendal akademisk
- Lappegård, T. (2007). «Sosiologiske forklaringer på fruktbarhetsendring i Norge i nyere tid.» *Sosiologisk tidsskrift* 15(1): 55-71
- Lappegård, T. (2006). *Studies on Fertility and Childcare in Contemporary Norway. Register Analyses*. PhD-thesis. Oslo: Unipub
- Lappegård, T. og Dommermuth, L. (2015). «Hvorfor faller fruktbarheten i Norge?» *Økonomiske analyser* 2015 34(4): 36-47
- Lappegård, T. og Rønsen, M. (2005). «The Multifaceted Impact of Education into Motherhood» *European Journal of Population* 2005 21(1): 31-49 DOI 10.1007/s10680-004-6756-9
- Lappegård, T. og Rønsen, M. (2013). «Socioeconomic Differentials in Multi-partner Fertility among Norwegian Men» *Demography* 50(3): 1135-1153
- Lappegård, T.; Rønsen, M.; Skrede, K. (2011). «Fatherhood and Fertility». *Fathering* 9(1): 103-120
- Lappegård, T.; Noack, T., Rønsen, M. (2013). «Changing fertility behaviour across two generations: The role of gender and class». I Ellingsæter, Anne-Lise, Anne-Marit Jensen og Lie, M. (red). *The Social Meaning of Children and Fertility Change in Europe*. Routledge, ESA book series «Studies in European societies».
- Lindblom, C. (2018). «Jag känner mer ock mer att mitt val är rätt för mig.» Kandidatuppsats, Mälardalens Högskola Eskilstuna Västerås
- Lois, D. og Becker, O. A. (2014). «Is fertility contagious? Using panel data to disentangle mechanisms of social network influences on fertility decisions» *Advances in Life Course Research* 21: 123-134
- McDonald, P. (2002). «Sustaining fertility through public policy: the range of options» *Population-E* 57(3): 417-446
- Miettinen, A.; Rotkirch, A.; Szalma, I.; Donno, A.; Tanturri, M-L. (2015). «Increasing childlessness in Europe: time trends and country differences» *Families and Societies*

- Nadim, M. (2015). Generalisering og bruken av analytiske kategorier i kvalitativ forskning. *Sosiologisk Tidsskrift*, 23(3): 129-148.
- Noack, T. (2004). "Familien i velferdsstaten: Fra støttespiller til trojansk hest?" i Ellingsæter og Arnlaug (red.), *Velferdsstaten og familien. Utfordringer og dilemmaer*. Oslo: Gyldendal Akademiske
- Noack, T. og Østby, L. (1983). *Barnløshet – savn eller ønske?: om ufrivillig og frivillig barnløshet*. Articles from Central Bureau of Statistics. Oslo: SSB
- Peterson, H. og Engwall, K. (2010). «Naturligt barnfri: Kroppens betydelse i frivilligt barnlösas positionering.» *Tidsskrift för genusvetenskap* 3
- Peterson, H. (2011). «Barnfri: en stigmatiserad position» *Sociologisk forskning* 48(3): 2-26
- Rønsen, M. og Skrede, K. (2010). «Can public policies sustain fertility in the Nordic countries? Lessons from the past and questions for the future» *Demographic Research* 22(12): 321-346
- Silverman, D. (2014). *Interpreting qualitative data*. 5. Utgave. London: SAGE Publications
- Statistisk Sentralbyrå (2020). «Fødte.» Oppdatert 11. mars, 2020 «<https://www.ssb.no/fodte/>»
- Stein, P.; Willen, S.; Pavetic, M. (2014). «Couples' fertility decision-making» *Demographic Research* 30(63): 1697-1732 DOI: 10.4054/DemRes.2014.30.63
- Tjora, A. (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. 2. Utgave. Oslo: Gyldendal akademisk
- Veevers, J. E. (1980). *Childless by Choice*. Toronto: Butterworth & Co.
- Vigoya, M. (2016). Sex/Gender, i: Lisa, Disch og Mary, Hawkesworth (red), *The Oxford Handbook of Feminist Theory*. Sheridan: Oxford University Press
- Wærness, K. (1978). The Invisible Welfare State: Women's Work at Home. *Acta Sociologica* 21: 193-207

Vedlegg 1: Informasjonsskriv

Informasjonsskriv for deltakelse i forskningsprosjekt

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å utføre individuelle intervjuer for å undersøke hvorfor noen individer ønsker å være barnfrie. Betegnelsen «barnfri» er ment å beskrive personer som ikke har født barn og som heller ikke ønsker å få barn. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med undersøkelsen er å kartlegge en forståelse og forklaring for hvorfor noen individer ikke ønsker å få barn. Hovedspørsmålet i undersøkelsen «Hva er det som gjør at noen kvinner og menn ikke ønsker å få barn?» vender et fokus mot betydningen av karriere, velferd, sosiale relasjoner, normer og individets egne refleksjoner om hva som påvirker barnfrihet. For å besvare prosjektets hovedspørsmål er det derfor relevant å få tilgang på barnfrie individer sine opplevelser og erfaringer.

Undersøkelsen er utformet i forbindelse med en masteroppgave ved Sosiologisk Institutt. Opplysningene fra undersøkelsen skal brukes til å analysere en forståelse og forklaring for hva som gjør at noen kvinner og menn ikke ønsker å få barn.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Undersøkelsen gjennomføres av en masterstudent sammen med veileder, Liv Johanne Syltevik. Sosiologisk institutt ved Universitetet i Bergen er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Undersøkelsens utvalgsriterier baserer seg på strategisk utvelgning ved sosialt nettverk. Etter forespørsel om deltakelse fra en felleskontakt, *navn*, har vi fått tildelt dine kontaktopplysninger.

Hva innebærer det for deg å delta?

Intervjuet er individuelt og vil ta sted i nærheten av ditt boområde, for eksempel på en kafé. Intervjuet gjennomføres av masterstudent, Melissa G. Andersen, og det kan regnes med at intervjuet vil ta rundt 60 minutter. Opplysningene vil bli notert og registrert på lydopptak.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Jeg vil ikke stille spørsmål direkte om din helse, men om du selv ønsker å dele noen helseopplysninger ønsker jeg å benytte disse videre i oppgaven. Ved behandling av dine opplysninger er det masterstudent og veileder som har tilgang. Navnet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data. Datamaterialet (dine opplysninger) lagres på en ekstern harddisk med tilgangskode. Den eksterne harddisken skal oppbevares på et hjemmekontor.

Datamaterialet blir transkribert. Du har rett til å lese gjennom transkripsjonen og korrigere dersom du ønsker det. Du har også rett til å lese gjennom analysen av datamaterialet før masteroppgaven publiseres dersom du ønsker det. Opplysningene dine vil bli behandlet på en slik måte at du som deltaker ikke skal gjenkjennes i publikasjonen. Ditt navn og dine personopplysninger blir anonymisert.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 01.06.2020. Lydopptak og transkripsjon blir slettet innen prosjektets avslutning. Alle navn og personopplysninger vil bli anonymisert. Forskningsresultatene formidles i form av en masteroppgave.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:
innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
å få rettet personopplysninger om deg,
å få slettet personopplysninger om deg,
å utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Sosiologisk Institutt har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

Sosiologisk Institutt ved Liv Johanne Syltevik

Tlf: 55 58 91 69

Mail: Liv.Syltevik@uib.no

Vårt personvernombud: Universitetet i Bergen ved Janecke Helene Veim

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Liv Johanne Syltevik
Prosjektansvarlig
(Veileder)

Melissa G. Andersen
Masterstudent

Vedlegg 2: Intervjuguide

Presentasjon av studien

Snakke generelt om studien, informere om rettigheter og personvern (anonymisering, kan få lese gjennom transkripsjon og analyse, lov å trekke seg)

- Begrepsavklaring: jeg bruker ordet barnfrihet, frivillig barnløshet er det også kjent som

Sosial bakgrunn

Fortelle om deg selv. Alder, sivilstatus, jobb, utdanning, interesser og hobby

- Hvor viktig er jobb/utdanning/karriere/interesser og hobby for deg?
- Familiebakgrunn: Partnersituasjon, foreldre, søsken

Barnfrihet

Vi vet at du ikke ønsker barn... kan du fortelle litt om dette?

- Altså: Hvorfor ønsker du ikke barn?
- Når begynte du å føle på dette?
- !!!!!Forsiktig: Er det en situasjon som kan endre seg i fremtiden?
- Hva er ditt forhold til «den biologiske klokke?»

Har du hatt lyst på barn før?

- Prøvd å få barn tidligere?

Hvordan er det å leve uten barn for deg?

- Hva betyr det for deg å ikke få barn? Altså hva gir det deg/hvilken mening?
- Hva tenker du om at barnfrihet skal være et felles ønske mellom deg og (potensiell) partner?
- Hvordan tenker du ditt liv ville vært dersom du hadde barn?

Motivasjoner

Hva tenker du om hva som har motivert deg til å være barnfri?

Hva tenker du om hva som motiverer andre barnfrie til å være barnfrie?

Hva tenker du er typiske kjennetegner blant de som er barnfrie?

Kjenner du andre som er barnfrie (eks. venner, kolleger, søsken osv.)?

- Kan du fortelle litt generelt om hvem disse er (sosial bakgrunn)?

- Hva er dine (normative) oppfatninger om andre/disse som ikke ønsker barn?

Normer og verdier

Hvordan opplever du å bli møtt i sosial kontekst som barnfri (venner, familie, arbeidsplass, etc.)?

- Har venner og/eller kolleger barn?

Opplever du barnfrihet som et normbrudd? Hvorfor/Hvorfor ikke?

- Hvilke normer, eller dominerende oppfatninger, oppfatter du som gjeldende i samfunnet om det å ikke få barn?

Hvordan opplever du å bli møtt i det sosiale miljøet og samfunnet som barnfri på bakgrunn av kjønn (som kvinne eller mann)?

Hvordan tror du barnfrie kvinner og barnfrie menn blir oppfattet generelt i samfunnet? Er det ulike oppfatninger?

Hvordan oppfatter du barnfrie menn og/versus barnfrie kvinner? Forskjeller?

- Hvordan oppfatter du motivasjonene? Altså, om menn har andre motivasjoner for å være barnfri enn kvinner?

Nå vil jeg gjerne ha et kort innblikk i dine likestillingsperspektiver...

- Hvilke perspektiver/meninger har du om likestilling i dagens norske samfunn?

Generasjonsforskjeller

Hva tenker du om barnfrihet på tvers av generasjoner?

- Altså: Hvilke normer møter den eldre generasjonen versus den yngre?
- Hvordan oppleves barnfrihet blant unge versus de eldre. Blir ulike generasjoner møtt med ulike holdninger?

Å få barn og familieverdier

Hva synes du om barn?

Hva synes du om at andre får barn?

Hvilke normer oppfatter du som gjeldende om det å få barn? Eller hva de fleste synes?

Hvorfor tror du folk får barn?

Nå vil jeg gjerne ha et nærmere innblikk i dine familieverdier, så da har jeg noen spørsmål til deg...

- Hvilke familieverdier opplever du som dominerende i samfunnet?
- Hvilke verdier har du vokst opp med?
- Hvilke familieverdier har du utviklet? Hvor viktig er familie for deg?
- Hvilke verdier tillegger du moderskap/farskap?

Velferd og medier

Nå tenker jeg å snakke litt om barnfrihet på en «samfunnsmessig» nivå...

- Hva tenker du om et barnfritt liv i en tid hvor fertilitetsstatistikken er lav?
- Anser du barnfrihet som en trussel mot velferdsstatens fremtid?
- Hvordan opplever du økonomisk sikkerhet, utdanning og lønnet arbeid som avgjørende for å ikke få barn? Hvor viktig er det?
- Hvordan opplever du familiepolitiske ordninger og tilrettelegginger som avgjørende for det å ikke få barn? Hvor viktig er det?

Til slutt vil jeg gjerne ha et innblikk i hvordan du opplever medieoppmerksomheten rundt barnfrihet, barnfrihet er ofte omtalt i medier...

Hvordan synes du barnfrihet fremstilles i medier?

- Hvordan opplever du denne medieoppmerksomheten?

Avslutning

- Andre refleksjoner/ideer/tanker av betydning som du har lyst til å dele?

Stille eventuelle spørsmål som har dukket opp underveis, la informanten tilføye mer dersom de ønsker det